

VÕRU MAAKONNA VIGASTUSTE PROFIL

juuni-september 2010

SISUKORD

SISUKORD	2
EESSÖNA	3
1 ÜLDANDMED	5
1.1 Pindala	5
1.2 Rahvastiku soo-ja vanusjaotus	5
1.3 Rahvastiku rahvuslik jaotus	7
1.4 Asustustihedus	7
1.5 Elussünnid	7
1.6 Töötus	8
1.6.1 Hõivatud	8
1.6.2 Ravikindlustusega kaetud	9
1.6.3 Suhtelise vaesuse määr	11
2 VIGASTUSED	12
2.1 Esmahaigestumus vigastused, mürgistused ja välispõhjustest tingitud haigused	12
2.2 Esmahaigestumuskordaja vigastused, mürgistused ja välispõhjustest tingitud haigused	12
2.3 Mürgitused, põletused ja võõrkehad	22
2.4 Suremus	25
3 NOORTE RISKIKÄITUMINE	29
3.1 Koolikohustuse täitmine	29
3.2 Noorte süüteod	29
3.3 Sõltuvusainete tarbimine ja levimus	32
3.4 Noorte organiseerimata kogunemiskohad	35
3.5 Noortekeskused ja klubid	36
3.6 Vigastused maakonna koolides	37
4 ALKOHOL	38
4.1 Alkoholipoliitika	38
5 LIIKLUS-JA PÄÄSTEALANE OHUTUS	40
5.1 Liikluskuriteod ja õnnetused kokku	40
5.2 Helkuri kasutamine	42
5.3 Turvavöö kasutamine	43
5.4 Teedevõrk	43
5.6 Supluskohad	44
5.7 Ohtlikud kohad	45
5.8 Kuriteod	47
5.9 Tulekahjud	55
5.10 Uppumine	57
5.11 Tööõnnetused	58
5.12 Kõrgendatud riskiga objektid	58
5.13 Naabrivalve	59
VIGASTUSTE ENNETUSALANE TEGEVUS MAAKONNAS	60
TRAUMADE JA ALKOHOLI TARBIMISE ENNETAMINE VÕRU MAAKONNAS	62
TEGEVUSKAVA AASTATEKS 2010-2012	62
MÕISTED	69

EESSÕNA

Vigastused on oluline rahvatervise probleem kogu maailmas.

Vigastused on maailmas surmapõhjustest neljandal kohal, Eestis ja Võru maakonnas kolmandal kohal.

Kuigi vigastussuremus on Eestis viimasel kümnel aastal vähenenud kuulume kõrgeimate vigassuremusnäitajatega riikide hulka Euroopas.

Samal ajal on vigastused välditavad. Vigastused tulenevad keskkonnatingimustest, inimeste teadlikkusest ja riskikäitumisest, mida saab muuta.

Laste vigastussurmade peamisteks põhjusteks on liiklusõnnetused ja uppumised. Oluline osa ennetustöös on lastevanemate teadlikkusel, turvavahendite kasutamisel ja laste järelvalve tagamisel.

Täiskasvanute vigastussurmade põhjusteks on liiklusõnnetused, mürgistused ja enesetapud ning üle 65-aastastel kukkumised. 60%-80% vigastussurmadest on seotud alkoholi tarvitamisega. Eesti tervisekaotuse andmed 2006. aastast näitas, et vigastuste tõttu kaotatud aastatest 86% langes enneaegse suremuse arvele ning suurimateks kaotajateks olid mehed vanuses 20-65 aastat. Oma eeldatava eluea lõpuni elades oleks need inimesed panustanud riigi majandusse 8,7 miljardit krooni.

Töö eesmärgiks on koostada ülevaade viimastel aastatel Võru maakonnas toimunud õnnetustest ja nendest tulenevate tervisekahjustuste ja surmade esinemissagedusest ning analüüsida võimaluse piires nende riskitegureid.

Töö lõppeesmärgiks on täiendada "Võru maakonna vigastuste ja alkoholi tarbimise ennetamise tegevuskava aastateks 2010-2012".

Traumade ennetamisega on maakonnas tegeletud 1998 ja 2002 ning 2007-2010. a.

Seoses tervisedenduse spetsialisti ametikoha koondamisega maakonnas aastateks 2002-2004 planeeritud tegevuste elluviimine katkes.

Andmeid on saadud Eesti Statistika andmebaasist, Tervise Arengu Instituudi tervishoiustatistikast, maakonna erinevatest tervishoiuaruannetest ja uuringutest.

Valdkonnapõhiselt esitasid andmed:

Tõnis Räim- Võru konstaablijaoskond

Triinu Õispuu- Lõuna Teedekeskus

Peeter Tigas- Lõuna-Eesti Päästekeskus

OÜ Tugikoda

Võrumaa OV sotsiaaltöötajad

Kahjuks ei ole kogu õnnetusi ja vigastusi hõlmav statistiline materjal ajaliselt võrreldav, see on seotud andmete kogumise seadusandlike aluste muutumisega ning andmete kogumise ebaühtlase kvaliteediga. Samuti ei ole võimalik välja tuua alkoholi osa vigastuste tekkes.

Võru maakonda iseloomustab negatiivne iive, vähenev 0-15 aastaste laste osakaal, suurenev üle 65 aasta vanuses olevate inimeste osakaal. Võru maakonnas on vabariigi kõrgeim puuetega inimeste osakaal elanikkonnast. Riskifaktoriks on ka viimastel aastatel kasvanud töötus ja vabariigi keskmisest suurem vaesusrisk.

Vigastuste emashaigestumise osas oleme vabariigi keskmisel tasemel, kuid vabariigi keskmisest on kõrgemad näitajad vigastustest tingitud statsionaarse ravi vajadused ja vigastustest tingitud suremuse näitajad.

Suremuse struktuuris on õnnetusjuhtumid kolmandal kohal.

Põhjustest on esikohal olmetraumad ja suureneb vägivallast tingitud traumade osakaal. Väheneb liiklusõnnetustest tingitud surmade osakaal ja alkoholi osa nende põhjusena. Vähene on spordi ja tööõnnetuste osakaal.

Maakonnas on viimasel aastakümnel mitmekordselt tõusnud ennetatavate psüühikahäirete ning alkoholist tingitud psüühikahäirete osakaal.

Põhjalikum maakonna mürgistuste analüüs näitas nende otsest seost psüühikahäirete ja alkoholi tarbimisega ning juhumürgituste väikest osakaalu. Juhumürgitused esinesid lastel ja eakatel.

Maakonnas on eesmärgiks toetava keskkonna arendamine ja paikkonna suutlikkuse tõus tegelemaks kodu- ja vabaaja vigastuste ja mürgistuste ning vägivallast tingitud vigastuste ennetamisega.

Vigastustesse ja mürgitustesse esmahaigestumise ja hospitaliseerimise vähenemine 2010. aastaks 3% võrra vanusrühmas võrrelduna 2004. aasta näitajatega, turvavahendite kasutamine vanuses 4-7 on tõusnud 2010 10% võrrelduna 2002. a andmetega.

Paikkonna suutlikkuse indeksi paranemine 10% võrreldes 2005. a näitajaga.

Esmahaigestumus vigastustesse ja mürgitustesse 2004. a täiskasvanutel 4716,8 ja vanuses 0-14a. 5482,2 100 000 inimese kohta ja hospitaliseeritud vigastuste ja mürgituste tõttu täiskasvanuid 9,7 ja vanuses 0-14a. 10,7 1000 elaniku kohta.

Eesmärgi saavutamiseks on kaasatud tegevustesse kohalikud omavalitsused, lasteasutused, tervishoiuasutused, Lõuna Eesti Päästekeskus, Võru konstaablijaoskond, Lõuna Teedekeskus, Punase Risti Võrumaa Selts, Võru Maavalitsus, Võrumaa Omavalitsuste Liit, kodanikeühendused.

1 ÜLDANDMED

Võru maakond paikneb Kagu-Eestis, piirneb lõunas Läti Vabariigiga, idas Vene Föderatsiooniga, põhjas ja kirdes Põlva maakonna ja läänes Valga maakonnaga. Maakonnas on 13 omavalitsusüksust: Võru linn ja 12 valda: Antsla, Haanja, Lasva, Meremäe, Misso, Mõniste, Rõuge, Sõmerpalu, Urvaste, Varstu, Vastseliina, Võru vald.

Joonis 1-1 Võrumaa haldusjaotus

1.1 Pindala

Võru maakonna pindala on 2305,44 km², mis moodustab Eesti pindalast 5,1%.

1.2 Rahvastiku soo-ja vanusjaotus

Tabel 1-1 Rahvaarv maakonnas 1. jaanuari seisuga

	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Mehed	18199	18097	17989	17858	17776	17685
Naised	20478	20383	20282	20214	20112	20008
Kokku	38677	38480	38271	38072	37888	37693

Allikas: Eesti Statistika andmebaas

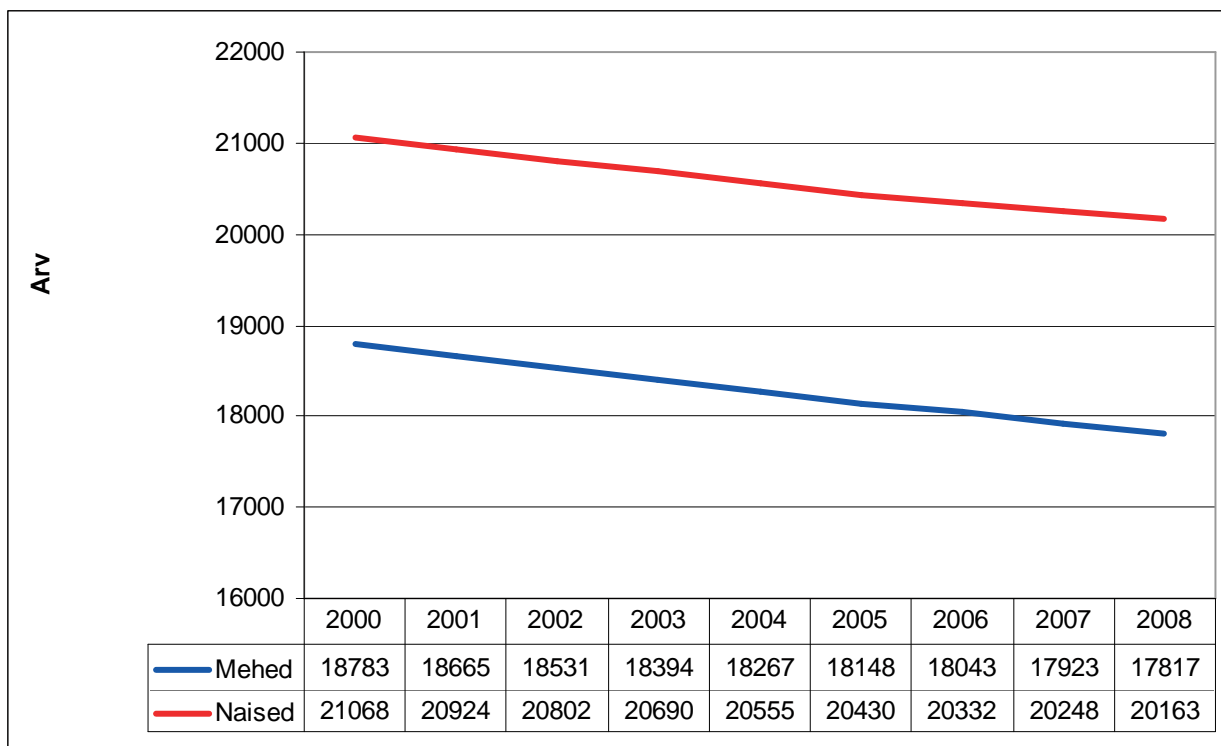
Tabel 1-2 Aasta keskmine rahvaarv maakonnas

	2005	2006	2007	2008	2009
Mehed	18148	18043	17923	17817	17776
Naised	20430	20332	20248	20163	20112
Kokku	38578	38375	38171	37980	37888

Allikas: Eesti Statistika andmebaas

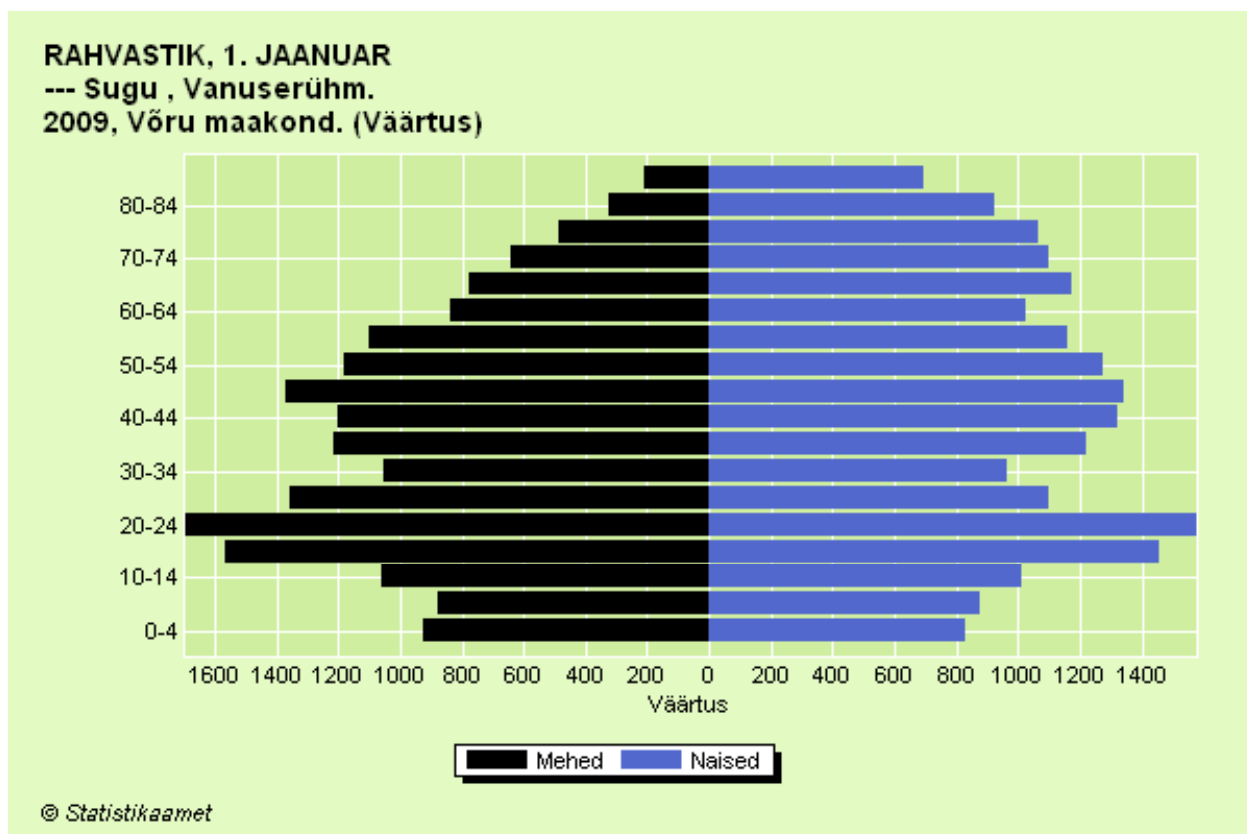
Võru maakonna rahvaarv on pideva langustendentsiga, keskmiselt väheneb 200 inimese võrra aastas. Rahvaarvu vähenemise põhjuseks on negatiivne iive ja elanikkonna väljaränne. Naised moodustavad rahvaarvust vähese ülekaalu- 53%.

Joonis 1-2 Aasta keskmine rahvaarv maakonnas soo lõikes

Allikas: Eesti Statistika andmebaas

Joonis 1-3 Võrumaa rahvastiku soo- ja vanusjaotus 2009. a 1. jaanuari seisuga

Võru maakonna elanikkonna hulgas suureneb üle 65-aastaste elanike osakaal ja väheneb laste ja noorte osakaal elanikkonnast. 0-14aasta vanuste laste osakaal 2000. a oli 20,2%, 2008. a 15,1% (absoluutarvudes vähenemine 8060-lt kuni 5729-ni). Üle 65 aasta vanuses olevate inimeste osakaal 2000. a oli 18,3% ja 2008. a 19,2%. Kuigi eakate osakaal tõuseb, jääb nende üldarv püsivalt 7300 inimese ümber.

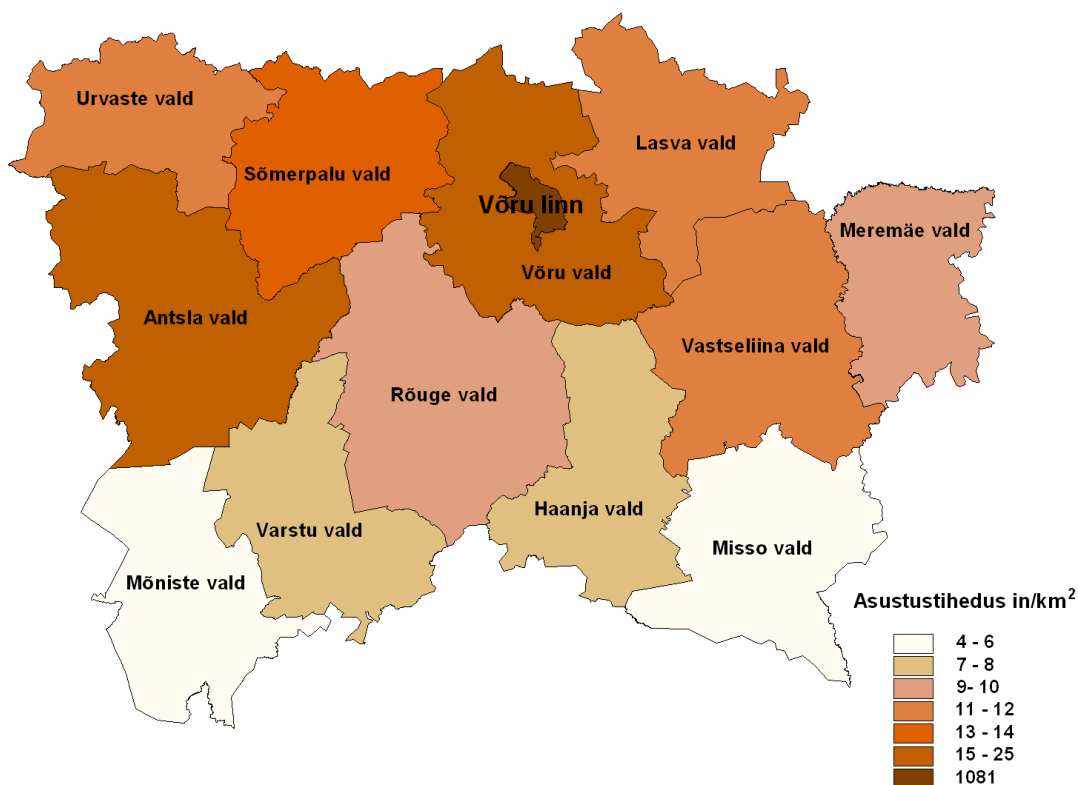
1.3 Rahvastiku rahvuslik jaotus

95% maakonna elanikest moodustavad eestlased.

1.4 Asustustihedus

Asustustihedus on 16,5 inimest km²-le. Asustustihedus on suurim Võru linnas 1080,75 in/km² ja väiksem Mõniste vallas 6,0 in/km² ja Misso vallas on 4,3 in/km². Hajaasutus piiriäärsetes valdades teeb elanikele teenuste kättesaadavuse raskemaks.

Joonis 1-4 Võrumaa asustustihedus

1.5 Elussünnid

Tabel 1-3 Elussünnid maakonnas

	2005	2006	2007	2008	2009
Poisid	197	185	182	173	178
Tüdrukud	169	182	196	166	161
Kokku	366	367	378	339	339

Allikas: Eesti Statistika andmebaas

1.6 Töötus

Tabel 1-4 Töötute arv ja töötuse määr maakonnas

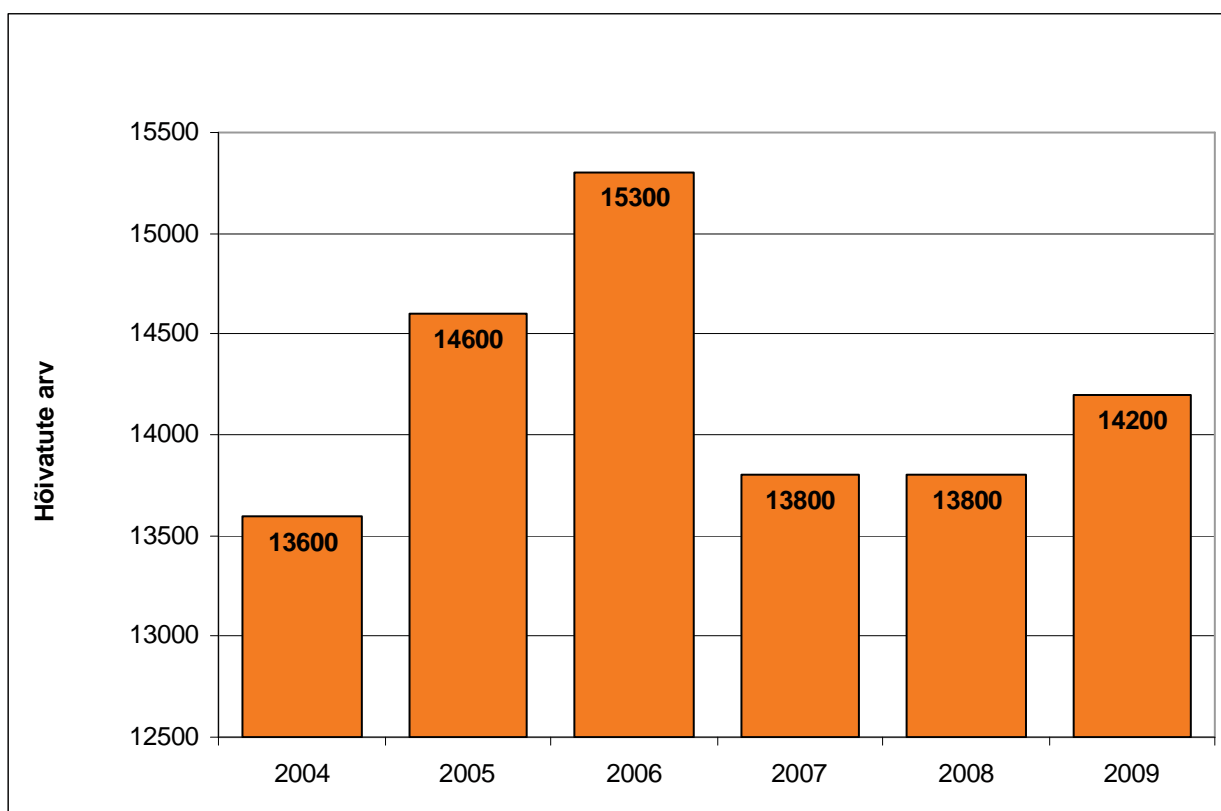
	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Töötute arv (tuhat)						
Võru	13,6	14,6	15,3	13,8	13,8	14,2
Töötuse määr %						
Võru	7,1			5,3	6,8	16
Eesti	9,9	8,1	6	4,8	5,6	14,1

1.6.1 Hõivatud

Tabel 1-5 Tööga hõivatud isikute arv ja hõivatute osakaal tööealisest elanikkonnast

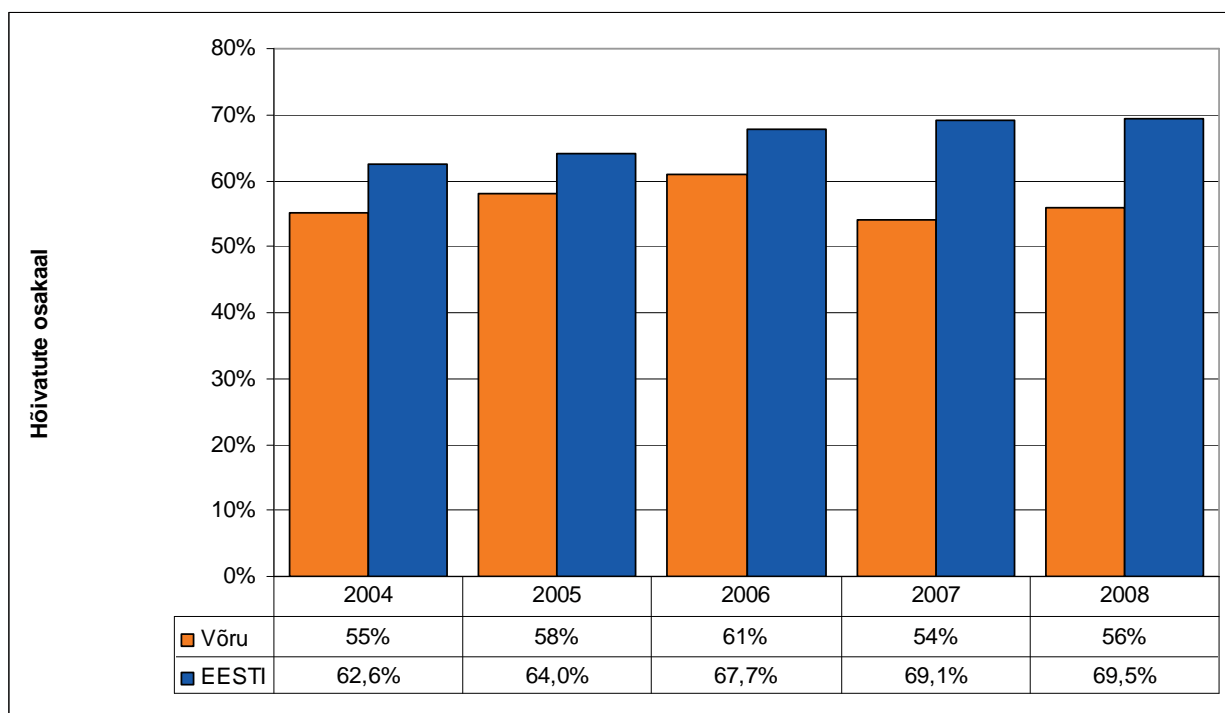
	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Arv	13600	14600	15300	13800	13800	14 200
%	55%	58%	61%	54%	56%	58%

Joonis 1-5 Tööga hõivatud isikute arv Võrumaal aastate lõikes

Allikas: Eesti Statistika andmebaas

Joonis 1-6 Hõivatute osakaal tööealisest elanikkonnast (%)

Allikas: Eesti Statistika andmebaas

Tööga hõivatud inimeste osakaal Võru maakonnas on tunduvalt madalam vabariigi keskmisest. 2009. a andmetel on Võrumaa töötute protsendilt maakondadest Ida-Virumaa järel teisel kohal.

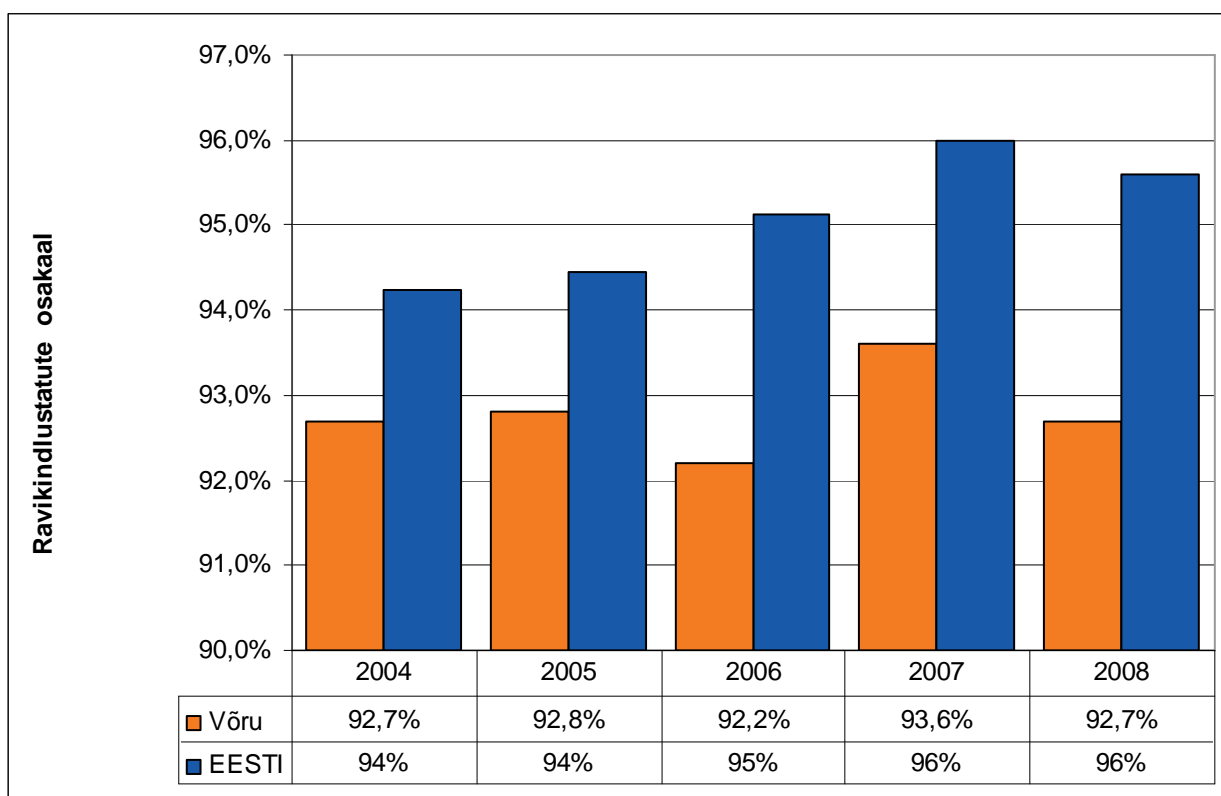
1.6.2 Ravikindlustusega kaetud

Tabel 1-6 Ravikindlustatute osakaal %

	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Võru	92,7	92,8	92,2	93,6	92,7	93,7
Eesti	94	94	95	96	96	

Võru Maavalitsus

Joonis 1-7 Ravikindlustatute osakaal Võrumaal aastate lõikes

Allikas: Eesti Haigekassa

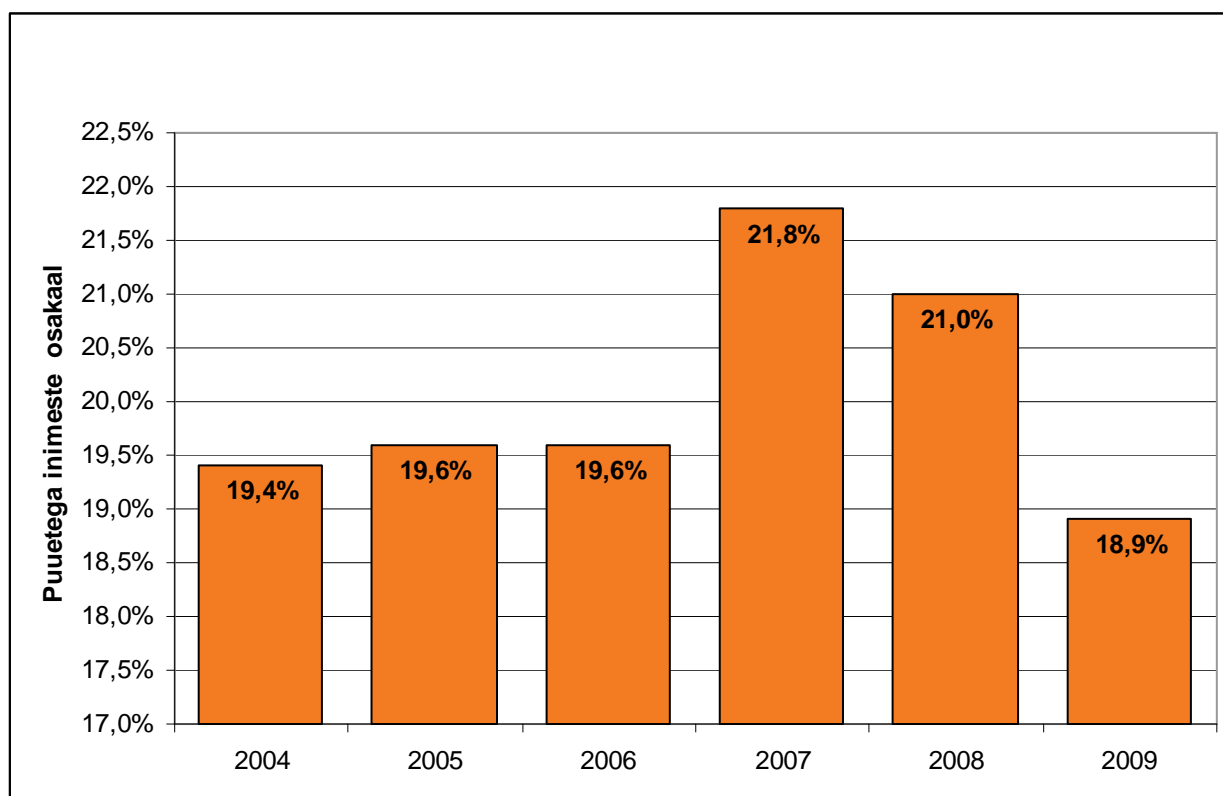
Ravikindlustuse hõlmatus Võru maakonnas on madalam Eesti keskmisest. Takistatud on arstiabi kättesaadavus 7-8% elanikkonnast, mis seab ohtu nende tervise ja elu ning suurendab omavalitsuste kulutusi tervishoiule ja sotsiaalabile.

Tabel 1-7 Töövõimetuspensionärid seisuga 1. jaanuar

	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Võru	3007	3140	3238	3171	3189	3292

Allikas: Eesti Statistika andmebaas

Joonis 1-8 Puuetega inimeste osakaal tööealisest elanikkonnast

Allikas: Eesti Statistika andmebaas

Maakonna puuetega inimeste osakaal on Põlva maakonna järel Eesti kõrgemaid: 2004. aastal oli see 18,7%.(Eestis 8,8% elanikkonnast) ja 2009. aastal 19,8 (samal ajal Eesti keskmine 8,3%).

Ülekaalus on liikumispuuded. Kahjuks puuduvad andmed, milline on maakonna näitajates vigastuste osakaal, kuid liikumispuuete põhjusteks võivad sageli olla vigastused.

1.6.3 Suhtelise vaesuse määr

Tabel 1-8 Suhtelise vaesuse määr

	2004	2005	2006	2007	2008
% Võru	23,7	22,8	26,3	25	30,9
% Eesti	18,3	18,3	19,4	19,5	19,7

Allikas: Eesti Statistika andmebaas

Suhtelisest vaesuse piirist madalamate sissetulekutega isikute osakaal on tunduvalt suurem Eesti keskmisest, moodustades ligi 1/3 elanikkonnast.

Vaesus on oluliseks riskiteguriks maakonna elanike toimetulekule ja tervisele.

2 VIGASTUSED

2.1 Esmashaigestumus vigastused, mürgistused ja välispõhjustest tingitud haigused

Tabel 2-1 Vigastuste esmasjuhud

	2005	2006	2007	2008	2009
M	1303	1295	1320	4327	4012
N	793	887	768	2399	2304
Kokku	2096	2182	2088	6726	6316
P	245	194	211	741	731
T	154	158	110	449	460
Kokku	399	352	321	1190	1191

2005-2007 aastate vigastuste esmasjuhud kajastavad perearstide poolt registreeritud vigastusi, 2008 ja 2009 andmed sisaldavad nii perearstide kui Lõuna Eesti Haigla erakorralise meditsiini osakonnas registreeritud vigastusi. Tegemist ei ole vigastuste arvu suurenemisega vaid statistika kogumise veaga. Seetõttu vigastustesse esinemissageduse trendi aastate jooksul maakonnas ei ole võimalik hinnata.

2.2 Esmashaigestumuskordaja vigastused, mürgistused ja välispõhjustest tingitud haigused

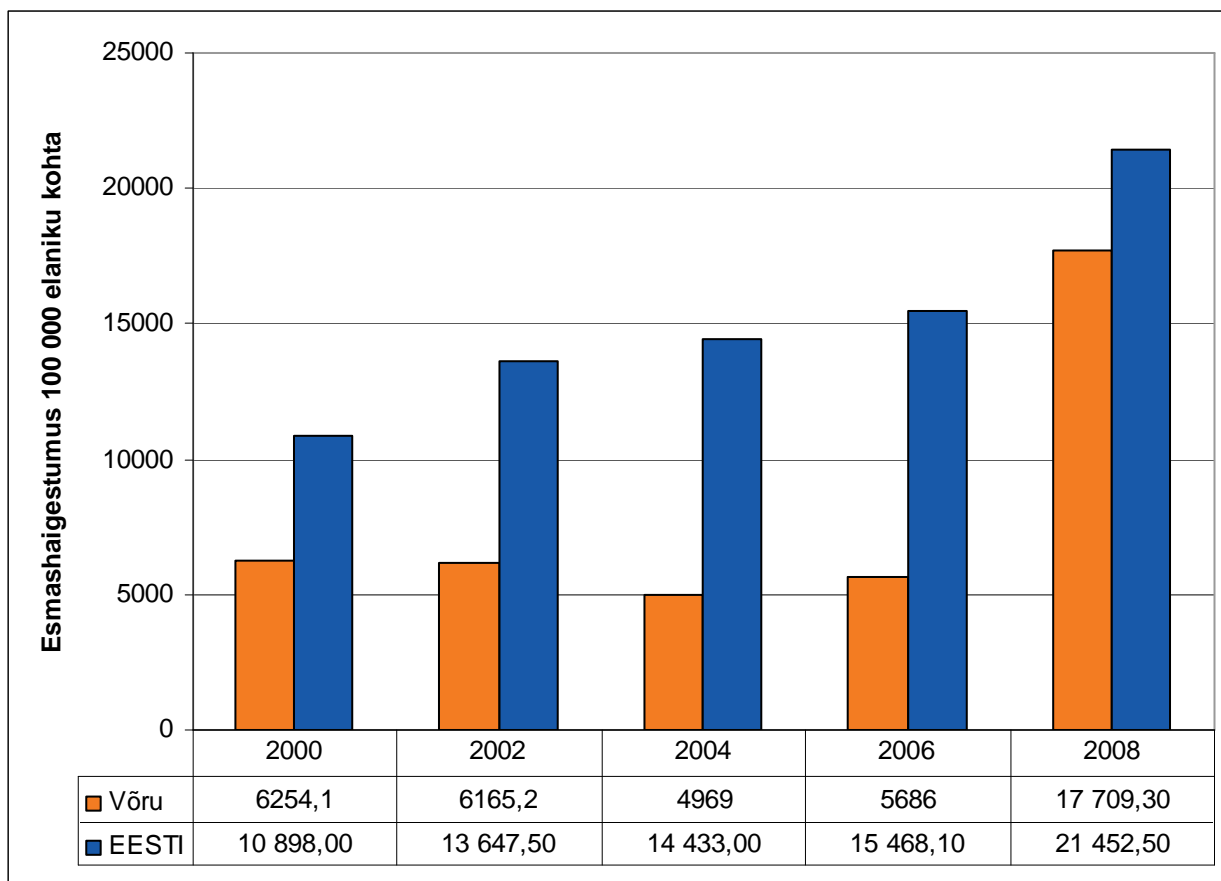
Tabel 2-2 Esmashaigestumine vigastusesse 100 000 elaniku kohta

	2005	2006	2007	2008	2009
Võru	5433,1	5686	5470	17709,3	16670
sealhulgas lapsed	6313,3	5810,5	5492,3	21054,5	22548,2
Eesti	14643,4	15468,1	21395,8	21452,5	
sealhulgas lapsed	20932,4	21121,6	26034,6	26160	

Allikas: TAI Tervisestatistika

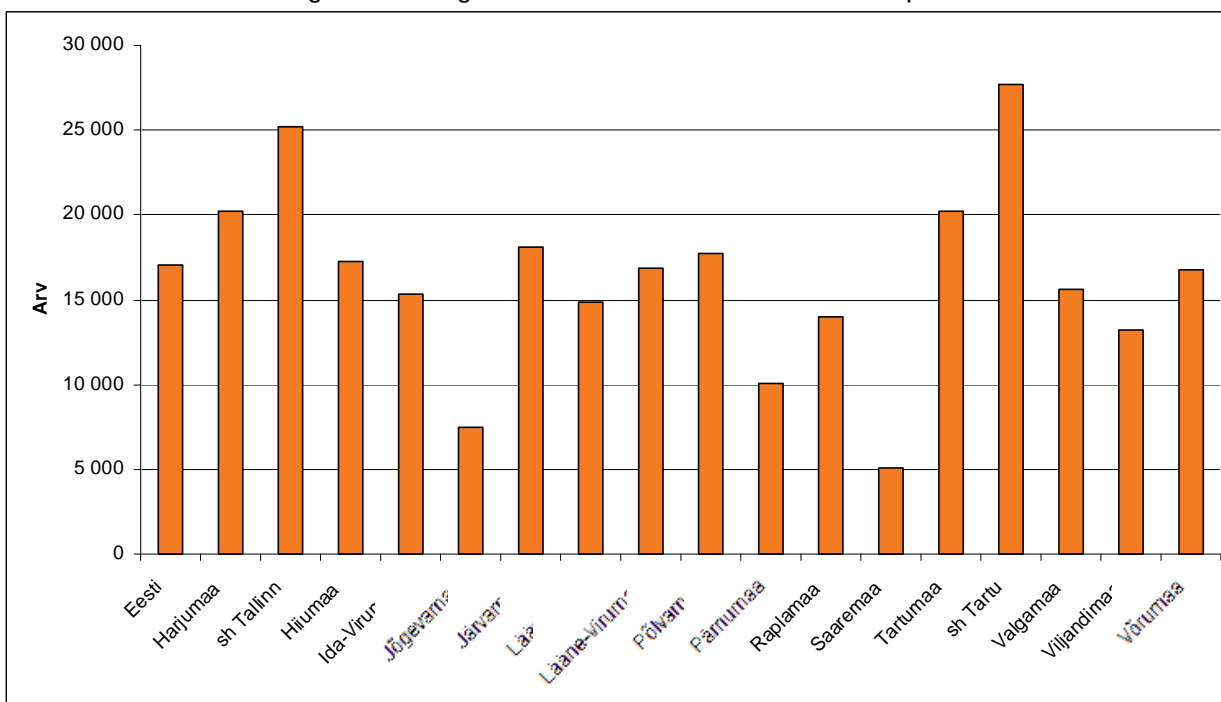
Esmashaigestumine vigastustesse 100 000 elaniku kohta on lastel suurem kui täiskasvanutel kuid on väiksem kui Eestis tervikuna

Joonis 2-1 Esmashaigestumine vigastustesse aastate lõikes

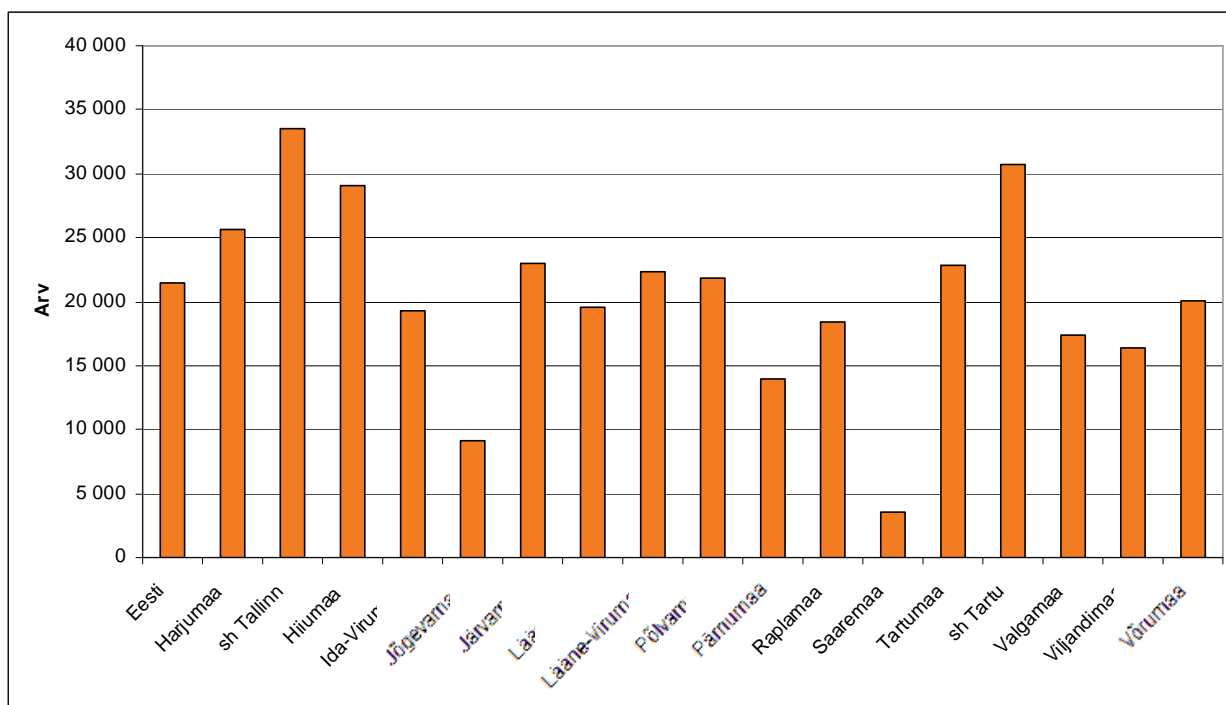

Allikas: TAI Tervisestatistika

Tabel 2-3 Laste esmashaigestumine vigastustesse maakondades 100 000 lapse kohta 2008. aastal

Tabel 2-4 Esmashaigestumine vigastustesse kokku maakondades 100 000 elaniku kohta

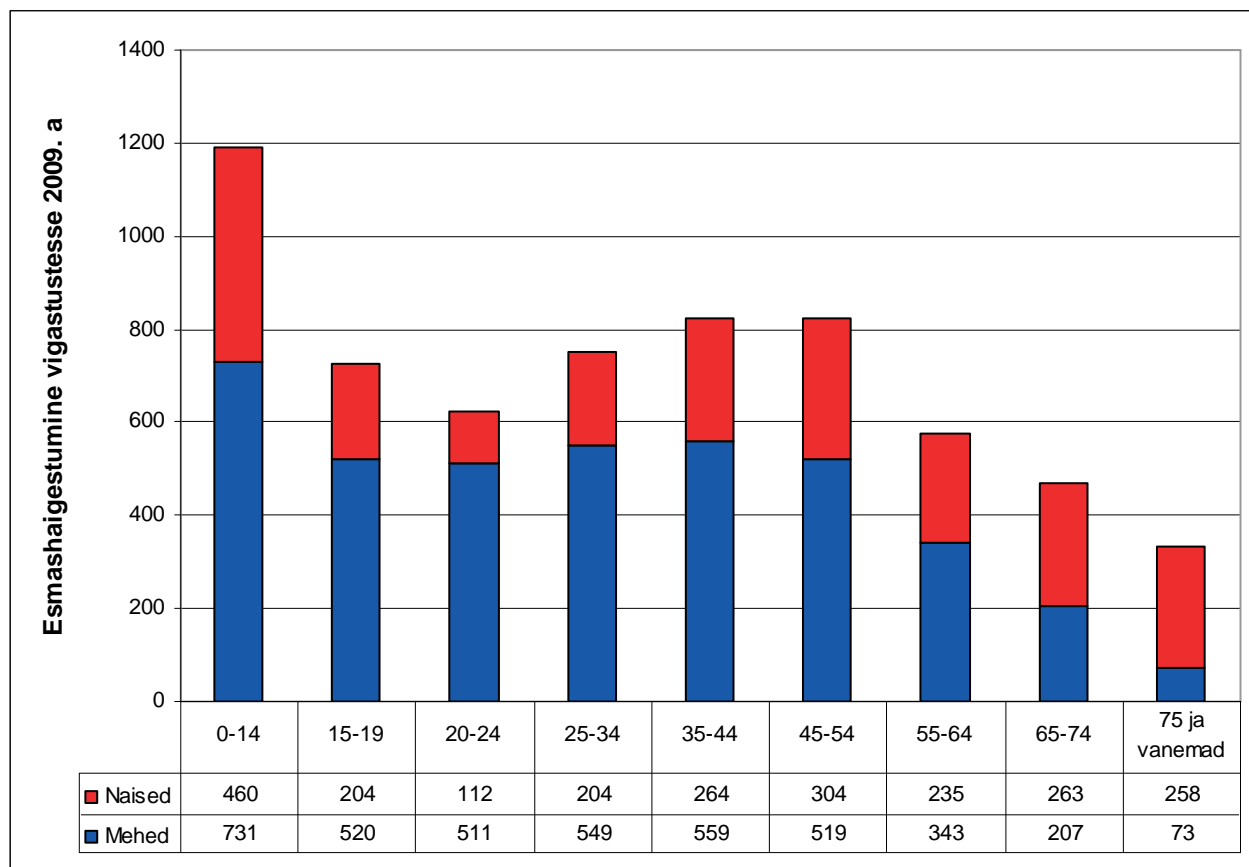

Tabel 2-5 Vigastustesse ja mürgitustesse esmashaigestumine vanuse järgi

	0-14	15-19	20-24	25-34	35-44	45-54	55-64	65-74	75 ja vanemad
2005									
Kokku	399	229	147	255	313	285	190	164	114
M	245	146	122	182	220	184	101	71	32
N	154	83	25	73	93	101	89	93	82
2006									
Kokku	352	208	139	255	338	312	222	170	186
M	194	140	107	190	220	182	137	63	62
N	158	68	32	65	118	130	85	107	124
2007									
Kokku	321	211	146	202	331	298	253	171	127
M	211	145	120	153	226	216	142	69	30
N	110	66	26	49	105	82	111	102	97
2008									
Kokku	1190	801	622	844	960	833	609	432	435
M	741	577	497	661	657	537	335	190	132
N	449	224	125	183	303	296	274	242	303
2009									
Kokku	1191	724	623	753	823	823	578	470	331
M	731	520	511	549	559	519	343	207	73
N	460	204	112	204	264	304	235	263	258

Allikas :Võru maakonna statistiline aruanne Tervishoiuasutus

Joonis 2-2 Esmashaigestumine vigastustesse vanuse järgi 2009. aastal

Enim ohustatud vanusegrupp on mehed vanuses 15-54 aastat.

Tabel 2-6 Vigastustega statsionaarsel ravil Lõuna Eesti Haiglas

	2005	2006	2007	2008	2009
täiskasvanud	389	424	348	351	340
neist suri	8	10	5	3	6
lapsed	32	27	32	39	34
neist suri	0	0	0	0	0

Allikas: Võru maakonna statistiline aruanne Haigla

Vigastustega Lõuna Eesti Haiglas statsionaarsel ravil olnute arv on 2007. aastast vähenenud, seejuures ravil olnud laste arv püsib üle 30.

Tabel 2-7 TÜ Kliinikumis 2005-2009 aastal Võrumaalt vigastustega ravil viibinud juhtude arv

Õnnetuse liik	Juhte kokku					neist suri				
	2009	2008	2007	2006	2005	2009	2008	2007	2006	2005
Õnnetusjuhtumeid kokku	246	265	238	243	187	4	6	5	5	4
Sõidukiõnnetused	31	29	24	39	28	1	0	0	0	1
vigastatud jalakäija	0	1	4	5	8	0	0	0	0	0
" jalgrattur	16	13	3	12	10	0	0	0	0	1
" mootorrattur	7	7	4	5	2	0	0	0	0	0
" mootorsõidukis sõitja	8	8	13	17	8	1	0	0	0	0
Muud juhuvigastused	190	193	183	171	136	2	5	4	1	3
kukkumised	161	149	145	134	96	2	3	2	0	1
eluta meh. jõu toime	15	23	20	12	21	0	0	1	0	0
elusolendi meh.jõu toime	7	6	7	10	8	0	0	0	0	0
suitsu ja tule toime	1	0	0	0	3	0	0	0	0	0
põletused	2	8	6	3	1	0	0	0	0	0
loodusjõudude toime	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
juhuslik mürgistus	1	2	2	7	2	0	1	1	1	1
muu juhuvigastus	3	5	3	5	5	0	1	0	0	1
Tahtlik enesekahjustus	0	6	6	4	1	0	1	0	0	0
Rünne	5	2	6	9	6	0	0	0	0	0
Ebaselge tahtlusega sündmus	7	4	5	10	9	1	0	1	4	0
Muu (medabi tüsist, muu, ka koodivead)	13	31	14	10	7	0	0	0	0	0

Allikas: TÜ Kliinikum E. Gross

2008. ja 2009. aastal on õnnetusjuhtumite ja vigastustega TÜ Kliinikumis ravil viibinute arv tõusnud. Tõus on jalg- ja mootorratta vigastuste ja kukkumiste osas.

2009.a 243 vigastusest sagedasemad diagnoosid olid: reieluumurrud 55, õlavarrepiirkonna luude ja õlavarremurrud 34, sääreluumurrud sh peksumurd 33, küünarvarreluumurrud 26, koljusiseseid vigastusi 10.

Tabel 2-8 TÜ Kliinikumis 2005-2009 aastal Võrumaalt vigastustega ravil viibinute maksumus

	2009	2008	2007	2006	2005
Õnnetusjuhtumeid kokku	5893300	7765630	5697251	4939854	3225287
Sõidukiõnnetused	571272	840730	581458	966676	576018
vigastatud jalakäija	0	36318	166768	180322	138035
" jalgrattur	274224	175280	47727	324327	101712
" mootorrattur	91810	120397	60770	162169	4192
" mootorsõidukis sõitja	205238	508735	306193	299858	332079
Muud juhuvigastused	4274807	4578571	4085093	2793625	1830723
kukkumised	3643916	3557800	3152397	2351177	1367826
eluta meh. jõu toime	446078	509597	409074	204882	269400
elusolendi meh.jõu toime	34992	107090	74945	48662	71762
suitsu ja tule toime	26892	0	0	0	50188
põletused	29751	113748	348368	74586	10755
loodusjõudude toime	0	0	0	0	0
juhuslik mürgistus	9626	186938	47840	49267	11192
muu juhuvigastus	83552	103398	52469	65051	49600
					järgneb...

Tahtlik enesekahjustus	0	104308	86646	39696	872
Rünne	165444	38997	110407	445262	84616
Ebaselge tahtlusega sündmus	260229	229771	68890	463565	239261
Muu (medabi tüsist, muu, ka koodivead)	621548	1973253	764757	231030	493797

Allikas: TÜ Kliinikum E. Gross

Õnnetusjuhtumitest tingitud vigastuste ravile on kulunud raha enam 2008. aastal eriti seoses sõidukiõnnetuste raviga. 2008. aastal on oluliselt tõusnud juhuslike mürgistuste ravikulud. 2007. aastal põletustest tingitud vigastuste ravikulud.

Tabel 2-9 Vigastuste välispõhjused tegevuse alusel (lapsed ja täiskasvanud)

Tegevus	2005		2006		2007		2008		2009		kokku 5 aastat					
	M	N	M	N	M	N	M	N	M	N	M	%	N	%	MN	%
sportlik	158	74	151	118	129	68	125	77	136	75	699	5,8	412	5,9	5,8	8
vaba aja tegevus	487	281	394	225	340	234	2246	967	1810	1110	5277	44	2817	40	8094	43
töö tasu eest	31	8	24	22	96	29	98	49	83	18	332	2,7	126	1,8	458	2,4
tasustamata töö	229	125	255	140	60	48	135	57	56	19	735	6,2	389	5,5	1134	6
eluks vajalik tegevus	70	56	104	61	83	50	157	375	177	90	591	5	801	11,4	1392	7
muu täpsustatud tegevus	154	140	207	174	213	128	513	387	669	259	1756	14,7	1088	15,6	2844	15
täpsustamata tegevus	151	91	145	125	317	160	821	359	1015	755	2449	20,5	1490	21	3939	21
alkoholijoobes toimumise ajal	22	4	17	7	25	12	56	22	15	7	135	1,1	52	0,7	187	1
Kokku	1280	775	1280	865	1288	743	4095	2271	3946	2326	11889		6980		18869	

Tabel 2-10 Vigastuste välispõhjused tegevuse alusel (lapsed)

Tegevus	2005		2006		2007		2008		2009		kokku 5 aastat					
	M	N	M	N	M	N	M	N	M	N	M	%	N	%	MN	%
sportlik	51	23	43	37	43	28	56	25	41	24	234	11	137	11	371	11
vaba aja tegevus	86	75	60	50	67	49	190	102	467	180	870	42	456	35	1326	40
töö tasu eest	4		2	2	2		1				9		2		11	
tasustamata töö	42	16	21	22	12	2	14	2		1	89	4,3	43	4	132	3
eluks vajalik tegevus	7	3	3	2	6	1	59	24	8	4	83	4	34	2,6	117	3,5
muu täpsustatud tegevus	19	20	48	30	43	15	244	157	20	64	374	18	566	44	940	28
täpsustamata tegevus	32	16	17	15	32	15	149	114	177	177	407	20	337	26	744	22
alkoholijoobes toimumise ajal	0		0	0	0	0	1		0		1					
Kokku	241	153	194	158	205	110	713	424	713	450	2066		1285		3351	

Tabel 2-11 Vigastuste välispõhjused tekkemehhanismi alusel (täiskasvanud ja lapsed)

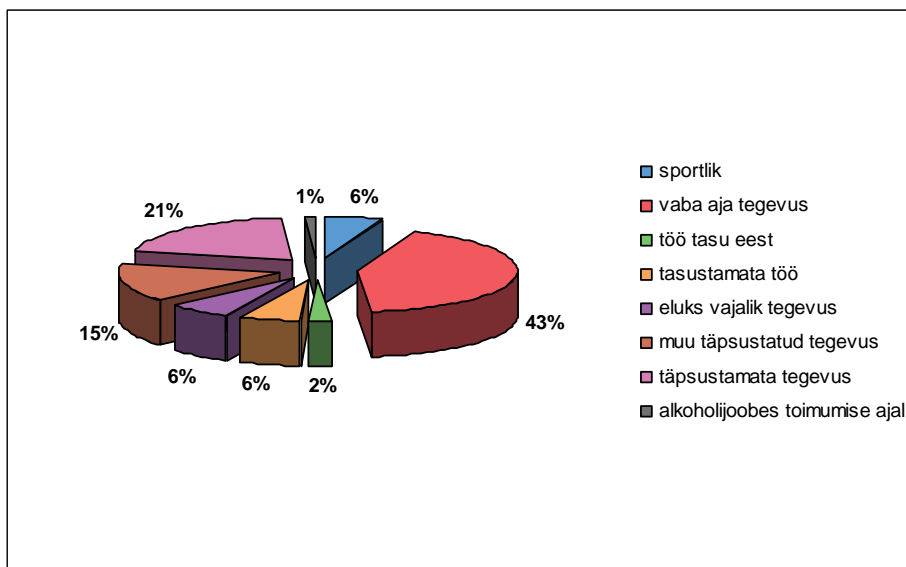
Põhjus	2005		2006		2007		2008		2009		kokku 3 aastat					
	M	N	M	N	M	N	M	N	M	N	M	%	N	%	MN	%
sõidukiõnnetus	41	37	53	47	60	20	182	66	356	133	598	6,4	221	4,2	819	5,6
kukkumine					501	332	1940	1360	1830	1245	4271	46	2937	55	7208	49
mehhaanilise jõu toime					321	201	1276	545	1283	653	2880	31	1399	26	4279	29
uppumine					1	0	0	0	0	0	1				1	
suitsu ja tule toime					11	3	27	12	13	3	51	0,5	18		70	
põletused					38	34	69	39	70	52	177	1,9	125	2,4	302	2,1
juhuslik mürgitus					1	4	9	12	6	6	16	0,2	22	0,4	38	0,3
muu	1098	632	1048	669	100	67	175	105	161	152	436	4,7	324	6,1	760	5,3
tahtlik enese kahjustus	2		1		1	3	12	2	9	7	22		14		36	
rünne	27	1	39		28	10	247	90	205	74	480	5,2	174	3,3	654	4,5
ebaseelge tahtlus					176	43	158	40	13	1	347	3,7	84	1,6	431	2,9
täpsustamata	112	81	139	15												
Kokku					1238	717	4095	2271	3946	2326	9279		5314		14593	

Tabel 2-12 Vigastuste välispõhjused tekkemehhanismi alusel (lapsed)

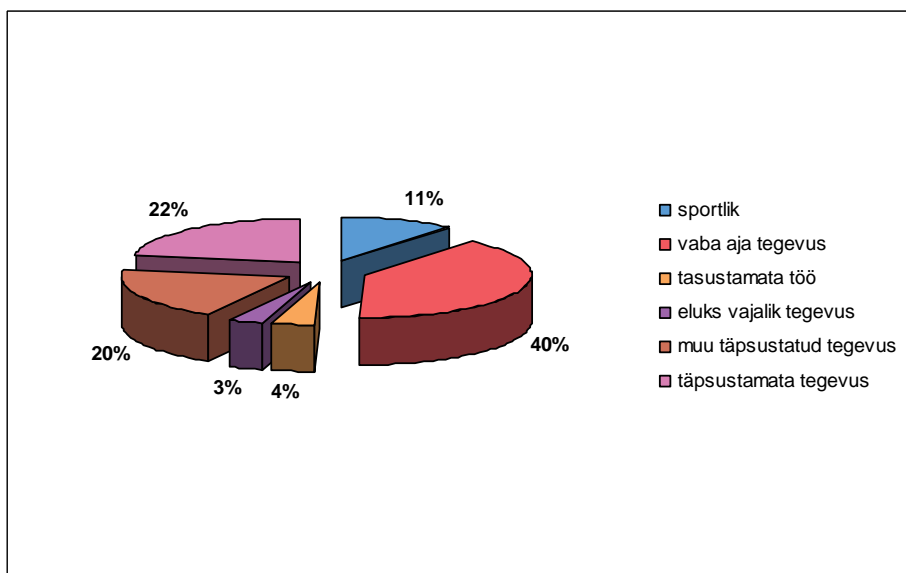
Põhjus	2005		2006		2007		2008		2009		kokku 3 aastat					
	M	N	M	N	M	N	M	N	M	N	M	%	N	%	MN	%
sõidukiõnnetus	11	4	3	7	10	6	40	13	60	25	110	7	44	4,5	154	5,8
kukkumine					119	53	313	223	323	225	755	46	501	51	1256	48
mehhaanilise jõu toime					51	32	265	152	261	166	577	35	350	36	927	35
uppumine					0	0	0	0	0	0	0		0		0	
suitsu ja tule toime					1	0	4	2	2	1	7		3		10	
põletused					5	3	25	7	29	7	59	3,6	17	1,7	76	3
juhuslik mürgitus					2	0	3	0		1	5		1		6	0,2
muu	219	136	177	136	9	5	36	18	27	18	72	4,4	41	4	113	4,3
tahtlik enese kahjustus			0		0	1	0	0	0	0	0		1		1	
rünne	1	1	3		4	1	16	4	10	6	30	1,8	11	1	41	1,5
ebaseelge tahtlus					4	9	11	5	1	1	16	1	15	1,5	31	1,2
täpsustamata	10	12	11	15												
Kokku					205	110	713	424	713	450	1631		984		2615	

Allikas: Võru maakonna statistiline aruanne Tervishoiuasutus

Joonis 2-3 Vigastuste välispõhjused tegevuse alusel (täiskasvanud ja lapsed) 2005-2009

Joonis 2-4 Vigastuste välispõhjused tegevuse alusel (lapsed) 2005-2009

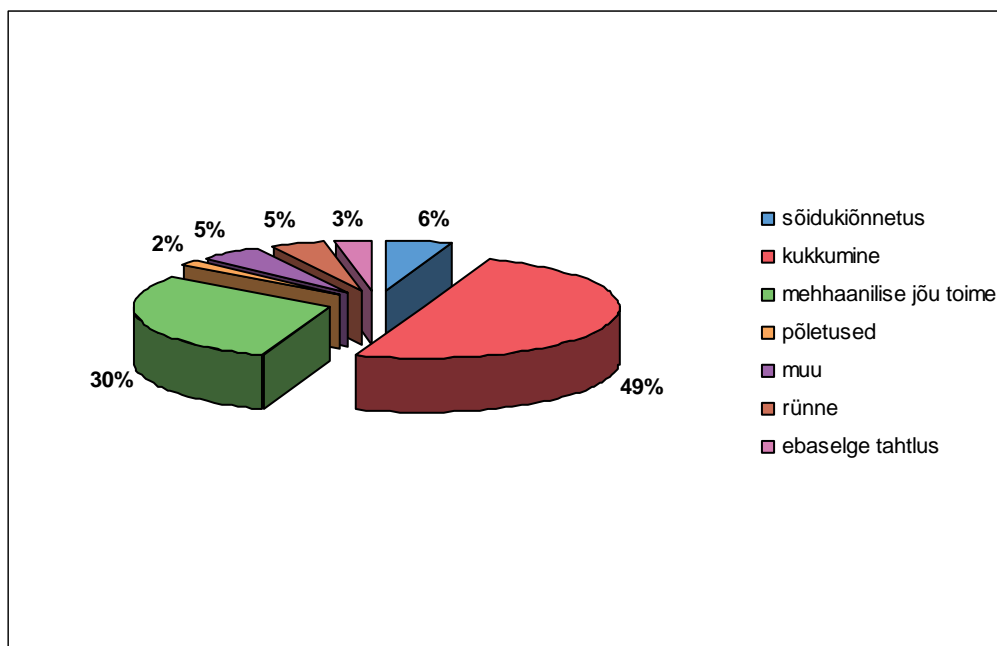

Vigastuste välispõhjuste 5 viimase aasta analüüs näitab, et 43% vigastusi on seotud vaba ajaga, 21% muu täpsustatud tegevusega ja 15% muu täpsustamata tegevusega. 8% on spordiga seotud ning 6% on seotud tasustama tööga ja 2,4% tasustatud tööga ning 3,5% muu eluks vajaliku tegevusega. Olulisi erinevusi meeste ja naiste vigastuste põhjustes ei esinenud. Meestel oli veidi enam tööga seotud õnnetusi ja naistel eluks vajalike tegevustega seotud õnnetusi.

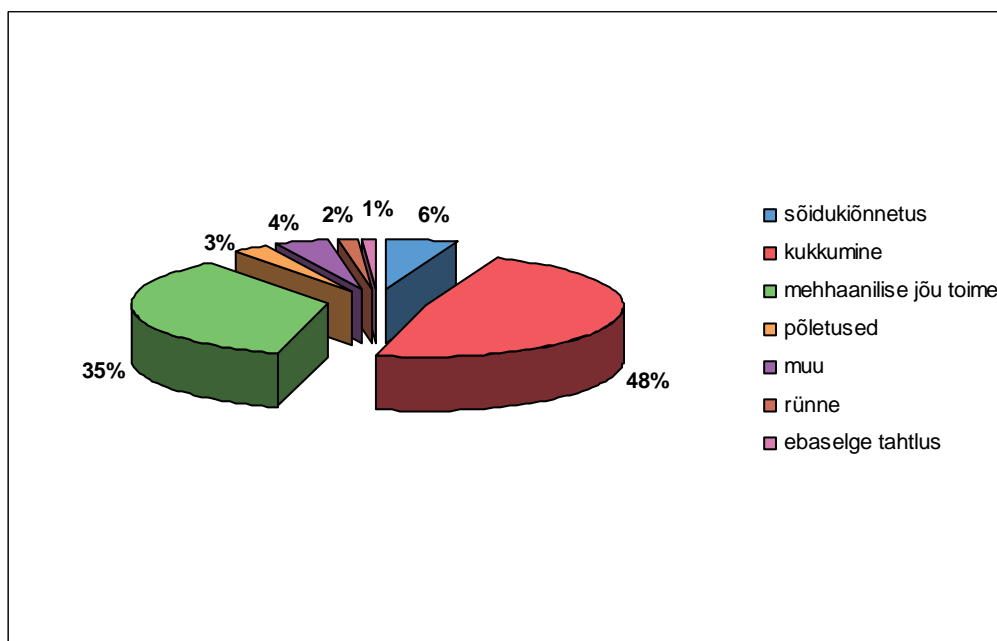
Ka lastel moodustavad vaba ajaga seotud õnnetused 40%, veidi enam on spordiga seotud õnnetusi 11%.

Puuduvad allikaandmed alkoholi tarbimise ja vigastuste tekkimise vahel. Aruandes kajastuv 1% ei ole vastavuses uuringutes toodud andmetega.

Joonis 2-5 Vigastuste välispõhjused tekkemehhanismi alusel (täiskasvanud ja lapsed) 2007-2009

Joonis 2-6 Vigastuste välispõhjused tekkemehhanismi alusel (lapsed) 2007-2009

Vigastuste tekkemehhanismi alusel 3 viimase aasta analüüs näitab, et kõige enam esineb kukkumisi 49%, mehhaanilise jõu toime 29%, sõidukiõnnetused 5,6%, rünne 4,5 , põletused 2,1 mürgitused 0,3%. Lastel esineb kukkumisi 48%, mehhaanilise jõu toime vigastusi 35%, sõidukiõnnetusi 5,8%, põletusi 3%, mürgitusi 0,2%., rünne 1,5%.

Trende tekkepõhjuste osas ei saa välja tuua, sest 2005-2007. a andmed ei sisalda Lõuna Eesti haiglas ravitud vigastuste juhte. Meestel kaks korda enam kui naistel.

Välja saab tuua spordiga seotud õnnetuste vähenemise.

Mõningase ülevaate annab ka kiirabi kutsete põhjuste analüüs just raskemate vigastuste põhjustest. Kiirabikutsetel abi saanud Võru maakonna inimeste arv 100 elaniku kohta on sarnane Eesti keskmisega. Lõuna-Eesti Haigla kiirabibrigaadi tegevuse aruannetest lähtub, et vigastustest põhjustatud kutsed moodustasid 2002. a. 16% ja 2009.a 12% kiirabi kutsetest. Juhtivaks vigastuste tekkepõhjuseks on olmetraumad (2002.a 64% ja 2007.a 70%), liiklustraumad vastavalt 13,5 ja 9,7%, väike ja vähenemistendentsiga on spordi ja töötraumade osakaal (2009.a 1,8 ja 1,4%), vägivaldiga seotud vigastused on tõusutendentsiga (2002.a 9% ja 2009.a 15,3%).

Tabel 2-13 Traumad Lõuna Eesti Haigla kiirabi alusel

Visiitide arv	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
liiklus	109	81	103	74	102	91	57	62
olme	521	564	465	455	374	438	414	450
töö	22	18	16	24	14	16	14	9
suitsiid	25	27	9	11	4	5	8	7
sport	16	17	22	18	23	21	26	12
muud	21	88	3	2	4	1	2	99
vägivald	99	80	64	70	73	91	98	98
Kokku	813	875	682	654	594	663	619	639
Kutsed kokku	5050	5135	5021	4774	5057	5100	5093	5263
%	16	17	14	14	11	13	12	12
Traumade osakaal %	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
liiklus	13,5	9,3	15	11,3	17	13,7	9,2	9,7
olme	64	64	68	69,5	63	66	67	70
töö	2,7	2	2,3	3,6	2,3	2,4	2,3	1,4
suitsiid	3	3	1,3	1,7	0,6	0,8	1,3	1
sport	2	3	3,2	2,7	3,8	3,2	4,2	1,8
muud	2,5	10	0,4	0,4	0,6	0,2	0,3	15,4
vägivald	12	9	9,5	10,7	12,2	13,7	15,8	15,3
Kokku	813	875	682	654	594	663	619	639

Allikas: Lõuna Eesti Haigla kiirabitöö

2.3 Mürgitused, põletused ja võõrkehad

Tabel 2-14 Mürgitused

	2005	2006	2007	2008	2009
M	7	15	17	66	34
N	13	9	27	47	37
Kokku	20	24	40	113	71
stats	9	15	15	30	21
P	4	4	2	13	2
T	4	0	3	6	5
Kokku	8	4	5	19	7
stats	11	0	7	10	5

Tabel 2-15 Põletused

	2005	2006	2007	2008	2009
M	43	53	60	71	72
N	37	36	37	50	42
Kokku	80	89	97	121	114
stats	8	7	10	6	6
P	12	13	13	29	35
T	10	10	7	9	12
Kokku	22	23	20	38	47
stats	4	1	3	1	3

Tabel 2-16 Võõrkehad

	2005	2006	2007	2008	2009
M	190	158	148	153	150
N	22	21	25	31	23
Kokku	112	179	173	184	173
P	8	5	7	15	24
T	7	3	3	15	22
Kokku	15	8	10	30	46

Allikas: Võru maakonna statistiline aruanne Tervishoiuasutus

Eraldi on vaadatud haigestumisi mürgitustesse, põletustesse ja võõrkehade esinemissagedust, mis kõik on tõusutendentsiga.

Kvalitatiivselt analüüsiti 2009. a Lõuna Eesti Haigla kiirabibrigaadi poolt käsitletud mürgitusi.

Tabel 2-17 Mürgistused vanuse ja soo järgi Lõuna Eesti kiirabi andmetel 2009. a

		Kokku	jaan	veebr	märts	aprill	mai	juuni	juuli	aug	sept	okt	nov	dets
0-15	M	2	1					1						
0-15	N	2		1				1						
16-65	M	14		3	1			2	2		4		2	
16-65	N	18	4	1	2	2	1	1		1	2	1	1	1
65+	M	1					1							
65+	N	1	1											
Kokku		38	6	5	3	2	2	5	2	1	6	1	3	1

0-15a. M

2 juhtu, ravimite tarvitamine kodus 2 ja 3 aastane.

0-15a. N

2 juhtu, ravimid kodus suitsiidi eesmärgil, teisel lisaks ka alkohol 13 ja 16 aastased.

65+a. M

2 juhtu alkohol kodus.

65+a. N

1 juht ravimid kodus.

16-65a. M

14 juhtu: neist 12 seotud alkoholiga, neist 3 lisaks narkootikumid, 3 lisaks ravimid (neist 2 suitsiidi eesmärgil), 2 CO mürgitus, 1 bensiin. 1 juhuslik mürgitus seentega ja 1 suitsiidi eesmärgil tabletid (ravimid kokku 4 juhul). Toimumiskoht: 9 juhul kodus, 1 garaažis, 1 arestimajas, 2 ööklubis ja 1 sõbra pool.

16-65a. N

17 juhtu, neist 14 ravimid 8 neist koos alkoholiga, alkohol 9 juhul 8 (koos ravimitega) 3 juhul ainult alkohol, 10 suitsiidi eesmärgil. Toimumiskoht 14 kodus, 1 isa pool, 1 tänaval, 1 ööklubis.

38 mürgistuse juhu analüüs näitas, mürgitused olid 23 juhul (60%) seotud alkoholiga, 23 juhul (60%) ravimid, sageli nende omavaheline kombinatsioon.

15 juhtu (39%), neist 12 juhul (71%) naised, olid mürgitused tahtlikud suitsiidi eesmärgil. Väga väike osakaal on juhuslikel mürgistustel: väikelapsed ja vanurid.

Antud analüüs näitab vaimse tervise häirete olulist osa vigastuste tekkel ja vajadust tegeleda suitsiidide ja suitsiididele eelnevate riskitegurite ennetamisega.

Tabel 2-18 Ennetatavad vaimse tervise häired

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Alkoholisõltuvus	73	124	135	161	183	182	158	230	250	252
Psüühika ja käitumishäired tingitud alkoholi tarbimisest	311	318	410	494	562	252	256	479	499	642
Depressiivne episood	132	182	264	462	483	425	418	521	481	518
Korduv depressiivne häire	64	223	320	335	320	359	313	440	536	407

Allikas: Võru maakonna tervishoiustatistiline aruanne "Psüühika ja käitumishäired"

Maakonnas on oluliselt suurenenud alkoholi liigtarvitamisest tingitud psüühikahäired.

Kõige enam on suurenenud mõõduka korduva depressiivse häire esinemissagedus (2000 ja 2008.a võrdluses 8 korda).

Väljaselgitamist vajaksid antud probleemide põhjused: psühhosotsiaalsed ja majanduslikud faktorid, medikamentoosse ravi kättesaadavus.

Alkoholi liigtarbimist ja vaimse tervise olukorda peetakse üheks olulisemaks probleemiks maakonnas. Mõlemad on omavahel seotud ja vigastuste teket soodustavaks faktoriks.

2.4 Suremus

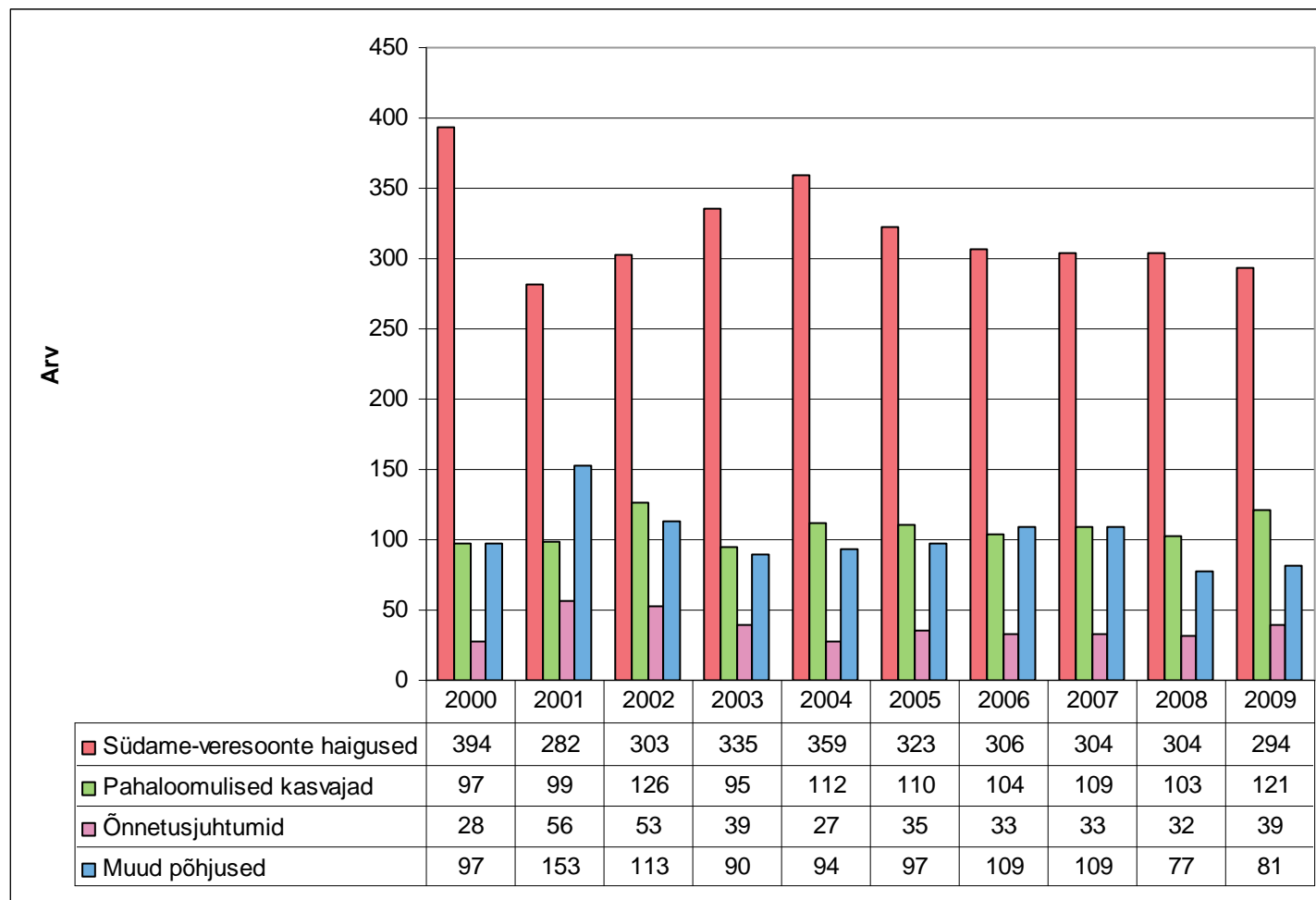
Tabel 2-19 Enim esinenud surma põhjused Võru maakonnas

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Surma põhjused										
Südame-veresoonte haigused	394	282	303	335	359	323	306	304	304	294
Pahaloomulised kasvajakad	97	99	126	95	112	110	104	109	103	121
Õnnetusjuhtumid	28	56	53	39	27	35	33	33	32	39
sh alkoholimürgitused	14	3	10	5	3	3	3	2	9	7
Enesetapud	9	14	11	12	10	4	13	5	6	5
Tapmised	2	2	3	0	0	3	2	1		1
Muud põhjused	97	153	113	90	94	97	109	109	77	81
Kokku	641	609	609	571	602	572	567	563	516	535
Surma põhjused %										
Südame-veresoonte haigused	61	46	49,7	58,6	59,6	56,4	54	53	59	55
Pahaloomulised kasvajakad	15	16	20,1	6,6	18,6	19,2	18,3	19,3	19,9	22,6
Õnnetusjuhtumid	4,4	9,2	8,7	6,8	4,5	6,1	5,8	5,8	6,2	7,2
Muud põhjused	15	25	18,5	15,8	15,6	16,9	19,2	19,3	14,9	15,1

Allikas: Võru Maavalitsus

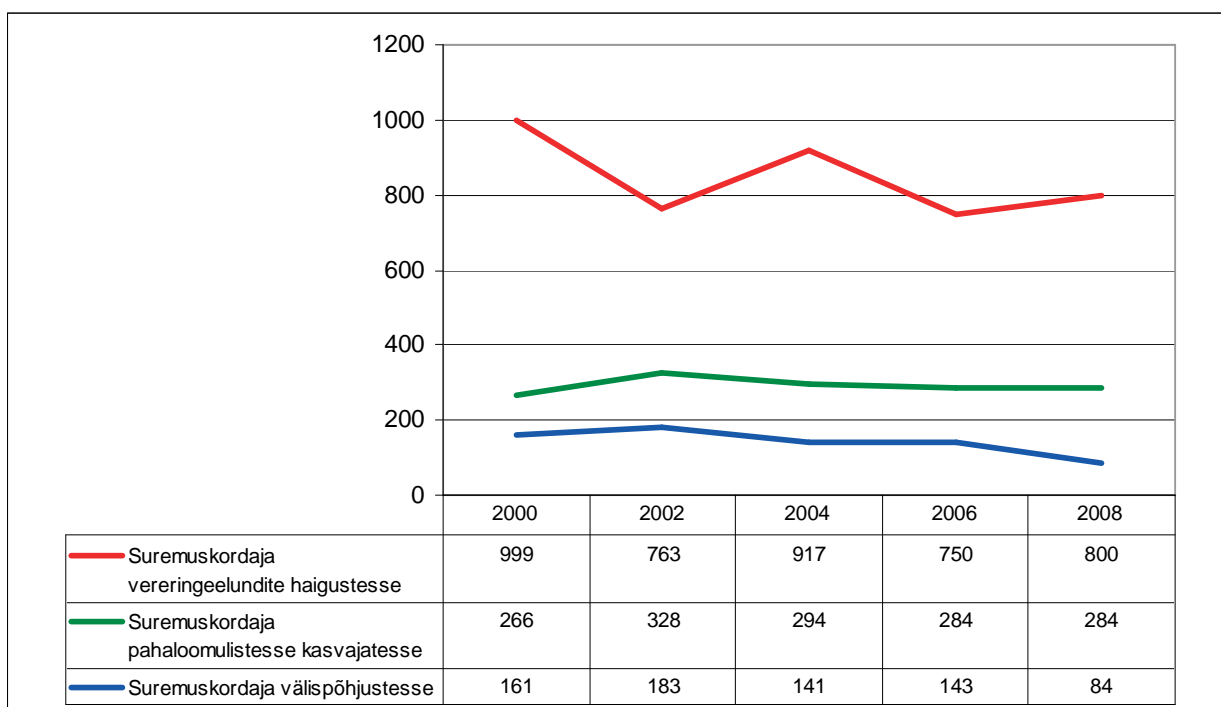
Võrumaa elanike suremuse põhjustest moodustavad 50-60% südame-ja veresoonehaigused, 16-19% pahaloomulised kasvajakad ja 4,4-9,2% välispõhjustest tingitud surmad. Õnnetustesse suremus aastatel 2005-2009 32-39 inimest 2009. a moodustasid õnnetusjuhtumitest tingitud surmad 7,2% üldisest suremusest.

Joonis 2-7 Surmapõhjused aastate lõikes

Allikas: Võru Maavalitsus

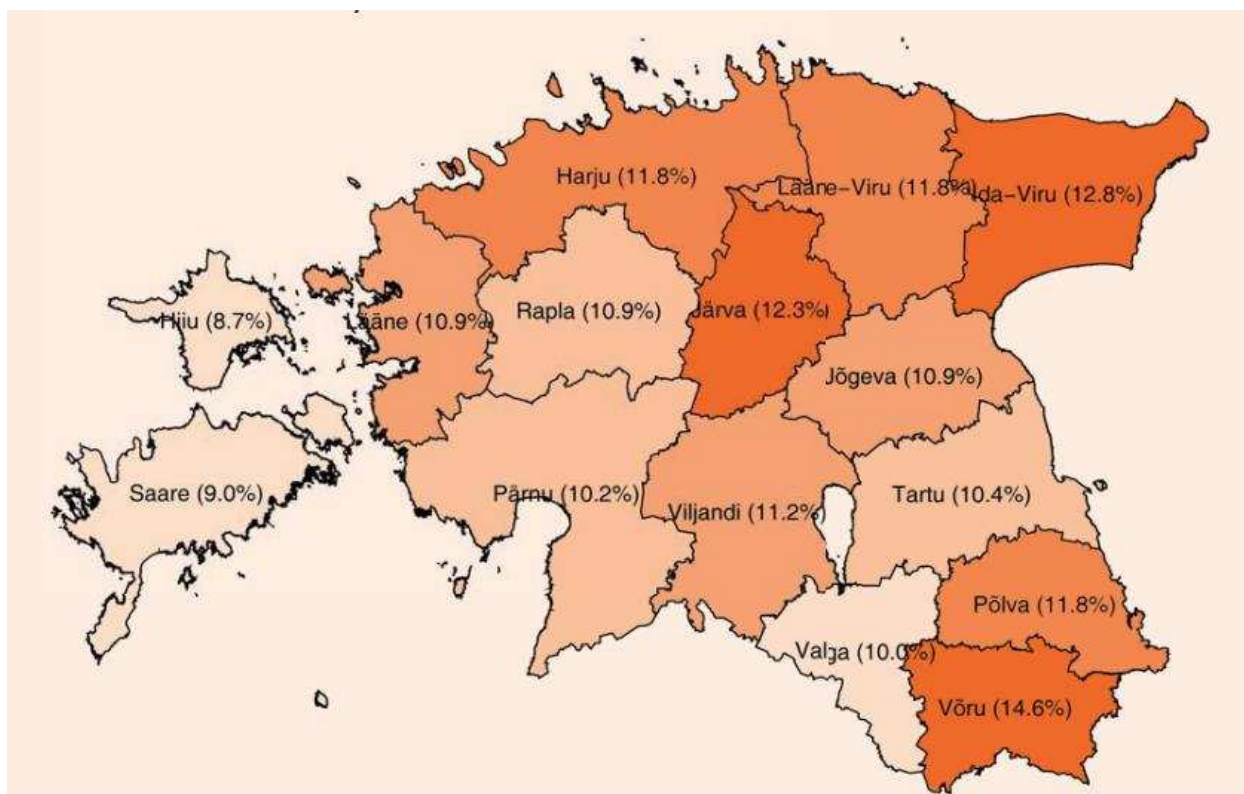
Joonis 2-8 Suremuskordajad Võrumaal põhjuste ja paarisastate lõikes

Allikas: TAI Surma põhjuste register

Kõrgest haigestumisest ning vanemaeliste inimeste suurest osakaalust tingituna on suremuse näitajad maakonnas kõrged.

Joonis 2-9 Vanuse järgi standarditud vigastussurmade osakaal maakonna kõikides surmades, 2006-2007

Allikas: Statistikaamet

Maakondade lõikes on Statistikaameti 2006-2007. aasta andmetel vanuse järgi standarditud vigastussurmade osakaal kõigist surmadest kõige suurem Võru maakonnas- 14,6%. Järgnevad Ida-Viru- 12,8% ja Järva maakond- 12,3%.

Tabel 2-20 Surmad alkoholi tarvitamisest

	2008			2009		
	Kokku	M	N	Kokku	M	N
Kokku	21	17	4	22	15	7
% surmadest	4,1			4,1		
F10 alkoholi tarvitamisest tingitud psüühika ja käitumishäired	4	3	1	8	5	3
I426 Alkohoolne kardiomiopaatia	3	3		1	1	
K70 Maksa alkoholtõbi	5	3	2	6	2	4
X45 juhuslik mürgitus alkoholiga	9	8	1	7	7	

Allikas:TAI tervishoiustatistika

Alkoholi otsene osa suremuses moodustab 4,1%. Olulise osa sellest moodustavad alkoholimürgitused ning alkoholist tingitud psüühika- ja käitumishäired.

3 NOORTE RISKIKÄITUMINE

3.1 Koolikohustuse täitmine

Selle valdkonna hindamiseks puuduvad pädevad andmed. EHIS- es andmed paari viimase aasta kohta. Ebaselged andmete sisestamise kriteeriumid.

Põhjuseta puudujaid: 2007/08 õa 26; 2008/09 õa 23; 2009/10 õa 15. Koolikohustuse täitmise tagamisega üha enam kasutatakse koolides võrgustiku tööd. Koolides töötab enam logopeede, sotsiaalpedagooge ja koolipsühholooge. Suurenenud on omavalitsuste roll koolikohustuse täitmise tagamisel. Koolidele on abiks ka 2009. aastal tööd alustanud Võrumaa Õppenõustamiskeskus.

3.2 Noorte süüteod

Tabel 3-1 Alaealiste poolt Võru maakonnas toime pandud väärteod ja kuriteod

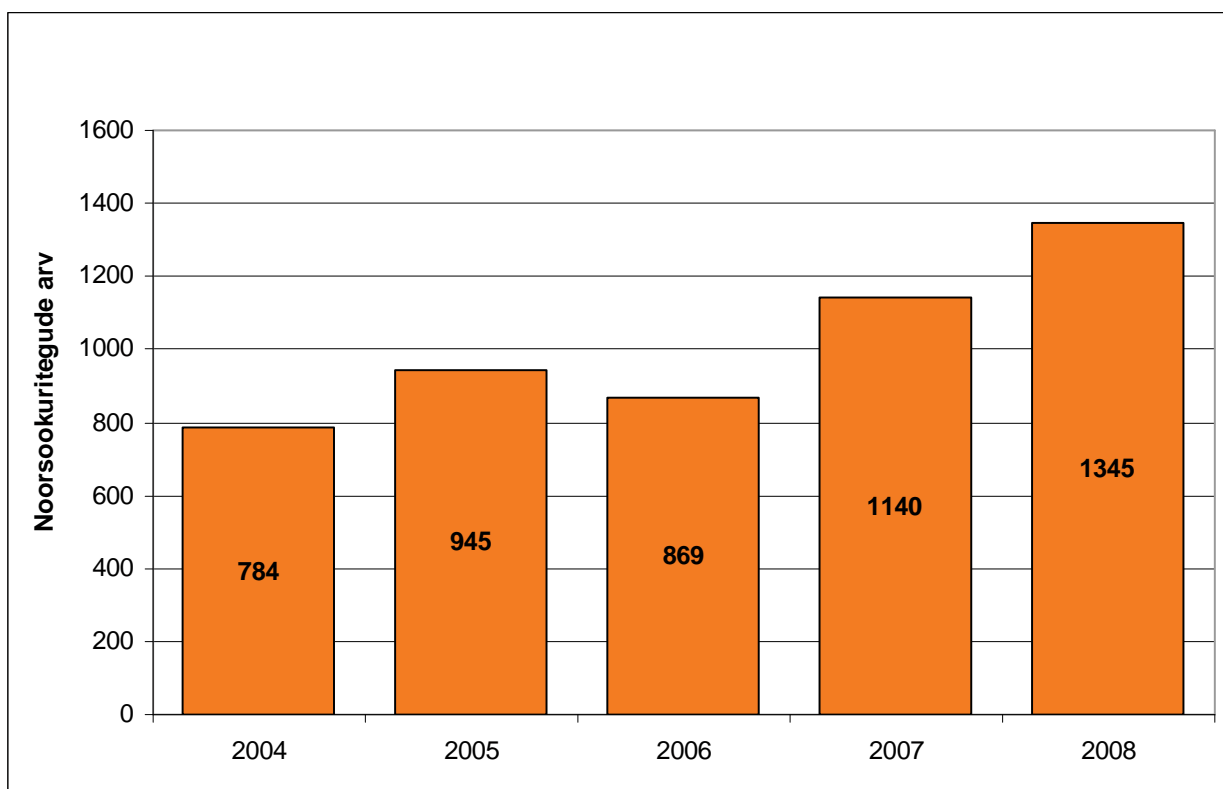
	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Väärteod	656	828	784	1027	1263	589
Kuriteod	128	117	85	113	82	53
Kokku	784	945	859	1140	1345	642

Allikas: Lõuna Prefektuuri Võru konstaablijaoskond

Märkus: Seoses uuele menetlussüsteemile üleminekuga kajastavad 2009. a arvud 10 kuu andmeid.

Noorte poolt toime pandud kuriteod moodustasid 8,7% maakonna kuritegudest.

Joonis 3-1 Noorte süütegude arv

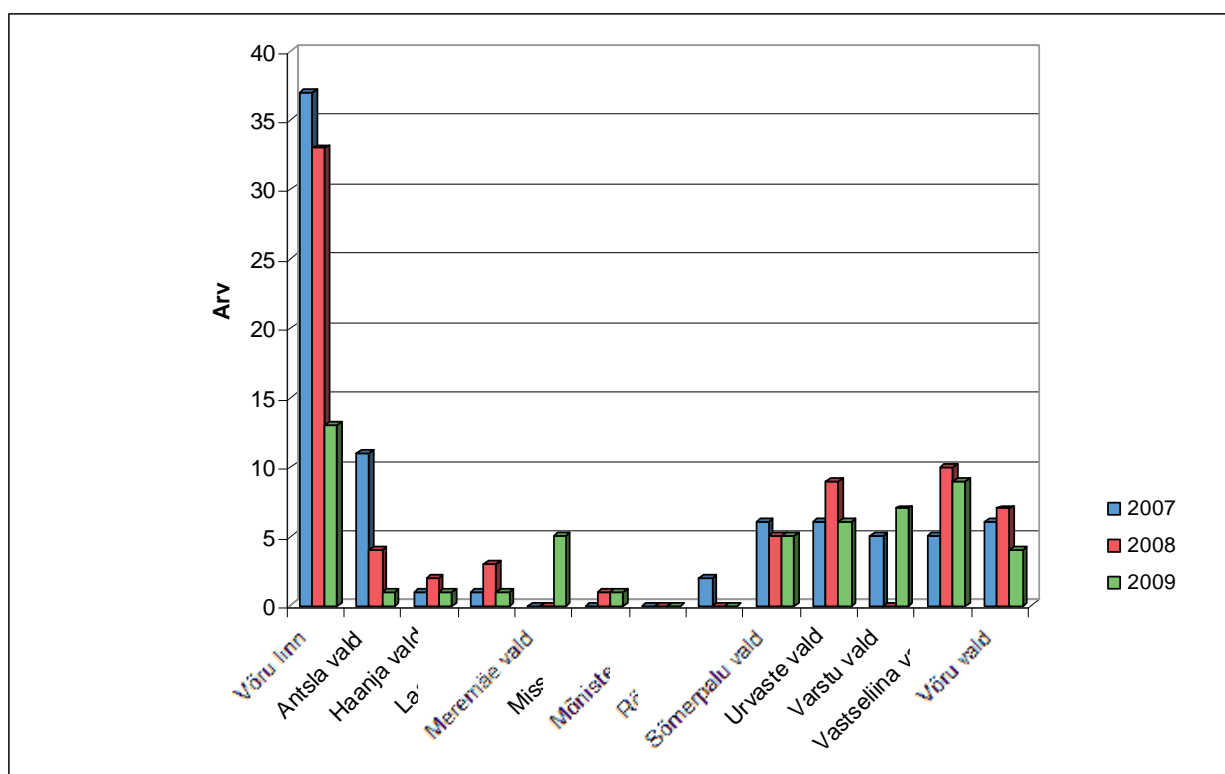

Allikas: Lõuna Prefektuuri Võru konstaablijaoskond

Tabel 3-2 Alaealiste kuritegevus 2007-2009 kohalike omavalitsuste kaupa

	avastatud 2007	alaealise kuriteod	osakaal %	avastatud 2008	alaealise kuriteod	osakaal %	avastatud 2009	alaealise kuriteod	osakaal %
Võru linn	325	37	11,4	351	33	9,4	315	13	4,1
Antsla vald	56	11	19,6	55	4	7,3	42	1	2,4
Haanja vald	8	1	12,5	13	2	15,4	9	1	11,1
Lasva vald	21	1	4,8	42	3	7,1	8	1	12,5
Meremäe vald	6	0	0	17	0	0	20	5	25
Misso vald	10	0	0	16	1	6,3	22	1	4,6
Mõniste vald	18	0	0	19	0	0	3	0	0
Rõuge vald	24	2	8,3	42	0	0	26	0	0
Sõmerpalu vald	32	6	18,8	30	5	16,7	36	5	13,9
Urvaste vald	29	6	20,7	25	9	36	23	6	26,1
Varstu vald	20	5	25	11	0	0	23	7	30,4
Vastseliina vald	31	5	16,1	43	10	23,3	37	9	24,3
Võru vald	65	6	9,2	58	7	12	43	4	9,3
Kokku	645	80	12,4	722	74	10,24	607	53	8,73

Joonis 3-2 Alaealiste kuriteod 2007-2009

Allikas: Võru konstaablijaoskond

Avastatud kuritegudest oli alaealiste poolt toime pandud kuritegude osakaal Võru Politseijaoskonna teeninduspiirkonnas 8,73% (2008 10,24%).

Tabel 3-3 Alaealiste komisjonis arutatud esmas- ja korduvjuhtude arv vanuse lõikes

		Vanus											Kokku
		7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	
2004	Esmasjuhud	1	4	4	3	10	10	16	17	12	10	2	89
	Korduvjuhud						2	1	2	1		6	
	Kokku	1	4	4	3	10	10	18	18	14	11	2	95
2005	Esmasjuhud		2	3	5	4	6	10	11	17	24	4	86
	Korduvjuhud					1	2	1		3	2	9	
	Kokku	0	2	3	5	5	8	11	11	20	26	4	95
2006	Esmasjuhud	3	3	2	1	4	9	22	12	18	20	5	99
	Korduvjuhud	1	1				3	5	2	5	1	18	
	Kokku	4	4	2	1	4	12	27	14	23	21	5	116
2007	Esmasjuhud		4	8	8	2	7	22	7	6	4	2	70
	Korduvjuhud		3	1			2	4	4	2	2	18	
	Kokku	0	7	9	8	2	9	26	11	8	6	2	88
2008	Esmasjuhud		1	3	2	6	16	23	13	13	7	2	86
	Korduvjuhud				1	1	5	7	2	6	4	1	27
	Kokku	0	1	3	3	7	21	30	15	19	11	3	113
2009	Esmasjuhud	2	9	7	2	7	4	12	8	11	8		70
	Korduvjuhud		1	1	1	3	3	10	4	3	1		27
	Kokku	2	10	8	3	10	7	22	12	14	9		97
	Kokku	7	28	29	23	38	127	132	81	96	84	14	

Allikas: Võru Maavalitsus alaealiste komisjon

Alaealiste kuritegevus maakonnas on kasvutendentsiga.

Peamised alaealiste komisjoni suunamise põhjused on sõltuvusainete tarvitamine (suitsetamine ja alkoholi tarbimine, vägivallega seotud (kaklemised ja peksmised), vähem tegeleti koolikohustuse mittetäitjatega. Sagedasem vanus 12-13 ja 15 eluaastat. 2006 ja 2008 juhtude arvu tõus. Probleemiks on korduvjuhtude tõus 6%-lt 2004.a. 27%-ni 2009 aastal.

Võru maakonna alaealiste poolt toime pandud õigusrikkumisi arutab ning mõjutusvahendeid määrab Võru maakonna alaealiste komisjon. Taotluse alaealiste asja arutamiseks esitab tavapäraselt politseinik, prokurör või kool. Võrgustikutöö edendamiseks on toimunud ümarlauad koolide sotsiaalpedagoogide ja omavalitsuste sotsiaaltöötajatega.

Koostöös valdade lastekaitse spetsialistide/ sotsiaaltöötajatega on paranenud järelevalve mõjutusvahendite täitmise üle, mida kontrollib alaealiste komisjoni sekretär mõjutusvahendi kohaldaja täidetava kontroll-lehe abil.

Alaealiste seaduslikel esindajatel on võimalus käia tutvumas esitatud materjalidega enne komisjoni istungit, mis toetab mõjutusvahendi otstarbekamat määramist.

Seoses Võrumaa Õppenõustamiskeskuse käivitamisega on alates 2009. a maikuust tekkinud võimalus pakkuda vanematele kohapeal psühholoogide ja teiste spetsialistide abi. Varem oli lähim abi kättesaadav Tartus.

Olulisemad probleemid

Maakonnas on vähesel määral sotsiaal- ja rehabilitatsiooniprogramme, kuhu noori suunata.

Alaealise mõjutusvahendite seaduses sätestatud mõjutusvahendid on ebapiisavad ega anna soovitud tulemusi.

Maakonnas puudub kasvatusraskustega laste klass.

Reaalselt puudub mõjutusvahend alaealiste koolikohustuse täitmiseks.

Puudub ennetustegevuse järjepidevus.

Kodanikuvastutus ühiskonnas on väike, lastevanematel vähene vastutus ja puudulikud teadmised, kuidas käituda probleemse lapsega.

Eesmärgid

Toetada noortele suunatud alternatiivseid tegevusi.

Laiendada alaealiste vaba aja veetmise võimalusi.

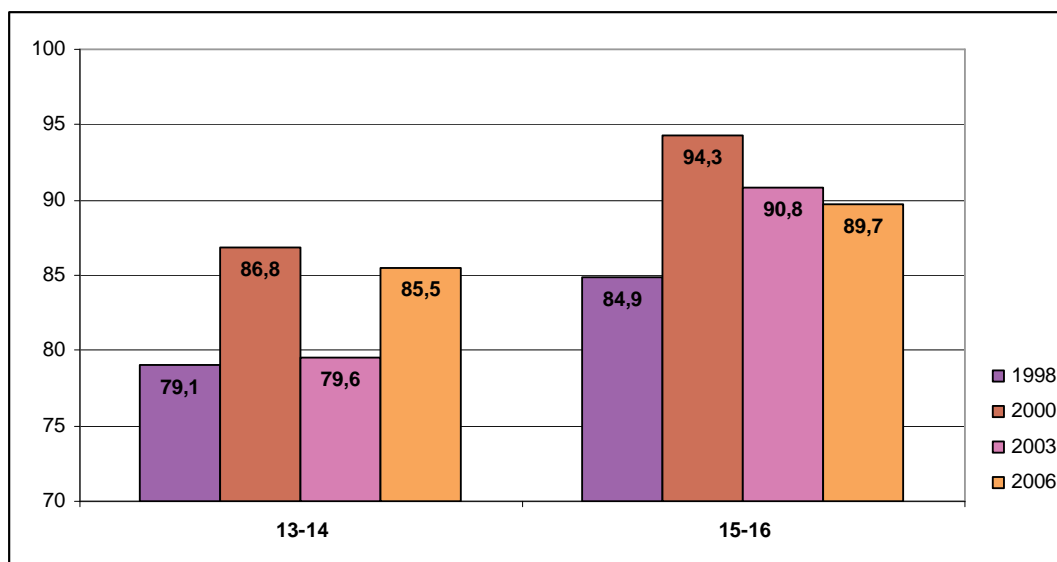
Rohkem kaasata alaealisi kuritegevuse vähendamisele suunatud projektitöösse

Korraldada lastevanematele koolitusi.

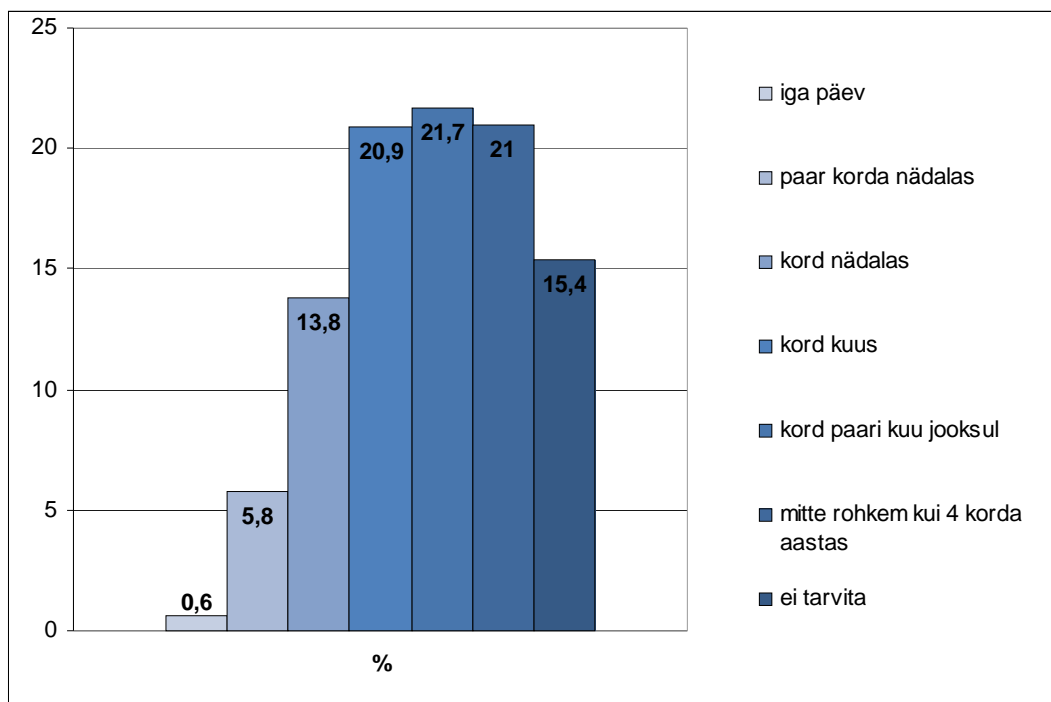
Tugevdada koostöövõrgustikku kool- kohalik omavalitsus.

3.3 Sõltuvusainete tarbimine ja levimus

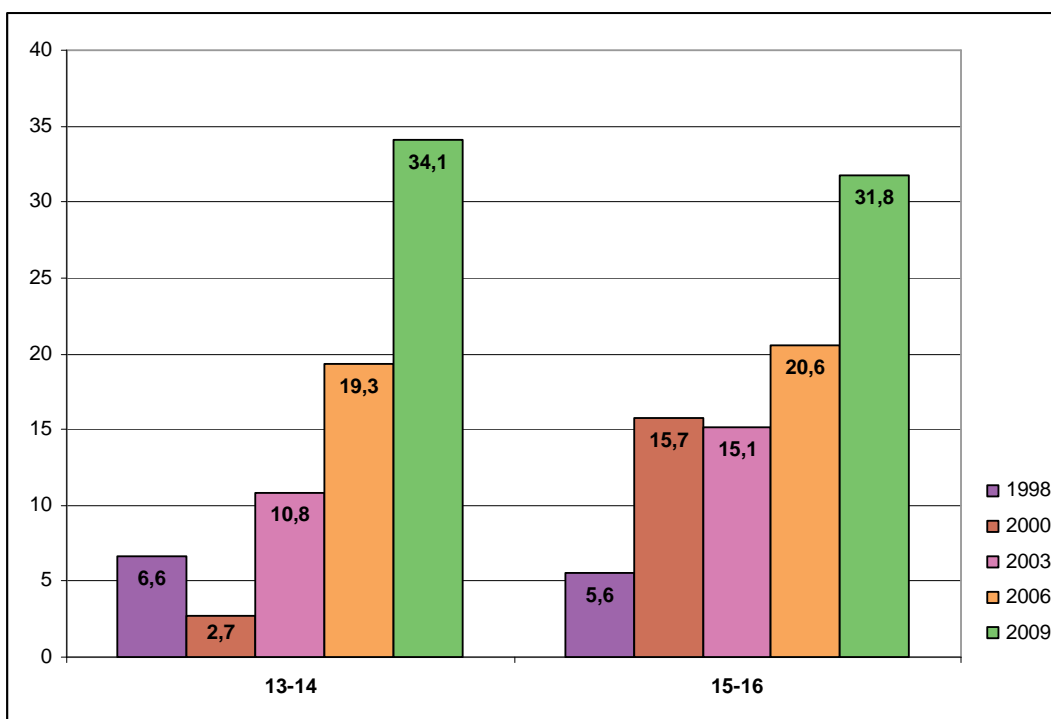
Joonis 3-3 Alkoholi vähemalt korra kasutanud kokku (%)

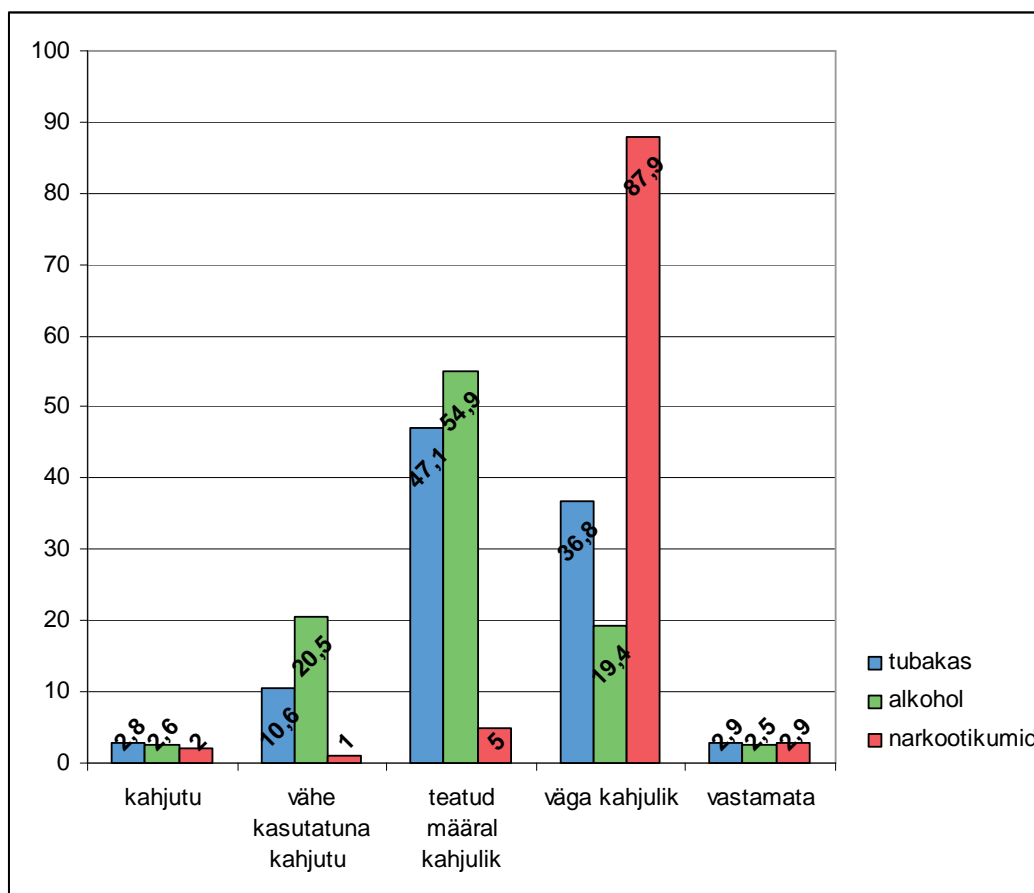
Joonis 3-4 Alkoholi tarbimine 2009. aastal

Joonis 3-5 Vähemalt korra narkootikume proovinud Võrumaa õpilased 1998-2009 (%).

Joonis 3-6 Kui kahjulikuks pead uimasteid 2009 (%)

Andmed pärinevad aastatel 1998-2009 Võru maakonnas läbi viidud uuringutest “Sõltuvusainete tarbimine Võru maakonna õpilaste hulgas.”

Kõikide sõltuvusainete esmane proovimine toimub järjest nooremas eas ja kasutamine on pideva tõusutendentsiga.

Riiklikult rahastatud uimastiennetustegevus algas 2002. aastal ja kestis 2008. aastani. Võru maakonnas on ennetusprogrammide toel toimunud õpilasüritused „Pidu sinus eneses ilma sõltuvusaineteta”, viidud läbi koolides grupitööd Noorelt noortele „Väärtushinnangute kujundamine sõltuvust tekitavatesse ainetesse”– suits, alkohol, narkootikumid”, koostatud infovoldik koostöös õpilastega „Tee elus õigeid valikuid”– miks ja kuidas öelda ei ja infovoldik lapsevanematele passiivse suitsetamisega kaasnevatest ohtudest „Tuba vabaks, süda vabaks- tubakavabaks”, koolitatud inimeseõpetuse õpetajaid ja teisi haridustöötajaid, varustatud õppemetoodikate ja õppevahenditega, õpilaste hulgas läbi viidud slaidiesitluste (MS Powerpoint) konkursid, õpilaskonverentsid koolides, aktiivselt võetakse osa “Suitsuprii klass” konkursist. 2006. aastast on alkoholi ennetustööks võimalik kasutada ainult EHK traumaprojekti rahastust. Vähene on olnud lastevanemate kaasatus.

Oluline on uimastiennetustegevuse jätkumine maakonnas. Eesmärk on sõltuvusainete tarbimise kasvu pidurdamine maakonnas ja jõudmine 1998. a tasemele kümne aasta jooksul. Vajalik on

leida uusi efektiivsemaid ennetusmeetodeid. Lastevanemate teadlikkuse tõstmisele suunatud uimastiennetuslaste ürituste arvu suurendamine.

3.4 Noorte organiseerimata kogunemiskohad

Tabel 3-4 Noorte organiseerimata kogunemiskohad

Kohalik omavalitsus	Kohtade arv
Antsla	5
Haanja	3
Lasva	4
Meremäe	3
Misso	3
Mõniste	4
Rõuge	3
Sõmerpalu	3
Urvaste	6
Varstu	1
Vastseliina	0
Võru vald	2
Võru linn	9

Allikas: Võrumaa kohalikud omavalitsused

Antsla vald

Antsla kesklinn; Tsooru endine kontorihoone; Vana-Antsla bussijaam. Suvisel ajal Kobela alevikus endise kultuurimaja ümbrus, Kobela alevikus Boose suurjärve ääres.

Haanja vald

Ruusmäe bussijaam, mõisa park, Haanja koolimaja esine plats. Sõidukitega rallitakse kõikjal, kus on vähegi ruumi.

Lasva vald

Vallavalitsusele teadaolevalt Pindi kalmistu, Tsolgo bussipeatus, Kääpa laululava, Lasva rahvamaja parkla ja kõlakoda, kus noored niisama logelevad, mõnikord sõidukitega rallitakse ja aeg-ajalt toimub väiksemaid õigusrikkumisi

Meremäe vald

Meremäe ja Obinitsa bussijaam. Meremäel jäätmehoidla juures. Sõidukitega rallimine on jäänud järjest vähemaks, sest noored töötavad välismaal ja noori on maale jäänud vähe. Kui tehakse "kiiruskatseid", siis toimub see Meremäe bussijaama ümbruses, mida võib järeltada mustadest kummijälgedest asfaldil.

Misso Vald

Nn pinnakad ehk korteripeod nende noorte kodudes, kelledel puudub igapäevane vanemlik järelvalve. Hulgutakse niisama alevi peal, kogunetakse valla esisele platsile, bussijaama, järve äärde. Autodega rallimist toimub alevikus päris tihti, nii kohalike kui väljaspoolt pärit noorte poolt.

Mõniste vald

Mõniste bussijaam ja Mõniste park, Kuutsi ja Tiitsa küla.

Rõuge vald

Nursi kortermajade ja kaupluse ümbrus, Rõuge alevikus parkla Suurjärve kaldal.

Sõmerpalu vald

Osula põhikooli ümbrus, Osula bussipeatus, Sõmerpalu bussipeatus.

Varstu vald

Aeg-ajalt on noori nähtud kogunemas Varstu bussijaamas.

Vastseliina vald

Vastseliina alevi keskus (autodega rallimine, alkoholi tarvitamine), tankla (alkoholi tarvitamine), lagunenud võitööstus alevis (läbi lõhutud akende käivad poisikesed sees, lõhuvad veel mida annab lõhkuda), Viitkal vana kukkumisohus küün ja vana töökoda.

Urvaste vald

Kuldre kooli ümbrus, Urvaste kooli ümbrus, Kuldre kaupluse ümbrus, Kuldre küla erinevad kohad, Uue-Antsla rahvamaja ümbrus, Vaabina park.

Võru linn

Pargid (rannapromenaad, Juudi park), Tamula järve ala, Kagukeskus, Maksimarket, rulapark. Rallitakse linna tänavatel, valla territooriumil Umbsaare teel, Käätsõ sirgel. Probleemsed noorte kogunemiskohad nädalavahetustel on baaride ja ööklubide ümbrused, enam ööklubi Boschwehteri ümbruses.

Võru vald

Väimela ja Parksepa aleviku kaupluste juures.

3.5 Noortekeskused ja klubid

Tabel 3-5 Noortekeskused ja klubid

Kohalik omavalitsus	Kohtade arv	Nimetus
Antsla	2	MTÜ Vana-Antsla Noored; Antsla Noorteklubi
Haanja	1	Ruusmäe Noorteklubi
Lasva	2	MTÜ KATING NOORED, MTÜ Noorteklubi LaVaNo
Meremäe	1	Meremäe Noortekeskus
Misso	1	Misso Avatud Noorteklubi
Mõniste	2	Mõniste Avatud Noortekeskus, MTÜ Ääremaa Noored
Rõuge	4	Rõuge Avatud Noortekeskus, Viitina Noortetuba, Nursi Noortetuba, Rõuge Noorte Volikogu
Sõmerpalu	1	Sõmerpalu Valla Noortevolikogu
Urvaste	1	Uue-Antsla Noorteklubi
Varstu	2	MTÜ Varstu Noorteklubi Kõgõkogu
Vastseliina	1	Vastseliina Noorteklubi
Võru vald	1	-
Võru linn	1	MTÜ Võru Noortekeskus

3.6 Vigastused maakonna koolides

Tabel 3-6 Vigastused Võru maakonna koolides kokku

Õppeaasta		2005 II pa	2006	2007	2008	2009	Kokku	%
VT		280	421	236	166	158	1261	61
TÕ		39	63	16	46	62	226	11
KK		16	277	104	99	78	574	28
Kokku juhte		335	761	356	311	298	2061	
Õpilased	arv	5241	5045	5431	4743	4854	20073	
	%	6,3	15	6,5	6,5	6,1	8,6	
Esmaabi õpetust saanud õpilased	arv	596	871	1043	904	863		
	%	11,3	17,2	19,2	19	17,7		

Allikas: Eesti Haigekassa koolitervishoiu aruandlus

VT –vahetund

TÕ- tööõpetus

KK– kehaline kasvatus

Tabel 3-7 Vigastused ja traumad Võru linna koolides

Õppeaasta	2005/06			2006/07 II pa			2007/08			2008/09			2009/10		
Kokku juhte	548			261+ 8			409+19			431+16			365+11		
	VT	TÕ	KK	VT	TÕ	KK	VT	TÕ	KK	VT	TÕ	KK	VT	TÕ	KK
1-3 kl	69	9	49	1		1	4		2	2		1			1
4-6 kl	115	13	87	2		1	4		4	2	2	2	1		
7-9 kl	83	16	68	2		1	2		3	2		2	2	1	1
10-12 kl	10		32							1					2
Õpilaste arv	2605			2298			2192			2053			1905		
%	21						19			22			20		

Allikas: OÜ Tugikodu

Kokku juhte- esimene arv kajastab kõiki vigastusi, teine arv tõsisemaid traumasid.

Koolitervishoiu aruande alusel Võru maakonna koolides esineb vigastusi 4 aasta keskmiselt 8,6%-l õpilastest. Koolitervishoiu aruande kajastab ainult tõsisemaid traumasid ja ei kajasta kõiki õpilastel esinevaid vigastusi.

Samuti maakoolides, kus koolimeedik ei ole pidevalt majas, jääb enamus vigastusi registreerimata. Sealjuures Võru linna koolides, kus on koolimeedik pidevalt koolis, on vigastuste osakaal keskmiselt 20%.

Enamus traumasid 61% esineb vahetunnis, traumaohlikeks kohtadeks on koridorid, trepid, klassiruumid ja tualettruumid. Enam vigastusi esineb koolis II kooliastmes.

4 ALKOHOL

Tabel 4-1 Alkoholi müügikohad

Kohalik omavalitsus	Kauplused	Toitlustuskohad	Tankla
Antsla	7	4	1
Haanja	2	8	
Lasva	4	1	
Meremäe	3	3	
Misso	2		
Mõniste	5	1	
Rõuge	6	9	
Sõmerpalu	3	1	
Urvaste	3	1	
Varstu	5	1	
Vastseliina	2		1
Võru vald	5	3	
Võru linn	32	37	5
Kokku	79	69	7

Allikas: Võrumaa omavalitsused

Alkoholi on võimalik saada Võru maakonnas 155-st müügikohast, see teeb 4,1 müügikohta 1000 elaniku kohta neist kauplusi 2 müügikohta 1000 elaniku kohta.

4.1 Alkoholi poliitika

Alkoholi poliitika kujundamise ja ennetustööga tegeles 2002-2008 aasta lõpuni maakondlik HIV/AIDS ja uimastiennetusnõukogu. 2004. a pöörduti omavalitsuste ja haridusasutuste poole pöördumisega enam tähelepanu pöörata sõltuvusainete tarbimise leviku asjaoludele ja selle piiramise võimalustele.

2003. a detsembris loodi maakondlik AVE osakond.

Koostöö tulemusena saavutati, et enne riikliku öise alkoholimüügi keeldu, piirati KOV poolt öine alkoholimüük nendes maakonna OV-tes, kus see toimus.

Käesoleval ajal on OV alkoholi poliitika lähtuv Eesti Vabariigi alkoholiseadusest: piirata alkoholi kättesaadavust nii vanuse kui kellaaja suhtes vastavalt seaduses ettenähtud piirides. Piiratud on mõningates omavalitsustel kange alkoholi müüki suurüritustel.

Kahjuks hetkel seadusandlus ei luba OV piirata alkoholi müügilubade väljastamist.

Müügikohtade arv on suhteliselt stabiilne.

Üksikud püüdlused (Võru linn) alkoholimüügi seaduse rikkujatelt müügiluba ära võtta on päädinud kohtus müüjate võiduga.

Kuna tegemist on Venemaa piiri äärse maakonnaga siis vaatamata Tolli- ja Piirivalveameti aktiivsele tegutsemisele, toimub siiski ka salaviina sissevedu ja müük. Sageli omavalitsustes

1-2 salaviinamüüjat.

Salaviina müümist, alkoholi tarbimist avalikes kohtades ja sõidukijuhtide alkoholitarbimist püüab oma reididega piirata politsei.

Ennetustöö kohalikul tasandil toimub põhiliselt lasteasutustes ja noortekeskustes.

Sõltuvusprobleemidega inimestega tegelevad OV sotsiaaltöötajad koostöös tervishoiuasutuste ja nõustamiskeskustega.

Vabariigis tervikuna, samuti Võrumaal, puuduvad riiklikud võimalused alkoholisõltuvusega inimeste raviks ja rehabilitatsiooniks va alkoholist tingitud ägedate tervishäirete ravi Lõuna-Eesti Haiglas. Kui psühhiaatriateenus on maakonnas hästi kättesaadav siis raskesti kättesaadav on maakonna elanikele psühholoogiline abi. Varasemalt uimastiennetusrahadest ja käesoleval ajal EHK vigastuste vältimise projektist toimub kord nädalas nõustamine sõltuvusprobleemidega inimestele ja nende pereliikmetele ja vabatahtliku töö alusel tegutseb perekklubi alkoholiprobleemidega peredele.

Tabel 4-2 Alkoholi tarbimine %

		2004	2006	2008
Vähemalt mõned korrad nädalas alkoholi tarbinute osakaal	%		32,4	30,6
Vähemalt kord kuus korraga 6 või rohkem alkoholiannust tarbinud	%	29,2	32,1	28,8
Nädalas rohkem kui 40 g abs.alkoholi tarbinute osakaal	%	33,5	33,7	34,9
Viimase 12 kuu jooksul alkoholi mittetarbinud	%	8,6	7,5	8,4

Allikas: Eesti täiskasvanud rahvastiku tervisekäitumise uuring aastatel 2004, 2006 ja 2008. Käsitletud andmed kajastavad ühtsena Tartu-, Jõgeva-, Valga- ja Võrumaa andmeid.

Võru maakonna elanike tervisekäitumise näitajad sarnanevad Eesti keskmistele näitajatele.

Kõikidel maakonna tervist puudutavatel üritustel on välja toodud maakonna kõige suurema probleemina vaimse tervise häireid ja alkoholi liigtarbimist.

5 LIIKLUS-JA PÄÄSTEALANE OHUTUS

5.1 Liikluskuriteod ja –õnnetused kokku

Tabel 5-1 Liikluskuriteod ja –õnnetused

		2004	2005	2006	2007	2008	2009
Liikluskuriteod ja –õnnetused kokku	Arv kokku	209	181	244	245	214	179
	neist liiklusõnnetuste arv	85	58	95	79	41	47
	neist joores arv/%			25/26,3%	18/22,8%	10/19,2%	6/12,8
	Joobes juhid	arv	605	621	638	677	655
	osakaal						
Korduvad mootorsõiduki joores juhtimised	arv	123	122	146	165	175	130

Allikas: Lõuna Prefektuuri Võru konstaablijaoskond
Maanteeamet

Liikluskuritegude arv on langustendentsiga; 2009. aastaks võrreldes 2004. aastaga 2 korda on vähenenud liiklusõnnetuste arv: 85-41-le, samuti on vähenenud joores seisundis toimendatud õnnetuste arv. Joores juhtide osakaalu ei saa välja tuua, sest politseireididel ei ole registreeritud kontrollitud juhtide arvu.

Korduvalt mootorsõidukit joores juhtinute arv on olnud tõusutendentsiga kuni aastani 2008, 2009. aastal vähenemine 45 juhu võrra –135 juhtu aastas.

Tabel 5-2 Liiklusõnnetuste liigid Võru maakonnas

	2007	2008	2009
Otsasõit jalakäijale	18	4	2
Mootorsõidukite kokkupõrge	17	15	16
Ühissõiduki õnnetused	34	16	18
Jalgratta õnnetused	3	2	5
Mopeedi õnnetused	5	4	4
Ülejäänud	2	0	2
Kokku	79	41	47

Allikas: Maanteeamet

Liiklusõnnetustest valdava enamuse moodustavad ühissõidukitega seotud õnnetused ja mootorsõidukite kokkupõrked.

Tabel 5-3 Liiklustraumad Lõuna-Eesti Haigla kiirabi alusel

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
patsiente	109	81	103	74	102	91	57	62
% kõikidest traumadest	13,5	9,3	15	11,3	17	13,7	9,2	9,7

Langenud on liiklusõnnetustes kannatada saanute osakaal ka kiirabi andmetel.

Tabel 5-4 Liiklusohutuse üldnäitajad

Liiklusõnnetused	2007			2008			2009			2009 10 000 el. kohta		
	LÕ	H	V	LÕ	H	V	LÕ	H	V	LÕ	H	V
Võru	79	3	100	41	1	52	47	5	56	12,4	1,3	14,8
Põlva	47	5	70	39	2	60	40	3	63	12,9	1	20,3
Valga	58	4	71	54	3	69	34	4	50	10	1,2	14,6
Eesti										11,2	0,7	14,3
neist joores												
Võru	18	2	23	10	1	15	6	0	6	1,58	0	
%	22,7	67	23	24	20	22	13	0	11			
Eesti										1,84	0,21	

Allikas: Maanteeamet

LÕ-liiklusõnnetused

H-hukkunud

V- vigastatud

Tabel 5-5 Joores juhi vanus Võru maakonnas

	0-17	18-24	25-40	41-64	65	Kokku
2008	0	4	4	2	0	10
2009	0	1	3	2	0	6

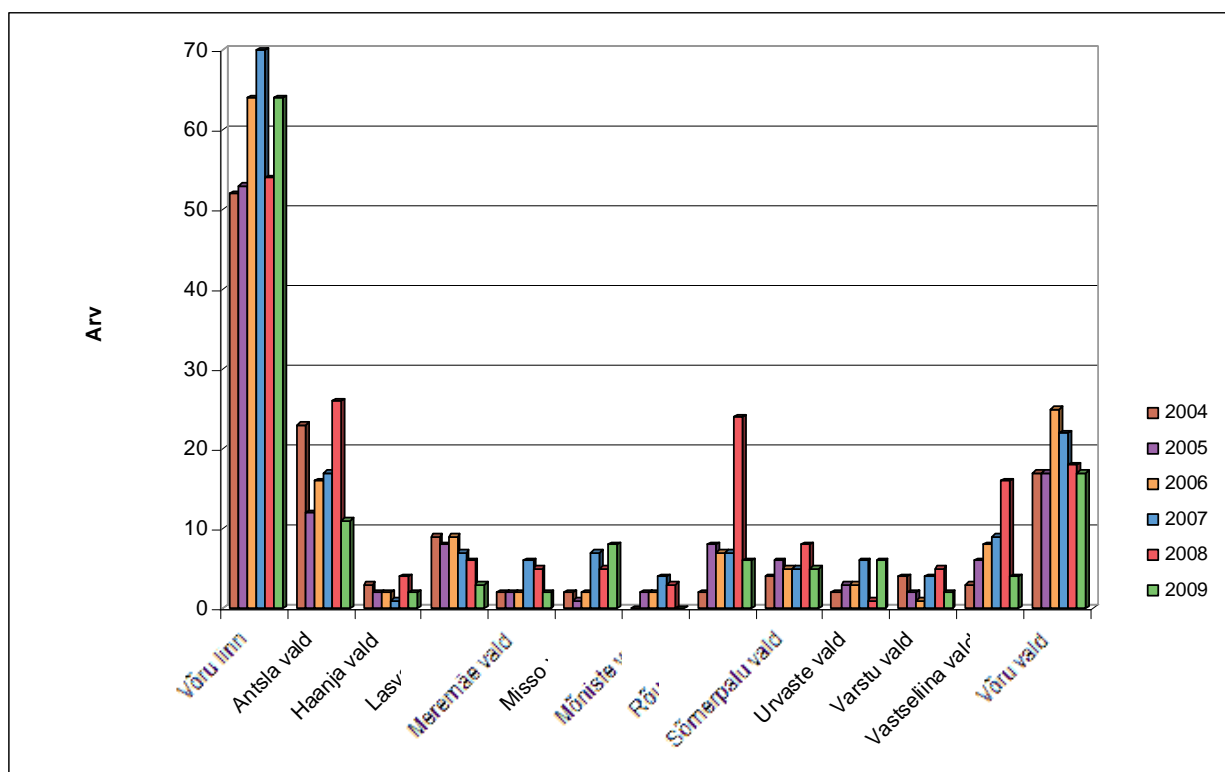
Allikas: Maanteeamet

Liiklusõnnetuste põhjustajana on joores juhtide osakaal Võru maakonnas väiksem Eesti keskmisest. Kõige suuremad ohustajad on joores juhid vanuses 18-40 eluaastat.

Tabel 5-6 Korduvad mootorsõiduki joores juhtimised KarS § 424 2004-2009

Korduv joores juhtimine	2004	2005	2006	2007	2008	2009	Muutus eelmise aastaga	Muutus %
Võru linn	52	53	64	70	54	64	10	18,51
Antsla vald	23	12	16	17	26	11	-15	-57,69
Haanja vald	3	2	2	1	4	2	-2	-50
Lasva vald	9	8	9	7	6	3	-3	-50
Meremäe vald	2	2	2	6	5	2	-3	-60
Misso vald	2	1	2	7	5	8	3	60
Mõniste vald	0	2	2	4	3	0	-3	-100
Rõuge vald	2	8	7	7	24	6	-18	-75
Sõmerpalu vald	4	6	5	5	8	5	-3	-37,5
Urvaste vald	2	3	3	6	1	6	5	500
Varstu vald	4	2	1	4	5	2	-3	-60
Vastseliina vald	3	6	8	9	16	4	-12	-75
Võru vald	17	17	25	22	18	17	-1	-5,55
Kokku	123	122	146	165	175	130	-45	-25,71

Joonis 5-1 Korduvad mootorsõiduki joobes juhtimised 2004-2009

2009. aastal tabati mootorsõiduki juhtimiselt (varem joobes mootorsõiduki juhtimise eest karistatud) joobes juhte 45 isiku võrra vähem kui 2008. aastal.

5.2 Helkuri kasutamine

Tabel 5-7 Helkuri kasutamine

		2004	2006	2008
Helkuri kasutamine	%		45,4%	52,8%

Allikas: Eesti täiskasvanud rahvastiku tervisekäitumise uuring

2006. a Võru maakonna lasteaegade vanema rühma lastevanemate hulgas läbiviidud uuring näitas, et helkureid või helkurribasid kasutab 78,7% lastest.

2008. a läbi viidud uuring näitas, et 1. klassi õpilaste hulgas oli helkuri kasutamise näitaja 83,3%, väiksem oli see näitaja 4. klassi õpilaste hulgas- 59,5%.

Tegevussuund

Helkuri kasutamise vajaduse selgitamine igas vanuses inimestele alates lasteaiast, helkuri kasutamise kontroll politsei ja kaaskodanike poolt, helkurite jagamine vähekindlustatud inimestele.

5.3 Turvavöö kasutamine

Tabel 5-8 Turvavöö kasutamine

		2004	2006	2008
Peaaegu alati autot juhtides	%		92,3	98,5
Peaaegu alati kaassõitjana	%		88	96,8
Peaaegu alati tagaistmel istudes	%		24,6	53,1

Allikas: Eesti täiskasvanud rahvastiku tervisekäitumise uuring

2006. a Võru maakonna lasteaegade vanema rühma lastevanemate hulgas läbi viidud uuring näitas, et turvavöö kinnitas eesistmel 92,9%, tagaistmel 47,4% lastevanematest.

2008.a läbi viidud uuring näitas et turvavöö kasutamine I klassi lastevanemate poolt esiistmel oli 97,3% ja tagaistmel 69,6%.

Paranenud on turvavöö kinnitamine tagaistmel. Turvavöö kinnitamine tagaistmel on sõltuvuses ka turvavöö olemasoluga auto tagaistmel, mis vanemat tüüpi autodel võib puududa.

Tegevussuund

Turvavöö kasutamise vajadust propageerivate ürituste läbiviimine maakonnas, turvavöö kasutamise kontroll politseireididel.

Maakonna tervisekäitumise andmete täpsustamiseks ja tegevussuundade määramiseks on oluline maakondlike tervisekäitumise alaste uuringute läbiviimiseks.

5.4 Teedevõrk

Ajalooliselt väljakujunenud põhiteedevõrk on maakonna keskuse suhtes radiaalse konfiguratsiooniga. Enamik põhivõrgu teedest läbib lisaks Võrumaale ka naabermaakondi. Tihe kohaliku tähtsusega teedevõrk täiendab ja seob põhivõrku piisavalt.

01.01.2010. a seisuga on Võru maakonna riigimaanteed kogupikkus 1252,09 km, millest põhimaanteed moodustavad 71,23; tugimaanteed 120,55 ja kõrvalmaanteed 1060,31 km.

Katted riigimaanteedel on järgmised:

kruusakate	693,7 km	56 %
asfaltbetoonkate	320,1 km	26 %
mustkate	141,5 km	11 %
tuhkbetoonkate	81,0 km	6 %
pinnatud kruusakate	12,2 km	1 %

Võrumaa riigimaanteedel on 70 püsisilda kogupikkusega 1651,76 jm.

Riigiteede tihedus maakonnas on 0,54 km/km² (võrdluseks: Eestis tervikuna 0,38 km/km²). Kogu maanteedevõrgu tihedus maakonnas on 1,67 km/km² (Eestis 1,18 km/km²). Kõik riigimaanteed on ühe sõidurajaga mõlemas suunas.

Võru maakonna eripäraks on suur transiitliiklus ja seda valdavalt Tallinna ja Luhamaa piiripunkti vahel. Maakonda läbiv Tallinn– Tartu– Luhamaa tee on Eesti üks suurema liiklusintensiivsusega maanteid.

Eesti Vabariigi piiri ületamiseks on rahvusvahelise liiklusega Riia– Pihkva T-7 maanteel rajatud piiriületuspunkt Luhamaal.

Võrumaal on väga suur kruusakattega teede osakaal, moodustades 56% kogupikkusest (võrdluseks: Eestis üldiselt 44%). Võrumaa teede olukorda aitaks oluliselt parandada asulatevaheliste kruusateede lõikudele kergkatete (mustkate, kahekordne pindamine või freesipurust ja stabiliseeritud ning hiljem pinnatud kate) ehitamine, mille tulemusel on võimalik muuta tee tolmuvabaks.

Võru maakonna käänulised kruusakattega teed on liiklusõnnetusi soodustavaks teguriks maakonnas.

5.6 Supluskohad

Supluskohti on arvel 2, mõlemad kuuluvad Võru Linnavalitsusele: Tamula rand ja Kubija rand. Ainukesed supluskohad kus on suplusperioodil päevane rannavalve teenistus. Enne hooaja algust on tegevus kooskõlastatud ja suplusperioodi jooksul toimub regulaarne suplusvee kontroll (leping Tartu TKT laboriga). Suplusveega probleeme ei ole olnud. Maakonnas on palju (36) supluskohti, mida on omavalitsused hooldanud, aga ei ole esitanud avaldust enne hooaja algust tegevuse kooskõlastamiseks.

Võrumaal on keskkonnaregistri andmetel 699 veekogu, millest 129 on avalikult kasutatavad järved, 31 avalikult kasutatavad paisjärved ja 33 avalikult kasutatavad vooluveekogud. Veekogu avalik kasutamine on veevõtt, suplemine, veesport, veel ja jääl liikumine ning kalapüük.

Veekogude rohkus ja rannavalve puudumine on uppumise jt veekogudega seotud vigastuste ohuallikaks. Kui ajavahemikul 2005-2009 esines maakonnas ainult 1 uppumissurm, siis 2010 aasta näitajad tulevad halvad. Probleemiks on ka vanemate vähene järelevalve laste tegevuse üle veekogude ääres.

5.7 Ohtlikud kohad

Tabel 5-9

Kohalik omavalitsus	Kohtade arv
Antsla	3
Haanja	veekogud
Lasva	4
Meremäe	1
Misso	0
Mõniste	11
Rõuge	5
Sõmerpalu	8
Urvaste	2
Varstu	8
Vastseliina	3
Võru vald	4
Võru linn	8

Allikas: Võrumaa omavalitsused

Antsla vald

Tsoorus endine kontorihoone; Vana-Antsla mõisa kõrvalhoone; Vana-Antsla karjalaut.

Haanja vald

Kuna rannavalve puudub, siis on kõik veekogud ohtlikud.

Lasva vald

Veekogude ohtlikkust ei oska hinnata (üldjuhul on kõigis väljakujunenud omad kindlad ujumiskohad), kõiki maanteid valla territooriumil võib hinnata ohtlikeks, kuna jalakäijatele pole teepervi (v.a. suuremad maanteed). Vallas puuduvad kergliiklusteed. Samuti võib pidada ohtlikeks kasutusest kõrvalejäänud nõukogudeaegseid majandushooneid, kuigi neil on omanikud olemas (Otsa kaalukoda, Kääpa kauplus-söökla, Lasva sigala).

Meremäe vald

Kõige ohtlikum on Meremäe-Obinitza tee, kuhu sisse jääb ka Rokina org. Sellel teelõigul on kümne aasta jooksul toimunud vähemalt 8 avariid. Pole teada palju neist on politseis fikseeritud.

Misso vald

Vallavalitsus peab ümbrust üpriski turvaliseks.

Mõniste vald

Mõniste keskuses 2 vana saekaatrit, Mõnistes 3 lagununud sigalat, Kallaste külas sigalad, Saru külas Keveli loomalaut, Kuutsi ja Tursa küla sigalate varemed, Tiitsa vana veski varemed, Mõniste tee ääres vana väetisekuur.

Sõmerpalu vald

Sõmerpalu järv, Osula järv, Võhandu jõgi, Sõmerpalu-Osula teelõik, Osula koolimaja esine parkla, Sõmerpalu sovhoosi vanad, kasutuseeta hooned (laut, viljakuivati), Kurenurme koolimaja, Sõmerpalu vana töökoja territoorium.

Rõuge vald

Rõuge aleviku parkla õhtusel ja öisel ajal, ööbikuoru kiik ja teed, Säna mnt ja Viitina mnt ristmik, koolitee majade juurest koolini, lasteaia juurde viivad teed, Viitina keskus vajab jalgteed, kortermajade ümbrus talvel, Mõõlu tee valgustus, laste mänguplats randa, Nursi tee ja liiklushuligaanid.

Urvaste vald

Kuldre vana katlamaja, Uue-Antsla vanad karjalauda hooned.

Varstu vald

Tänavavalgustus puudub Varstu-Pilpa piirkonda ühendava tee ääres, Krabi kool-õpilaskodu juures. Avalikes supluskohtades puudub järelevalve (Varstu järve äärne ujumiskoht, Vana-Roosa järve supluskoht, Pähni jõe ujumiskoht, Liivajärve ujumiskoht Paganamaal.) Lagunevaid järelvalveta hooneid on mitmeid (Varstu aleviku kolmekorruselise maja, Matsi küla vanad tootmishooned jt).

Vastseliina vald

Lagunevaid hooneid on üle valla territooriumi, hooned, kus noored „aega veedavad“.

Ohtlikumad alevis on võitööstus, Viitkal lagunev küün.

Ohtlikum teelõik on Petseri tänav alevis, mis viib gümnaasiumi. Puudub kõnnitee ja talvel on kahel pool teed kõrged lumevallid, mis on jalakäijatele väga ohtlik.

Võru linn

Koreli oja, järved (Kubija, Tamula), Võhandu jõgi.

Puuduvad ülekäigurajad Sõlekese lasteaia juures ja maaliinide bussijaama juures. Vabaduse tänava lagunev Koreli oja sild. Ülekäik Vabaduse tänaval võiks olla toodud sillale lähemale, kust tegelikult üle sõidutee käiakse.

Võru vald

Ujumiskohad: Parksepa järv, Väimela järv, Valgjärv, Verijärv (omavalitsusel puuduvad vahendid rannavalve tööle võtmiseks).

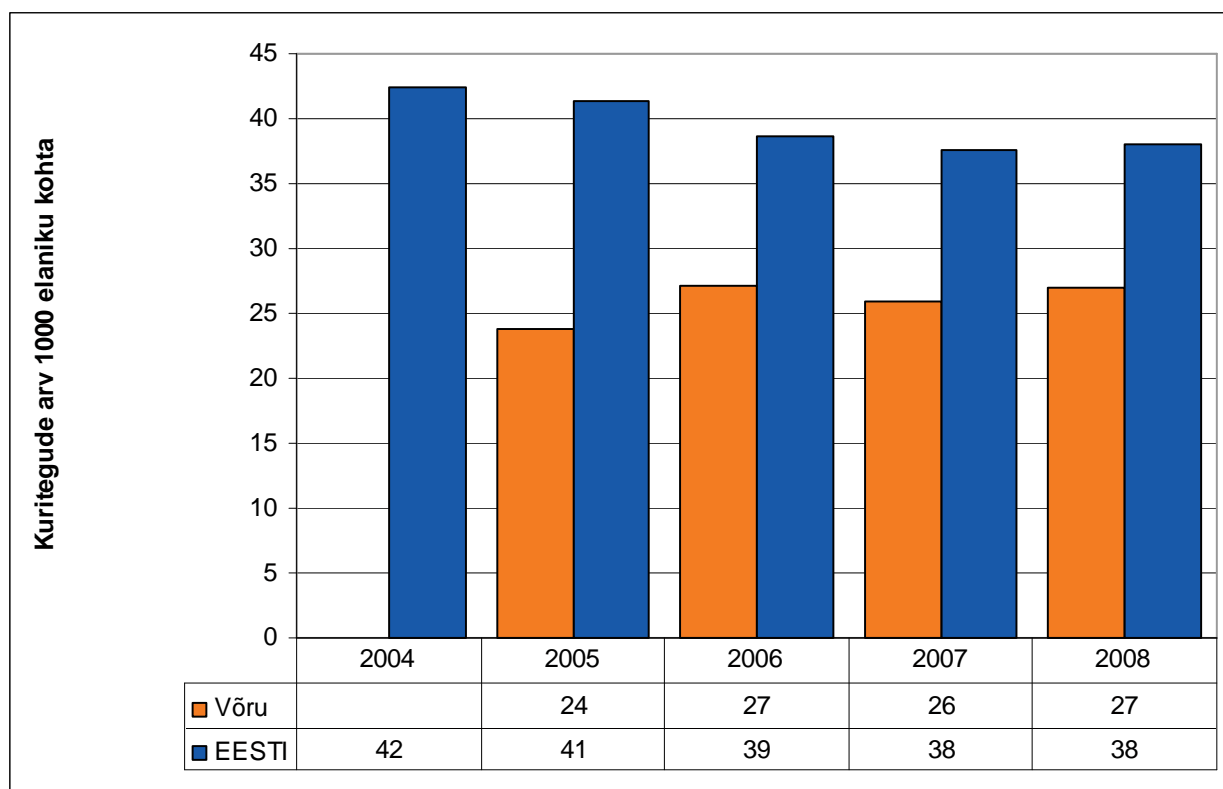
5.8 Kuriteod

Tabel 5-10 Kuritegude arv

			2005	2006	2007	2008	2009
Kuriteod	Kõik kuriteod	arv	920	1038	990	1026	880
		1000 elaniku kohta	23	26	23,5	27	23
	Varavastased	%	52	58	42	40	31
	Isikuvastased	%	12	13	20	19	17
Väärteomenetlused		arv	5241	6136	8784	10 981	6617

Allikas: Lõuna Prefektuuri Võru konstaablajaoskond
Eesti Statistika andmebaas

Joonis 5-2 Kuritegude arv 1000 elaniku kohta

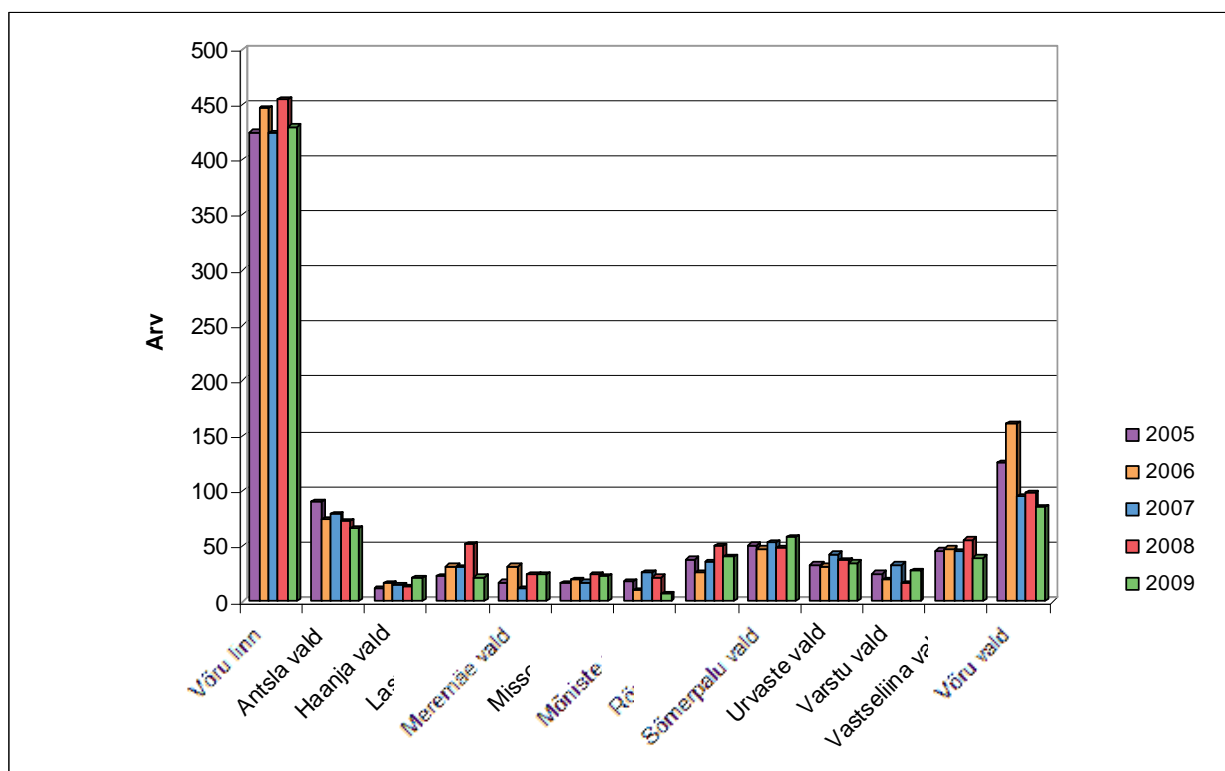

Allikas: Lõuna Prefektuuri Võru konstaablajaoskond
Eesti Statistika andmebaas

Tabel 5-11 Kuritegevuse tase 12 kuu andmed 2005-2009

Kuriteod	2005	2006	2007	2008	2009	Muutus eelmise aastaga	Muutus %
Võru linn	425	447	424	455	430	-25	-5,49
Antsla vald	90	74	79	73	66	-7	-9,58
Haanja vald	12	16	15	13	21	8	61,53
Lasva vald	23	32	31	52	22	-30	-57,69
Meremäe vald	17	32	12	24	24	0	0
Misso vald	16	20	17	24	23	-1	-4,16
Mõniste vald	18	10	26	22	7	-15	-68,18
Rõuge vald	38	26	36	50	41	-9	-18
Sõmerpalu vald	51	48	53	49	58	9	18,36
Urvaste vald	33	32	43	37	35	-2	-5,4
Varstu vald	25	20	33	16	28	12	75
Vastseliina vald	46	48	45	56	40	-16	-28,57
Võru vald	126	161	95	98	85	-13	-13,26
Kokku	920	966	909	969	880	-89	-9,18

Joonis 5-3 Kuritegevus valdades 2005-2009

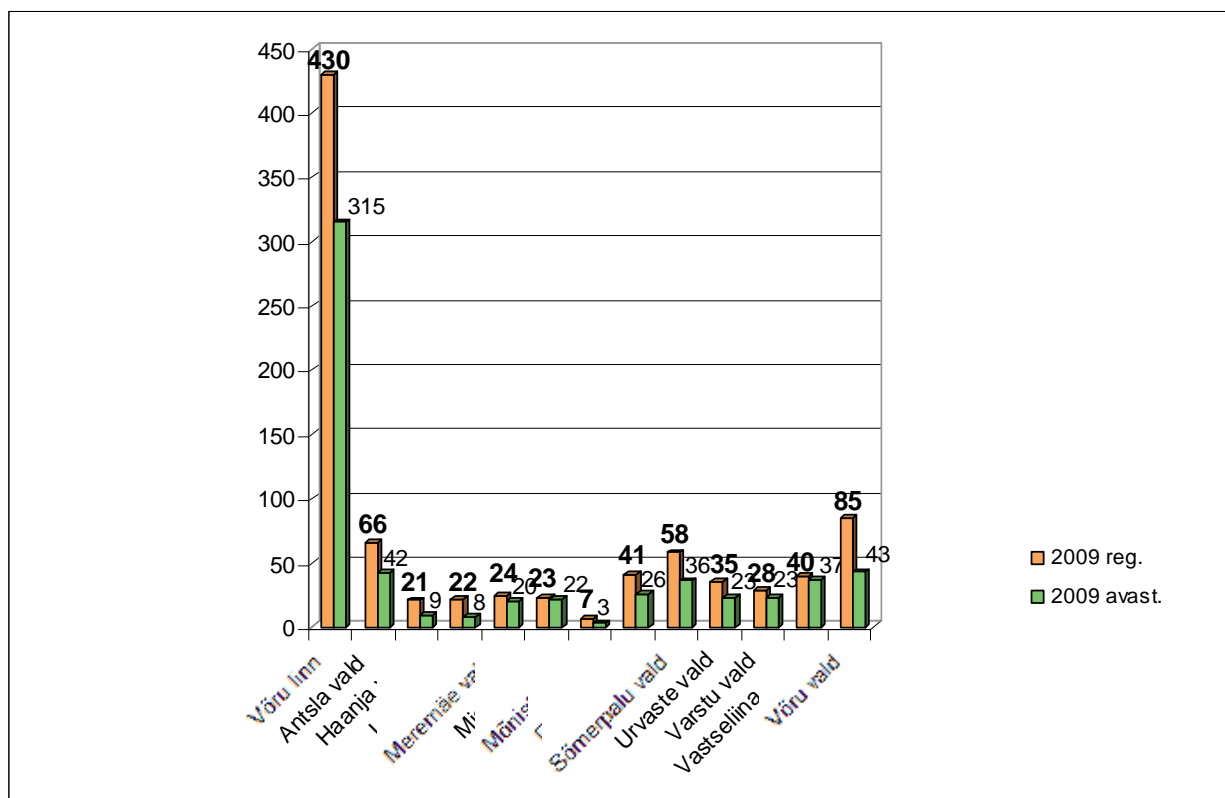

2009. aasta 12 kuuga on kuritegevus Võru politseijaoskonna (edaspidi Võru PJ) teenindataval territooriumil võrreldes 2008. aastaga 89 episoodi ehk -9,18 % võrra vähenenud. Kuritegusid on võrreldes möödunud aastaga registreeritud rohkem Varstu (12 episoodi), Sõmerpalu (9 episoodi) ja Haanja (8 episoodi) vallas.

Tabel 5-12 Kuritegude avastamine 2007-2009

Kuriteod	2007 kokku	avast.	avast. %	2008 kokku	avast.	avast. %	2009 kokku	avast.	avast. %
Võru linn	424	325	76,7	455	351	77,14	430	315	73,26
Antsla vald	79	56	70,89	73	55	75,34	66	42	63,64
Haanja vald	15	8	53,3	13	13	100	21	9	42,86
Lasva vald	31	21	67,8	52	42	80,77	22	8	36,36
Meremäe vald	12	6	50	24	17	70,83	24	20	83,33
Misso vald	17	10	58,8	24	16	66,67	23	22	95,65
Mõniste vald	26	18	69,2	22	19	86,36	7	3	42,86
Rõuge vald	36	24	66,7	50	42	84	41	26	63,41
Sõmerpalu vald	53	32	60,4	49	30	61,22	58	36	62,07
Urvaste vald	43	29	67,44	37	25	67,57	35	23	65,71
Varstu vald	33	20	60,6	16	11	68,75	28	23	82,14
Vastseliina vald	45	31	68,9	56	43	76,79	40	37	92,5
Võru vald	95	65	68,4	98	58	59,18	85	43	50,59
Kokku	909	645	70,96	969	722	74,51	880	607	68,98

Joonis 5-4 Kuritegevuse avastamine 2009. aastal

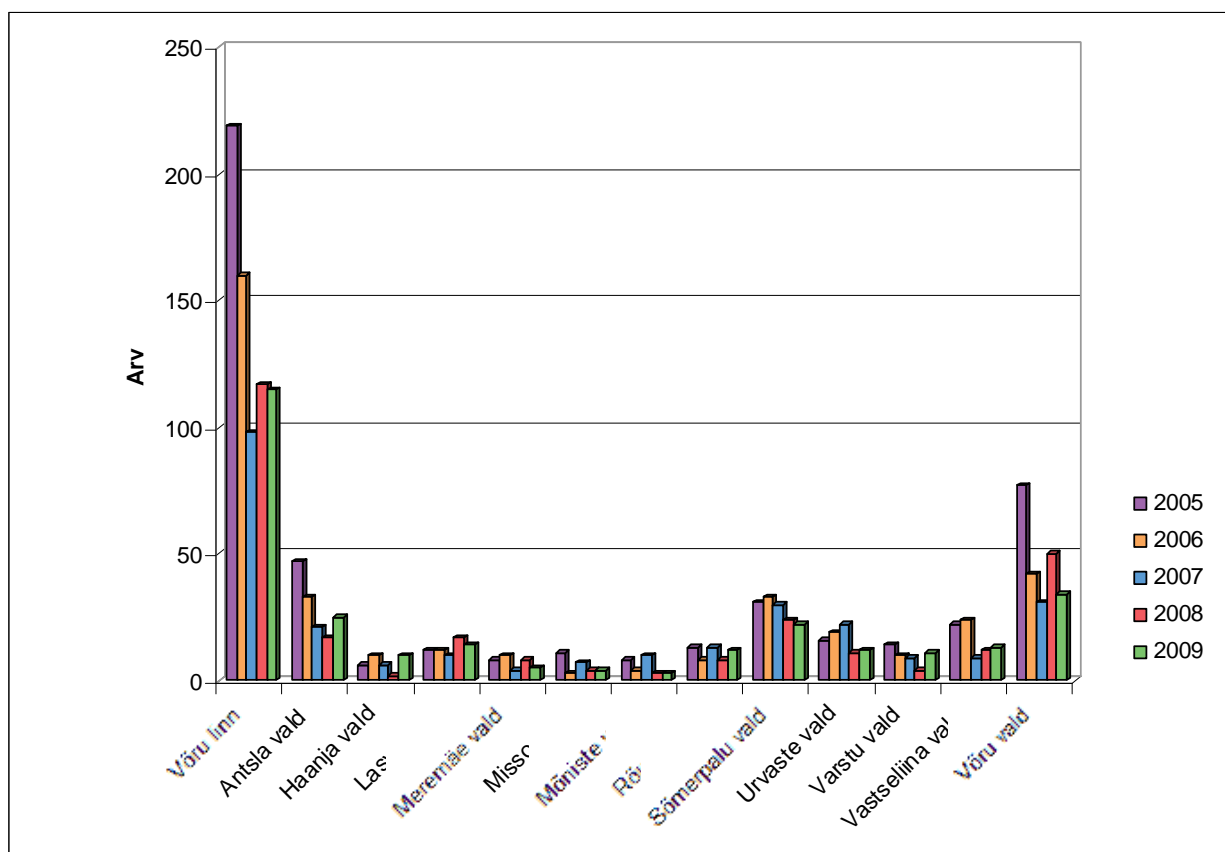

Kuritegude avastamise protsent 2009. aastal Võru PJ teeninduspiirkonnas oli 68,98 (2008 74,51%). Kõrgeim avastamise protsent oli Misso vallas, kus avastati 95,65% registreeritud kuritegudest ja madalaim Lasva vallas, kus avastati 36,36% registreeritud kuritegudest.

Tabel 5-13 Salajased vargused 2005-2009

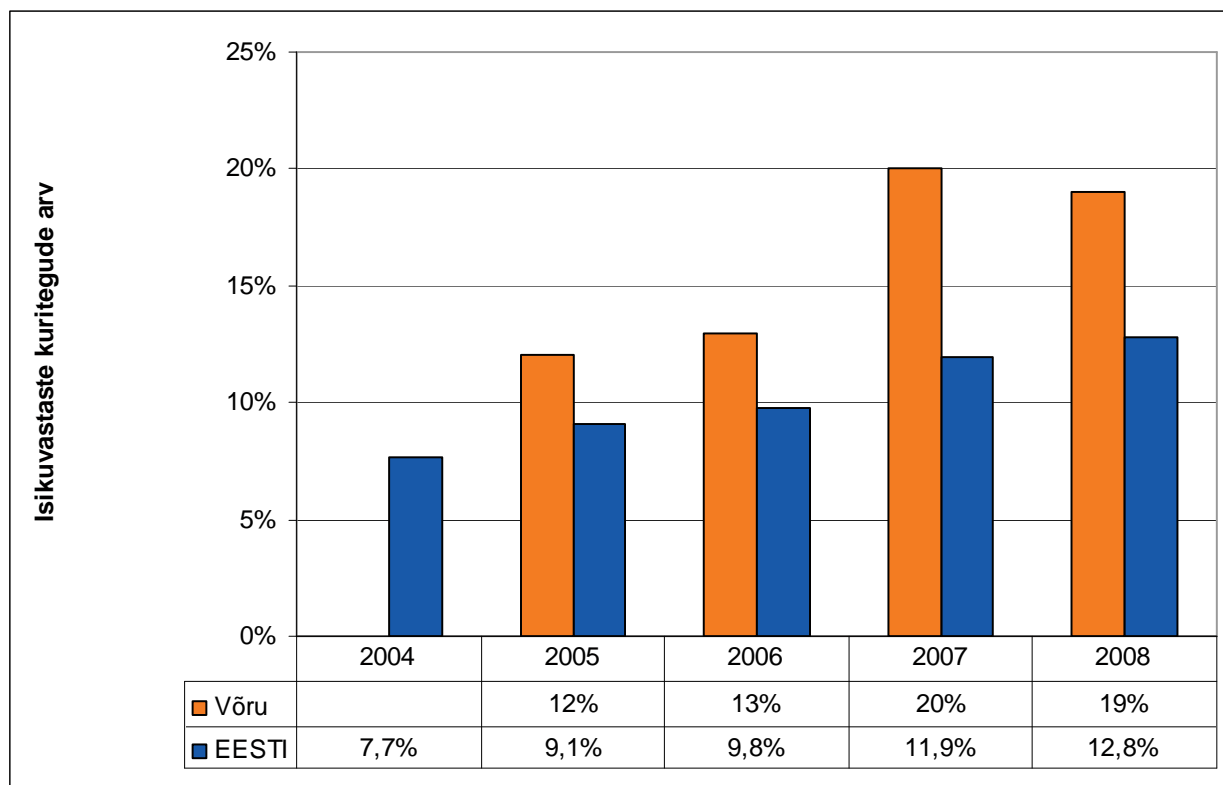
Vargus	2005	2006	2007	2008	2009	Muutus eelmise aastaga	Muutus %
Võru linn	219	160	98	117	115	-2	-2,73
Antsla vald	47	33	21	17	25	8	1,75
Haanja vald	6	10	6	2	10	8	61,53
Lasva vald	12	12	10	17	14	-3	-5,76
Meremäe vald	8	10	4	8	5	-3	-12,5
Misso vald	11	3	7	4	4	0	0
Mõniste vald	8	4	10	3	3	0	0
Rõuge vald	13	8	13	8	12	4	8
Sõmerpalu vald	31	33	30	24	22	-2	-4,08
Urvaste vald	16	19	22	11	12	1	2,7
Varstu vald	14	10	9	4	11	7	43,75
Vastseliina vald	22	24	9	12	13	1	1,78
Võru vald	77	42	31	50	34	-16	-16,32
Kokku	484	368	270	277	280	3	0,3

Joonis 5-5 Salajased vargused 2005-2009

Salajased vargused moodustavad suurima kuritegevusliigi. 2009. aastal 280 episoodi ehk 31,81% kuritegudest olid salajased vargused. Salajaste varguste üldarv on võrreldes 2008. aastaga suurenenud 3 episoodi võrra ehk 0,3%.

Joonis 5-6 Isikuvastased kuriteod 2004-2008

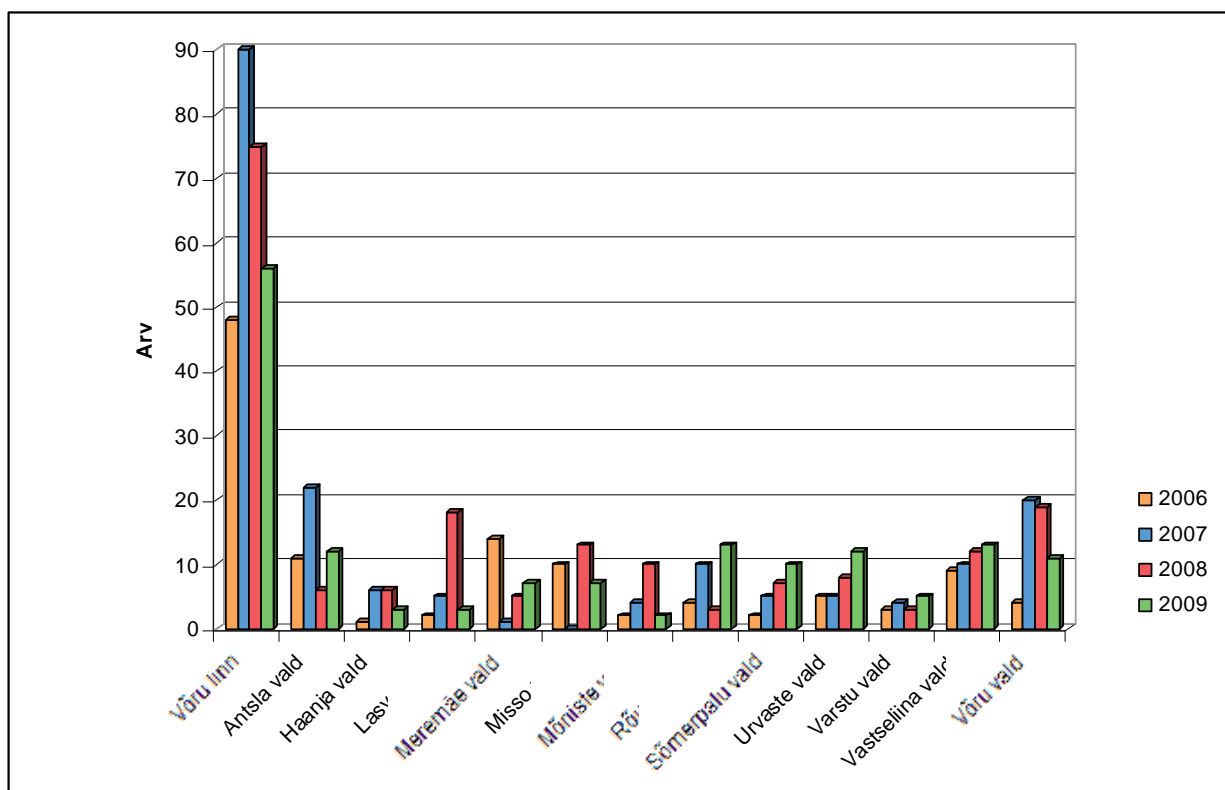
Allikas: Lõuna Prefektuuri Võru konstaablijaoskond
Eesti Statistika andmebaas

Kuritegude esinemissagedus tuhande elaniku kohta maakonnas on väiksem Eesti keskmisest. Kuritegude avastamise protsent on ca 70% ümber, olles vabariigis üks paremaid näitajaid.

Tabel 5-14 Isikuvastased kuriteod valdades 2006-2009

Isikuvastased kuriteod	2006	2007	2008	2009	Muutus eelmise aastaga	Muutus %
Võru linn	48	90	75	56	-19	-25,33
Antsla vald	11	22	6	12	6	100
Haanja vald	1	6	6	3	-3	-50
Lasva vald	2	5	18	3	-15	-83,33
Meremäe vald	14	1	5	7	2	40
Misso vald	10	0	13	7	-6	-46,15
Mõniste vald	2	4	10	2	-8	-80
Rõuge vald	4	10	3	13	10	333,3
Sõmerpalu vald	2	5	7	10	3	42,85
Urvaste vald	5	5	8	12	4	50
Varstu vald	3	4	3	5	2	66,66
Vastseliina vald	9	10	12	13	1	8,33
Võru vald	4	20	19	11	-8	-42,10
Kokku	115	182	185	154	-31	-16,75

Joonis 5-7 Isikuvastased kuriteod valdades 2006-2009

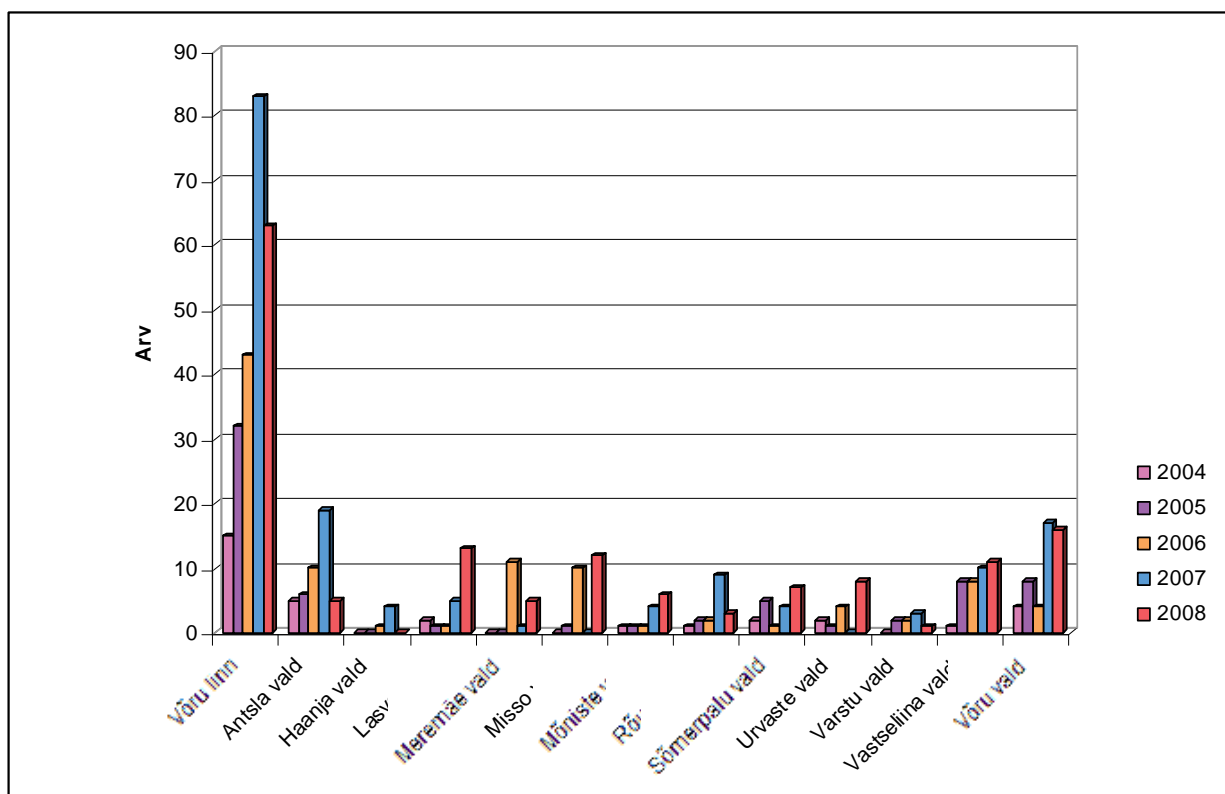

Isikuvastaste kuritegude arv on Võru PJ territooriumil 2009. aastal vähenenud 31 episoodi võrra ehk -16,75%. Isikuvastased kuriteod 2009. a on tõusnud Rõuge ja Antsla vallas.

Tabel 5-15 Kehaline väärkohtlemine karistusseadustik (edaspidi KarS) § 121 2004-2009

Kehaline väärkohtlemine	2004	2005	2006	2007	2008	2009	Muutus eelmise aastaga	Muutus %
Võru linn	15	32	43	83	63	43	-20	-31,74
Antsla vald	5	6	10	19	5	10	5	100
Haanja vald	0	0	1	4	0	3	3	
Lasva vald	2	1	1	5	13	3	-10	-79,92
Meremäe vald	0	0	11	1	5	7	2	40
Misso vald	0	1	10	0	12	5	-7	-58,33
Mõniste vald	1	1	1	4	6	1	-5	-83,33
Rõuge vald	1	2	2	9	3	11	8	266,66
Sõmerpalu vald	2	5	1	4	7	9	2	28,57
Urvaste vald	2	1	4	0	8	7	-1	-12,5
Varstu vald	0	2	2	3	1	5	4	400
Vastseliina vald	1	8	8	10	11	13	2	18,18
Võru vald	4	8	4	17	16	9	-7	-43,75
Kokku	33	67	98	159	150	126	-24	-16

Joonis 5-8 Kehaline väärkohtlemine 2004-2009

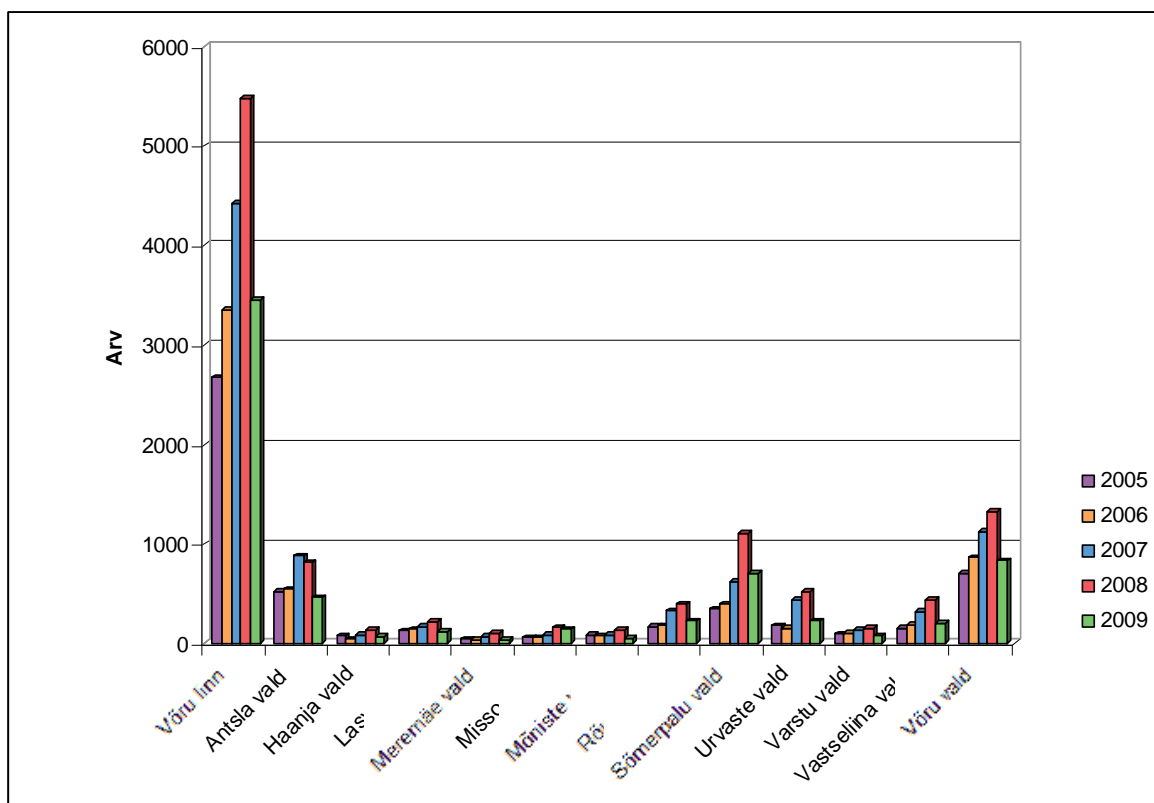
Võru PJ teeninduspiirkonnas on kehaliste väärkohtlemiste arv stabiliseerunud ja võrreldes 2008. aastaga 21 episoodi ehk -16% võrra vähenenud. Absoluutarvudes on kehalise väärkohtlemise juhtumeid kõige rohkem Võru linnas, kus esineb nii peretülisid, löbustusasutustega seotud vägivalda või juhuslikke peksmisi ja kallaletunge tänavatel.

Isikuvastane kuritegevus on vähenemas, samuti sinna hulka kuuluv kehaline väärkohtlemine. Kuritegevuse ajas hindamise liigiti muudab keeruliseks seadusandluse muutumine.

Tabel 5-16 Väärteomenetlusi 2005-2009

Väärteod	2005	2006	2007	2008	2009 10 kuud	Muutus eelmise aastaga	Muutus %
Võru linn	2674	3349	4427	5475	3454	-2021	-36,91
Antsla vald	518	545	883	819	461	-358	-43,71
Haanja vald	78	47	83	137	67	-70	-51,09
Lasva vald	128	144	168	217	117	-100	-46,08
Meremäe vald	47	34	71	103	40	-63	-61,16
Misso vald	62	64	87	162	143	-19	-11,72
Mõniste vald	84	74	86	134	53	-81	-60,44
Rõuge vald	171	180	329	393	227	-166	-42,23
Sõmerpalu vald	345	396	625	1104	706	-398	-36,05
Urvaste vald	177	151	440	523	231	-292	-55,83
Varstu vald	98	105	138	156	76	-80	-51,28
Vastseliina vald	156	184	324	435	207	-228	-52,41
Võru vald	703	863	1123	1323	835	-488	-36,88
Kokku	5241	6136	8784	10981	6617	-4364	-39,74

Joonis 5-9 Väärteomenetlused 2005-2009

Väärteokoosseisude arv on 2009. aastal (10 kuu andmed) oluliselt (-39,74%) langenud ja seda kõigis teenindatavates omavalitsustes. Politsei poolt menetletud väärtegude arv on protsentuaalselt enam langenud Meremäe (-61,16%), Mõniste (-60,44%) ja Urvaste (-55,83%) vallas.

Tabel 5-17 Ohvriabi teenus maakonnas

	Pöör- dumised kokku	sh uued juhtumid	KES SUUNANUD			PÖÖRDUMISE PÕHJUS					
			politsei	teised asutused	pöördunud ise	pere- vägivald	laste- vastane vägivald	füüsiline vägivald*	vargus	sots. prob- leemid	muu
2006	101	35	11	0	90	25	7	3	0	19	47
2007	96	21	20	2	74	16	10	9	0	11	50
2008	111	18	22	3	86	19	7	4	2	21	58
2009	117	33	17	0	100	31	8	9	0	23	46
Kokku	425	107	70	5	350	91	32	25	2	74	201

Allikas: Võru Ohvriabikeskus

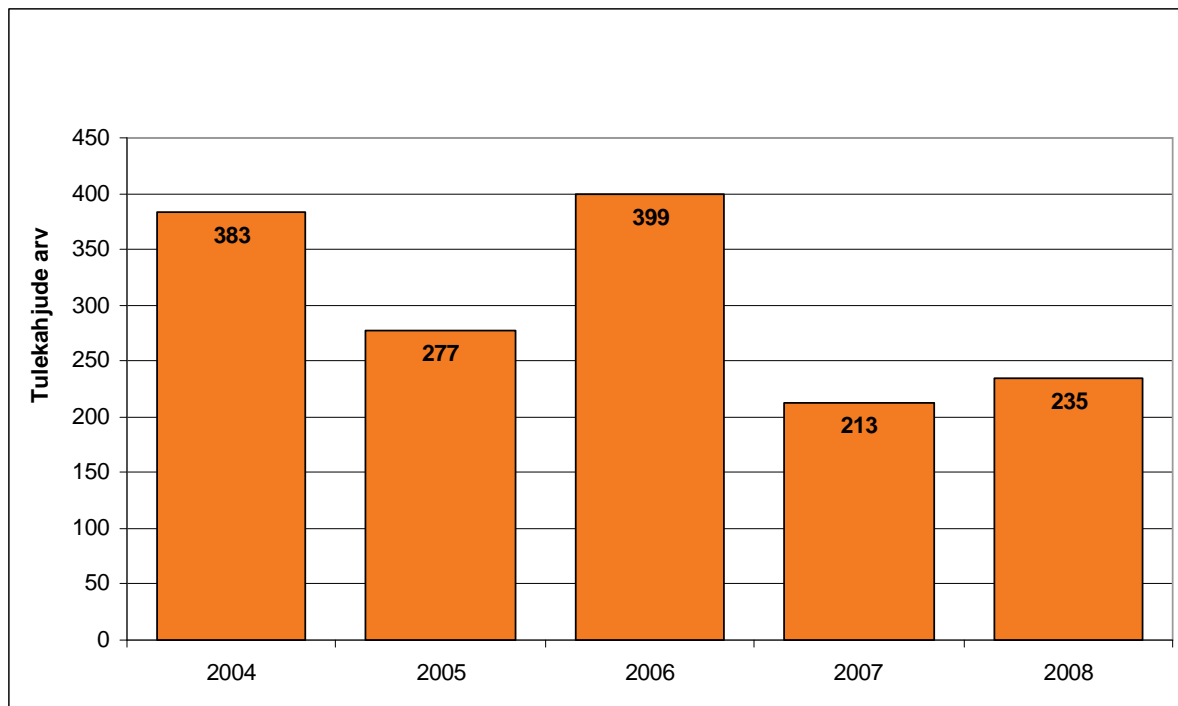
Kuritegevuse ohvritele pakub 2009. aastast abi Sotsiaalkindlustusameti alla kuuluv Võru Ohvriabi Keskus. 2009. aastal suurenes perevägivald tõttu pöördujate arv. MTÜ Võrumaa Naiste Ühendus on algatanud projekti perevägivald ohvritele teenuste pakkumiseks ja ennetustööks selles valdkonnas.

5.9 Tulekahjud

Tabel 5-18

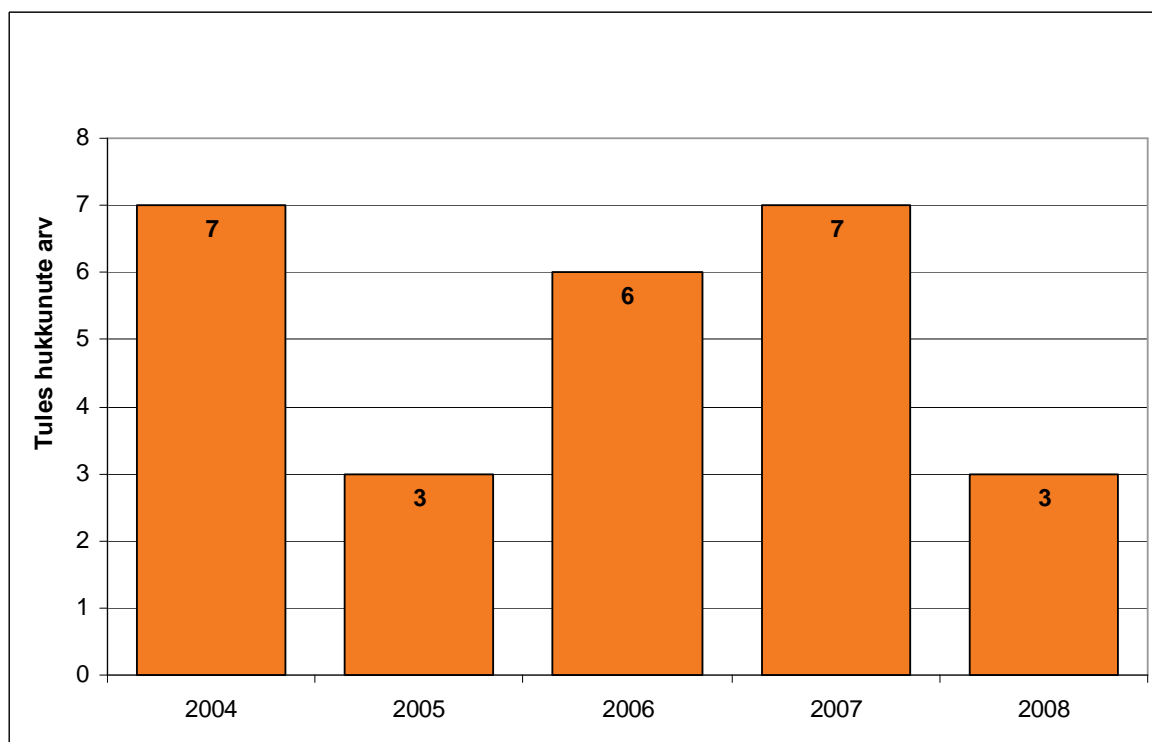
	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Tulekahjud	383	277	399	213	235	142
Tules hukkunud	7	3	6	7	3	3

Joonis 5-10 Tulekahjude arv aastate lõikes

Allikas: Päästeamet

Joonis 5-11 Tules hukkunute arv

Allikas: Päästeamet

Tabel 5-19 Tulekahjude arv valdade lõikes

Kohalik omavalitsus	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Antsla vald	26	20				
Antsla linn	10	4	40	25	26	11
Haanja	15	1	4	5	11	5
Lasva	15	12	24	12	10	9
Meremäe	13	18	15	15	13	8
Misso	7	2	8	1	4	2
Mõniste	11	12	9	5	10	7
Rõuge	27	7	22	6	11	11
Sõmerpalu	13	12	18	11	13	13
Urvaste	19	14	26	10	10	6
Varstu	16	3	13	8	7	
Vastseliina	34	17	20	9	22	11
Võru vald	53	44	66	29	21	14
Võru linn	124	111	134	77	77	45
Kokku	383	277	399	213	235	142

Tulekahjude arv ja tules hukkunute arv on langenud, eriti oluliselt 2009.aastal pärast jõulist suitsuandurite kasutamise alast ennetustööd Päästeameti poolt.

Tulekahjude statistika järgi toimub kõige rohkem tõsise tagajärjega, sh enamus surmaga lõppevaid tulekahjusid elu- ja kõrvalhoonetes. Enamus eluhoonetes toimunud tuleõnnetustest on otseselt seotud inimeste hooletuse ning tuleohutusnõuete eiramise, aga ka teadmatusega elementaarsete tuleohutusnõuete täitmisest. Elu- ja kõrvalhoonetes toimuvate tulekahjude suure arvu põhjuseks võib lugeda ka riikliku järelevalve võimaluse puudumist.

Arvestades tulekahjude hulka ja tulesurmas hukkunute arvu, on maakonnas oluline jätkata viimastel aastatel alanud intensiivset ennetustööd ja järelevalvet antud valdkonnas: suitsuandurite jt tuleohutusvahendite propageerimine, küttekollete puhastamise ja korrashoiu valdkonnas.

Tegevussuunad

Tuleõnnetuste arvu vähendamiseks eluhoonetes tõsta elanikkonna tuleohutusosalast teadlikkust ennetusalaste ürituste ja infomaterjalide kaudu.

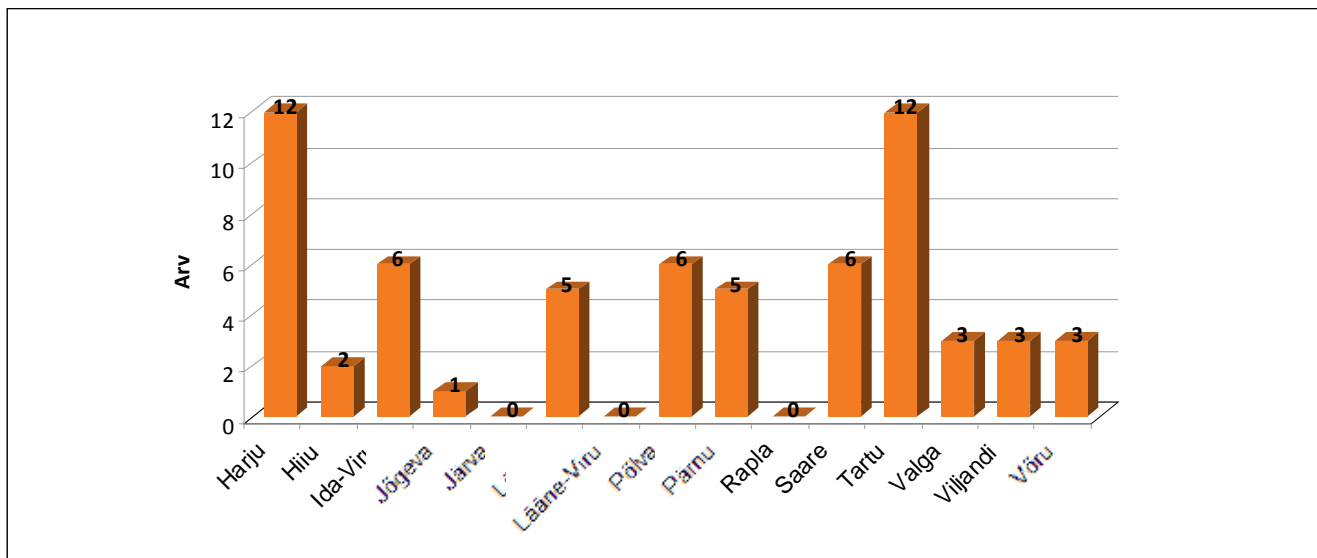
Elanikkonna hulgas viia läbi tuleohutusosalase teadlikkuse küsitlus ja soovid koolitusvormide/ -viiside kohta.

5.10 Uppumine

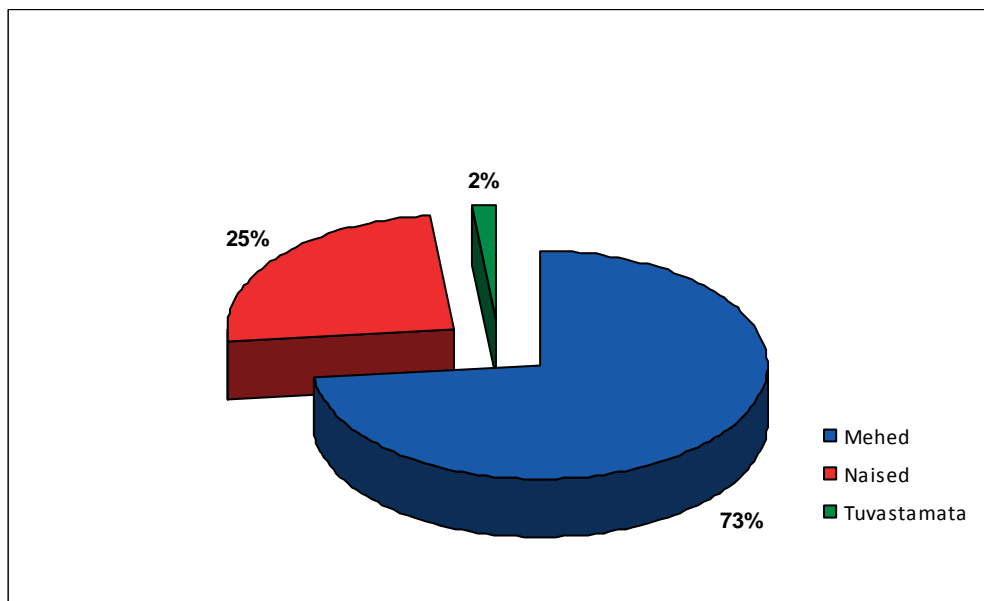
Tabel 5-20 Uppumissurmad Võru maakonnas

	2006	2007	2008	2009	2010
Uppunud	2	7	3	4	5

Joonis 5-11 Uppumised maakonniti 2008. aastal

Joonis 5-12 Uppumiste sooline jaotus 2008. aastal Eestis

5.11 Tööõnnetused

Tabel 5-21 Tööõnnetused maakonnas

		2004	2005	2006	2007	2008	2009
Tööõnnetused	100 000 töötaja kohta	784	701	513	560	679	507
	Surmaga lõppenud õnnetuste arv	3	1	1	0	0	0

Allikas: Tööinspeksioon

Tabel 5-22 Töötraumad maakonnas Lõuna Eesti Haigla kiirabi alusel

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
patsiente	22	18	16	24	14	16	14	9
% kõikidest traumadest	13,5	9,3	15	11,3	17	13,7	9,2	1,4

Eelnev trauma tekkepõhjuste analüüs näitas, et enam vigastusi juhtub tasustamata tööl kui palgatööl. Seetõttu vigastuste ennetusel tuleb pöörata tähelepanu kodus tehtavate tööde ohutusele.

Tegevussuunad

Oluline tegelda töökeskkondades riskide määramise ja analüüsiga ning töökeskkonna tervislikumaks ja turvalisemaks muutmiseks.

Töötervishoiuteenuse jõudmine kõikide ettevõtete kõikide töötajateni.

Ettevõtete juhtide ja töötajate teadlikkuse tõstmine .

Tervistedendavate töökohtade võrgustiku laiendamine maakonnas.

5.12 Kõrgendatud riskiga objektid

Lõuna-Eesti Päästkeskus Võru päästeosakonna andmetel on Võrumaal 118 nn kõrgendatud tuleohutusriskiga objekti, mille tuleohutusala järelvalvet teostatakse igal aastal. 118 objektist 116-l objektil on koostatud juhtumikorraldusjuhendid, mida uuendatakse igal aastal vastavalt ettekirjutustele. Antud käitumisjuhised on mõeldud järgimiseks konkreetsel objektil viibivatele inimestele. Õnnetuse toimumise korral objekti ohualasse jääva elanikkonna teavitamissüsteemid ja elanikkonna käitumisjuhised puuduvad.

Asutuste tuleohutusnõuetele vastavuse üle toimub riiklik järelvalve ja seega on nendes toimuvate tuleõnnetuste arv väiksem.

Maakonna tervisedenduslike projektide "Traumade ja alkoholi tarbimise ennetamine" raames on toimunud riskianalüüsi koolitused ja koostatud hädaolukorras toimetuleku plaanid enamuses lasteaedades ja koolides, kahjuks ei koostanud plaane koolitustel osalenud hooldekodud.

5.13 Naabrivalve

Võru maakonnas on järgmised naabrivalve piirkonnad:

Vastseliina vald Plessi küla, Kündja küla,

Sõmerpalu vald Mäe küla,

Antsla vald Säre küla.

Mitmed vallad on maininud, et toimib mitteametlik naabrivalve.

VIGASTUSTE ENNETUSALANE TEGEVUS MAAKONNAS

Traumade ennetusalased projektid on maakonnas toimunud 2002. a ja jätkunud alates 2006. aastast kuni käesoleva ajani.

Põhilisteks tegevussuundadeks on olnud:

TE võrgustike koolitamine ja kaasamine.

Aktiivseteks partneriteks on olnud lasteaiad: käsitletud on sise- ja väliskeskkonna turvalisust, nii füüsilisteks kui vaimseteks hädaolukordadeks valmisolekut, mürgituste ennetamist, projektikoolitust, traditsiooniliseks on muutunud "Otsi Otti" praktiline õppepäev, toetatud on traumaennetuslike projektide elluviimist.

Koolid on saanud koolitusi sise- ja väliskeskkonna turvalisusest, nii füüsilisteks kui vaimseteks hädaolukordadeks valmisolekuks, mürgituste ennetamist, projektikoolitust, toetust traumaennetuslike projektide elluviimiseks, mis olid suunatud koolivägivalla ja alkoholi tarbimise vähendamisele. Õpilastele on jätkunud grupitööd noortelt-noortele- "Väärtushinnangute kujundamine sõltuvusttekitavatesse ainetesse- alkohol". 2009.a toimus alkoholiteemaliste esseede ja slaidiesitluste (MS PowerPoint) konkurss.

Esmaabi ja elustamisõpetus.

Esmaabikoolitusi on korraldatud inimeseõpetuse õpetajatele ja koolimeedikutele, kes projekti toetusel muretsetud Annekese abil on viinud läbi elustamisõpetust maakonna 9 klasside õpilastele. 2010. a käivitus koolinoortele suunatud projekt "Kaitse end ja aita teist".

Oluliseks valdkonnaks on uue TE võrgustiku moodustamise ettevalmistamine ja koolitus. Tervisenõukogu omavalitsustes on moodustanud Rõuge, Lasva, Sõmerpalu, Haanja, Võru, Varstu vald, Võru linn, Meremäe, Vastseliina vald, Antsla vald. Valdade TN liikmeid on koolitatud TE alustest, projektitööst ja vigastuste ja alkoholi ennetuse valdkondades. Terviseprofiili on koostanud 6 omavalitsust, koostamisel 4 omavalitsuses.

Toetatud on omavalitsuste projekte turvalisuse päevade läbiviimisel. Valdade hooldustöötajaid on koolitatud eakate turvalisusest, koostatud kodude turvalisuse hindamise juhend, mille põhjal on läbi viidud praktiline hindamine.

Traumaennetusprojekti töö traditsiooniks on saanud see, et koolitusele järgneb praktiline töö saadud teadmiste ellurakendamiseks ja vajadusel supervisioon. Toimunud on ohtlike kohtade kaardistamine, hädaolukordadeks valmisolekuplaanide koostamine, õppematerjalide koostamine.

Projekti toel pakutakse A kabinetis kord nädalas nõustamisteenust sõltuvusprobleemidega inimestele ja nende pereliikmetele.

Esimesena Eestis käivitus 2008. a töö pereklubi alkoholisõltuvusega inimeste pereliikmetele.

2008 ja 2009. a on välja antud maakonna turvalisuse kalendrit.

Seoses Turvamessi korraldamisega 2009 ja 2010 ning KEAT projektiga on paranenud koostöö maakonna turvalisusega tegelevate institutsioonide töötajate vahel.

Uuringutest on Võru maakonnas aastatel 1998-2009 läbi viidud:

“Sõltuvusainete tarbimine Võru maakonna õpilaste hulgas.”,

“Võru maakonna lasteaialaste turvalisus” 2007 ja

“Võru maakonna I ja IV klassi õpilaste turvalisus” 2008. a.

Infomaterjale on kogutud Võru Maavalitsuse tervisetuppa ja neid on võimalik koostööpartneritel kasutada. Tervisetuba jagab infomaterjale tervishoiu asutustele, lasteaedadele, koolidele, omavalitsustele, üritustel.

Maakonnalehes (Võrumaa Teataja) on avaldatud artiklid laste suviste ja talviste õnnetuste vältimisest.

TRAUMADE JA ALKOHOLI TARBIMISE ENNETAMINE VÕRU MAAKONNAS

TEGEVUSKAVA AASTATEKS 2010-2012

Võru maakonna probleemid:

1. Kõrge haigestumus ja suremus südame- ja veresoonkonnahaigustesse (haiguskoormuse ja surma läbi enneaegselt kaotatud aastate osas oleme Vabariigis esikohal).
2. Kõrge haigestumine ja suremus vähkkasvajatesse.
3. Kõrge on vigastuste tõttu hospitaliseeritud patsientide osakaal ja suremus vigastustesse Võru maakonna alla 60 aastaste meeste hulgas, sealjuures olmetraumade suur osakaal.
4. Vaimse tervise häirete kasv maakonnas.
5. Sõltuvusainete tarvitamise (suits, alkohol ja narkootikumid) noorenemine ja kasv kooliõpilaste hulgas.
6. Alkoholi liigtarvitamise ja sellest tulenevate sotsiaalsete probleemide jätkuv kasv.

Eesmärk:

Projekti eesmärgiks on tervist toetava keskkonna arendamine ja paikkonna suutlikkuse tõus tegelemaks kodu ja vaba aja vigastuste ja mürgituste ennetamise, s.h. alkoholi tarvitamisest tingitud tervisekahjustuste ennetamisega.

Vigastustesse ja mürgitustesse esmahaigestumise ja hospitaliseerimise vähenemine 2010. aastaks 3% võrra vanusrühmas võrrelduna 2004. aasta näitajatega, turvavahendite kasutamine vanuses 4-7 on tõusnud 2010 10% võrrelduna 2002. a andmetega.

Paikkonna suutlikkuse indeksi paranemine 10% võrreldes 2005. a näitajaga.

Esmahaigestumus vigastustesse ja mürgitustesse 2004. a täiskasvanutel 4716,8 ja vanuses 0-14a. 5482, 2 100 000 inimese kohta ja hospitaliseeritud vigastuste ja mürgituste tõttu täiskasvanuid 9,7 ja vanuses 0-14a.10, 7 1000 elaniku kohta.

2002. a Võru maakonnas 4-7a vanusrühmas helkuri kasutamine 79%, jalgratta turvavarustus 31%, turvatooli kasutamine autos 35%.

Alaeesmärgid 2010-2012

1. KOV tervisenõukogu on moodustunud 8 omavalitsuses.
2. Maakonnas moodustunud KOV-idest 5 tervisenõukogu liikmed on läbinud 16 tunnise profiilikoolituse.
3. Koostatakse maakonna terviseprofiil.
4. Koostatakse Võrumaa vigastuste statistiline ülevaade koostöös Lõuna-Eesti Haigla, Võru Politseijaoskonna, Võru Päästkeskuse, Võru Tööinspeksiooni ja Maanteeametiga.
5. Välja töötatud vigastuste ennetamise ja turvalisuse tagamise arengusuund OV-tele.
6. KOV-ide tervisenõukogutest 4 koostab terviseprofiili.
7. 6 KOV TN 20 liiget on omandanud ESF projekti kirjutamise ja juhtimise oskused.

8. 4 KOV-i osaleb ESF projektikonkursil "Tervislikke valikuid kirjutamise ja projekti juhtimise oskused soodustavad meetmed".
9. Trauma- ja tervisenõukogu liikmed on osalenud tervisedenduslikel täiendkoolitustel, seminaridel, konverentsidel 48 tundi.
10. Maakonna lasteaedade 10 ehk 50% on koostanud sise- ja väliskeskonna turvalisuse 2009/2010 õa tegevuskavad. 4 parema tegevuskava esitanud lasteaeda on saanud oma tegevuskavade elluviimiseks 15 000 kr.
11. Maakonna koolidest 10 kooli ehk 40% on koostanud sise- ja väliskeskonna turvalisuse 2009-2010 õa tegevuskavad, 5 paremat tegevuskava esitanud kooli on saanud oma tegevuskavade elluviimiseks projektikonkursi alusel kokku 16 000 kr.
12. 10 kooli on omandanud oskused toimetulekuks traumaatilise stressiga ja koostada tegevuskava toimetulekuks traumaatilise stressiga.
13. 10 lasteasutuse meeskonnad on omandanud oskused koostada tegevuskava toimetulekuks traumaatilise stressiga.
14. Kaitse end ja aita teist programmi elluviimine koolides ja laagri korraldamine.
15. 20 lasteaia töötajat ja 200 lapsevanemat on omandanud oskused mürgituste vältimiseks.
16. Korraldatud on mürgituste alane seminar erinevate valdkondade spetsialistidele.
17. 20 lasteaia ja algklasside õpetajat on omandanud "Otsi Otti" meetodika.
18. On läbi viidud lasteaedade vaheline ühisüritus "Otsi Otti" 5 lasteaia 220 lapse osalusel.
19. Kehalise kasvatuse õpetajatele on läbi viidud koolitus ohutusest veekogudel ja uppumisohust päästmisest.
20. Paikkonna aktivistidele, külaseltside esindajatele läbi viidud koolitus traumade ennetamisest ja küla turvalisuse tagamisest.
21. Eakatele ja puuetega inimestele on läbi viidud seminar turvalisuse tagamisest – olmetraumade ennetamise võimalustest.
22. Maakonna lasterikastele peredele läbi viidud turvalisuse päev mürgitusteennetamise teemal.
23. Maakonna elanikele on koostatud, trükitud ja Võrumaa Teataja vahendusel välja antud alkoholi teemaline lisaleht.
24. 80% maakonna 9. klasside õpilastest on läbinud elustamisõpetuse kursused.
25. Noorte hulgas on suurenenud õigete väärtushinnangute osakaal suhtumises alkoholi, alkoholi tarvitamise kasvutempo peatamine noorte hulgas 2012. aastaks, igal aastal. läbi viidud grupitööd alkoholist 30 tundi 200 õpilasele.
26. Maakonnas on tagatud nõustamine sõltuvusprobleemidega inimestele ja nende pereliikmetele.
27. Maakonnas töötab perekklubi alkoholiprobleemidega peredele.

Tegevuskava

1. KOV tervisenõukogude moodustamine ja koolitused	2010-2012
2. KOV-ide traumaennetusliku tegevuse toetamine	2010–2012
3. Maakonna ja KOV-ide terviseprofiili koostamine	2010-2012
4. Osalemine ESF projektikonkursil “Tervislikke valikuid toetavad meetmed”	2010-2013
5. Koostatakse Võrumaa vigastuste statistiline ülevaade	2010
6. Koostatakse vigastuste ennetamise ja turvalisuse tagamise arengusuund OV-tele	2010-2011
7. Koolide tervisenõukogude traumaennetusliku tegevuse toetamine	2010-2012
8. Lasteaedade tervisenõukogude traumaennetusliku tegevuse toetamine	2010-2012
9. Ohtlike kohtade kaardistamise (LA, koolid, KOV) kaudu jätkamine	2010 -2012
10. TET võrgustiku loomine ja koolitamine	2010-2012
11. “Otsi Otti“ koolitus lasteaedade õpetajatele	2010-2012
12. “Otsi Otti” lasteaedade vaheline ühisüritus	2010-2012
13. “Otsi Ossi “ koolitus	2011
14. “Otsi Ossi “ koolitused valdades	2011-2012
15. Turvavahendite kasutamine propageerimine elanike hulgas	2010-2012
16. Turvames (Päästeamet, Politsei, Maanteeamet, Punane Rist) koolid, lasteaiad, lastevanemad	2011-2012
14. Turvavahendite kasutamine laste ja lastevanemate hulgas kordusuuring	2011
17. Ohutusõpetus vetelpääste, esmaabi kehalise kasvatuses õpetajatele	2011-2012
18. “Kaitse end ja aita sõpra” 6-8 kl õpilaste ühisüritus	2010-2012
19. “Valik on Sinu“ (väärtushinnangute kujundamine sõltuvust tekitavatesse ainetesse) grupitöö koolides alkoholist 5-9 kl õpilastele	2010-2012
15. Alkoholi jt sõltuvusainete tarbimine Võrumaa õpilaste hulgas	2012 kordusuuring
16. Naisorganisatsioonide, külaseltside esindajate koolitus traumaennetuse ja alkoholi teemal	2011 -2012
17. Pensionäride ja puuetega inimeste traumaennetusala koolitus mürgitused, looduses esinevad ohud –Otsi Ossi	2011-2012
18. Võrumaa Lasterikaste Perede traumaennetusala koolitus mürgitused, kodus ja looduses esinevad ohud	2011-2012
19. Võrumaa turvalisuse kalendri väljaandmine	2011
20. Koolimeedikute ja tervisekasvatuse õpetajatele elustamisõpetuse	2011
21. Lasteaia õpetajate koolitamine esmaabi õpetamiseks	2011
22. Esmaabi koolitus (elustamisõpetus põhikooli 8-9. kl õpilastele)	2010-2012
25. Koolide ettevalmistamine toimetulekuks traumaatilise stressiga	2010-2012
26. Lasteaedade ettevalmistamine toimetulekuks traumaatilise stressiga	2010-2012

26. Nõustamisteenuse tagamine sõltuvusprobleemidega inimestele ja nende peredele A kabinet	2010- 2012
27. Pereklubi alkoholismiprobleemidega peredele tegevuse toetamine	2010 -2012
28. Alkoholi teemaline infoleht Võrumaa Teataja vahendusel	2011-2012
28. Alkoholi teemalised koolitused	2010-2012

Seotus riiklike strateegiate, programmide ja projektidega:

Rahvastiku tervise arengukava 2009-2020

Eesti vigastuste ennetamise strateegia alusdokument

Eesti rahvuslik liiklusohutusprogramm 2003-2016

Eesti Haigekassa on rahastanud maakondlikke traumaennetusprojekte

Ressursid

1. Eesti Haigekassast riigihanke korras maakondlike vigastuste ennetusprojektide rahastamine.
2. Varasema traumaennetusnõukogu ja meeskonna kogemused maakonnas, 1998, 2002. a, 2006, 2007-08, 2008-2009 projektitöö kogemused maakonnas.
3. Varasemad koostöökogemused lasteaedade, koolidega, MTÜ-ga, Lõuna Päästkeskuse, Politsei, Maanteeameti, Punase Risti Võrumaa Seltsiga.
4. Maakondliku traumaennetuse meeskonna olemasolu.

Malle Kuusik Võru Maavalitsuse tervisedenduse spetsialist aastatel 1995- 2002

Mare Udras Võru Maavalitsus sotsiaal- ja tervishoiutalituse nõunik

Marianne Hermann Võru Omavalitsuste Liidu sotsiaaltöö peaspetsialist

Helgi Paidre ETÜ Võru osakonna esimees,

Jana Trola Lõuna Eesti Haigla AS ülemõde

Heli Maaslieb Võru maakonna TEK võrgustiku koordinaator

Anita Punamäe Võru maakonna TEL koordinaator

Riia Palm Lõuna-Eesti Haigla kiirabi

Maarika Loodus Lõuna Päästkeskuse ennetustöö peaspetsialist

Tõnis Räim Võru konstaablajaoskond

Mare Press Rõuge valla sotsiaaltöötaja

Riina Paat Punase Risti Võrumaa Seltsi sekretär

Triinu Õispuu Lõuna Teedekeskuse liikluskasvatuse spetsialist

Konsultandid:

Liana Värava konsultant, ETÜ, TAI lasteaedade peaspetsialist

Siivi Hansen konsultant, TAI koolide peaspetsialist

Pille Javed konsultant, ETÜ, Tallinna Tervishoiu Kõrgkool

Anu Kasmel konsultant, ETÜ

Monitooringu ja hindamise plaan

Indikaator	Mõõtmise meetodika	Mõõtmise aeg
1. TE projektiorganisatsiooni suutlikkuse (traumaennetuse alal) hindamine	TE projektiorganisatsiooni suutlikkuse (traumaennetuse alal) hindamine Traumanõukogu KOV TN	Enne projekti algust Projekti lõpus
2. Maakonna statistiliste andmete analüüs	Traumadesse suremuse osakaal Traumadesse haigestumise näitajad Traumadega hospitaliseerimise näitajad Kiirabi kutsete analüüs Alkoholisõltuvuse ja alkoholist tingitud psüühikahäiretega ravile pöördumise näitajad	Kord aastas, II kvartalis
3. Terviseprofiil	Koostatud maakonna ja 4 OV terviseprofiil	Projekt lõpuks
4. Projekti tegevustega liitunud KOV-ide arv	Projekti tegevusega liitunud KOV arv	Ürituste järgselt, Projekti lõpus
5. Projekti tegevustega liitunud koolide ja lasteaedade arv	Projekti tegevusega liitunud koolide ja lasteaedade arv	Ürituste järgselt Projekti lõpus
6. Koolitustest ja üritustest osavõtjate arv ja nendelt saadud tagasiside	Osavõtjate arv, nendelt saadud tagasiside	Ürituste järgselt, iga etapi lõpus
7. "Valik on Sinu" grupitöö läbinud 4-9.kl. õpilaste arv ja nendelt saadud tagasiside	Grupitööst osavõtnud õpilaste arv ja nendelt saadud tagasiside	Iga etapi lõpus
8. Alkoholi jt sõltuvusainete tarbimise näitajad Võru maakonna õpilaste hulgas	Ankeetküsitlused sõltuvusainete tarbimise kohta Võru maakonna õpilaste hulgas 2012.a ja edaspidi iga 3 aasta järel, võrdlus 1998, 2000, 2003, 2006, 2009.a andmetega	2012 a lõpus
9. Elustamisõpetuse läbinud 9. kl õpilaste arv ja nendelt saadud tagasiside	Elustamisõpetuse läbinud õpilaste arv	Iga etapi lõpus
10. nõustamisel ja pereklubi tegevuses osalenute arv	osalenute arv, käitumist muutnud inimeste arv	iga etapi lõpus
11. Projekti meeskonna hinnangud projekti teostamisele	Projekti meeskonna arutelud, sisehindamine etapi lõpus	Iga etapi lõpus

Koostööpartnerid

1. Eesti Haigekassa

- rahalised vahendid,
- infomaterjalid.

2. Maakonna omavalitsused, Võrumaa Omavalitsuste Liit:

- tervisenõukogude moodustamine ja koolitus,
- kalendri koostamine ja väljaandmine.

3. Maakonna lasteaedad:

- sise- ja väliskeskonna turvalisuse tegevuskavade elluviimine,
- koolitus valmisolekuks traumaatiliseks kriisiks,
- "Otsi Otti" üritused lasteaedades, ühisüritus,
- mürgituste alane koolitus õpetajatele ja lastevanematele.

4. Maakonna põhikoolid ja gümnaasiumid:

- sise- ja väliskeskonna turvalisuse tegevuskavade elluviimine,
- koolitus toimetulekuks traumaatilise kriisiga,
- grupitöö 4-9. kl õpilastele "Väärtushinnangute kujundamine -alkohol" ,
- elustamisõpetus 8-9. klasside õpilastele,
- KEAT programmi elluviimine.

5. Punase Risti Võrumaa Selts:

- elustamise õpetuse koolitus koolimeedikutele ja inimeseõpetuse õpetajatele,
- üritustel osalemine.

6. Maakonnas tegutsevad perearstid, pereõed, koolimeedikud:

- elanike informeerimine,
- 9. kl õpilastele elustamisõpetuse läbiviimine.

7. Lõuna Eesti Haigla AS:

- statistika,
- inimressurss.

8. Võru Maavalitsus

- tegevuskava elluviimise koordineerimine,
- statistika,
- infomaterjalid,
- kalendri väljaandmine,
- vahendite muretsemine.

9. ETÜ ja ETÜ Võru osakond:

- projekti juhtasutus

10. AVE, AVE Võru osakond, A kabinet, Pereklubi, Eesti Heade Templerite Organisatsioon ja nende Võru grupp

- ürituste läbiviimine, nõustamine, koolitus.

11. "Valik on Sinu" koolituse läbinud noored:

- grupitöö koolides.

12. Laste ja Noorte Kriisiabi Programm

- toimetulek traumaatilise kriisiga lasteaias ja koolis koolitused.

13. Tartu Ülikool, Tartu Ülikooli Kliinikum, Tervise Arengu Instituut:

- spetsialistid koolituste, ürituste läbiviimiseks.

14. Lõuna Eesti Päästkeskus

- osalemine üritustel, koolitustel, varustamine materjalidega.

Tegevuste riskianalüüs

1. Ebapiisav rahastatus:

- teiste rahastamisvõimaluste otsimine,
- projekti tegevuste vähendamine.

2. Kompetentse inimressursi vähesus ja hõlmatus maakonnas:

- võimalikult laialdase koostöövõrgustiku loomine.

3. KOV-ide kaasamine- teised prioriteedid:

- eelnev selgitustöö ja motiveerimine
- projekti eelnev tutvustamine- kooskõlastamine.

4. Lasteaedade ja koolide kaasamine:

- eelnev selgitustöö ja motiveerimine,
- projekti eelnev tutvustamine- kooskõlastamine.

5. Üritustest osavõtu tagamine:

- õigeaegne informeerimine
- erinevate infokanalite kasutamine: meedia, teated paberkanalil, e-posti, telefoni teel.

MÕISTED

Haigestumus- haigestumisjuhtude arv elanike arvu kohta mingis ajavahemikus.

Mittetahtlik vigastus- vigastus, mis on ootamatu ja tahtmatu kahjustava tagajärjega.

Tahtlik vigastus- vigastus, mis tekitati tahtlikult, kas isiku enda või kellegi teise poolt.

Vigastus- haigestumus õnnetuse tagajärjel, kui juhu kohta on raviarvetele märgitud vigastuse või õnnetuse RHK-10 kood algusega S, T, V, W, X või Y. Tulenevalt Eestis vigastuste kohta kasutada olevatest andmeallikatest leiavad siinses ülevaates seega kajastamist pigem raskemad, arstiabi vajanud juhud ning kergemad juhud on vähem esindatud.

Vigastussurmad- surmajuhud, mille põhjuseks on surmaregistris märgitud õnnetus RHK-10 klassifikaatori vastava koodi näol. RHK-10 vigastussurma koodid algavad tähega S ja V.

Vigastussuremus- kõik vigastussurma juhud vaadeldaval ajavahemikul rahvastiku kindla osa (või rahvastikurühma) kohta.

Õnnetus- ootamatu ja tahtmatu kahjustava tagajärjega juhtum.